

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพะของชุมชน

เขตตำบลบก อำเภอนोनกูน จังหวัดศรีสะเกษ

A STUDY OF BEHAVIOR TO EARN LIVING IN SOCIETY

ACCORDING TO RIGHT LIVELIHOOD (SAMMA-AJIVA)

OF COMMUNITY IN BOK SUB-DISTRICT, NONKUN

DISTRICT, SISAKET PROVINCE

พระครูวิจิตรธรรมานนท์ (สงทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชน
เขตตำบลบก อำเภอนโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

พระครูวิจิตรธรรมานนท์ (ฮงทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF BEHAVIOR TO EARN LIVING IN SOCIETY
ACCORDING TO RIGHT LIVELIHOOD (SAMMA-AJIVA)
OF COMMUNITY IN BOK SUB-DISTRICT, NONKUN
DISTRICT, SISAKET PROVINCE**

PHRAKRUVIJITDHAMANAN (HONGTHONG)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมานูวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ..... ประธานกรรมการ

(พระมหามหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร.)

..... กรรมการ

(พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ดร.)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. บุญเลิศ ราชิต)

.....กรรมการ

( )

..... กรรมการ

( )

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ดร. ประธานกรรมการ

ผศ. ดร. บุญเลิศ ราชิต กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ
ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ
- ผู้วิจัย** : พระครูวิจิตรธรรมนันท (สงทอง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระครูศรีปริยัตยาภีวัฒน์, ดร. M.A., Ph.D.
  - : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชั้น ศรีสวัสดิ์
  - : ดร.สมชาย ฐานเจริญ M.A., Ph.D.
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์๑ประการคือ๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน๒. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน ๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างคือประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลกจำนวน ๕๕๐ คน และประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๒๒๖ คนซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgane) โดยวิธีการสุ่มแบบง่ายมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมี๒ประเภทได้แก่สถิติเชิงพรรณนาคือการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA or F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับมากมีรายละเอียดดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินชีวิตพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนมีการแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรมด้านจิตใจและด้านปัญญาตลอดถึงไม่กระทำความผิดจารีตประเพณีที่

วิญญูชนสรรเสริญ๒) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในการเลี้ยงชีพชอบ ครองชีวิตชอบ คือไม่ให้การเลี้ยงชีพของตนทำให้อื่นและตนเองเดือดร้อน ครองชีพอย่างเรียบง่ายตามความจำเป็นแห่งธรรมชาติและสังคม เลือกรประกอบอาชีพสุจริตเพื่อการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ๓) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในสิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและส่งเสริมคุณธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นเครื่องกระตุ้นดึงดูดสนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดีเพราะมีเป้าหมายที่ดีก็ยิ่งมีความอยากที่จะปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป

๒) ทักษะคติผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษที่มีเพศอายุการศึกษาและของอาชีพแตกต่างกันพบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันมีรายละเอียดดังนี้ ๑) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษด้านการประกอบอาชีพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้๒) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้๓) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษา แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้๔) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อาชีพ แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษโดยภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ประชาชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษได้เสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุญ จังหวัดศรีสะเกษสามารถแยกออกเป็นด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ๑) ด้านการดำเนินชีวิตคือประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม ๒) ด้านการประกอบอาชีพ คือ ประชาชนควรงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข ๓) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน คือ ประชาชนควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

Thesis Title : A study of behavior to earn living in society according to Right livelihood (Samma-ajiva) of community in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province

Researcher : Phrakruvijitdhamanan (Hongthong)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakrusipariyatpivatthana M.A., Ph.D.

: Assist. Prof. Chuen Srisavat

: Mr. Somchai Thancharoen M.A., Ph.D.

Date of Graduation : February 29, 2012

ABSTRACT

This research has three objectives: 1. To study the behavior to earn living according Right livelihood (Samma-ajiva) of community in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province that have sex, age, education and occupation. 2. To compare the behavior to earn living according Right livelihood (Samma-ajiva) of community in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province that have sex, age, education and occupation. 3. To study suggestion about behavior to earn living in the society according to Right livelihood of the community in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province. The tools were used in the research were questionnaire to collect data. The sample was 550 populations who live in Bok sub-district. And sample populations were 226. To specify the sample by using Krejcie and Morgan table by simple random and using two types of Statistic: T-test and one way ANOVA or F-test.

The results of the research are found that:

1.) The behavior to earn living in the society according to Right livelihood of people in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province in total is high level. There are details: 1) the front of earning living is high level because of people seek for income in the right way and

right morality, getting benefit both oneself and others, giving opportunity in develop oneself better in behavior, the mental front and wisdom including good custom and the wise praises. 2.) the front of occupation is high level because of people appreciate in Right livelihood: one own occupation didn't harm oneself and other, simple living according to natural and social needs and choose right occupation and for sufficiency economy. 3.) the front of applying in daily life is high level because of people appreciate in everything that benefits to occupation, bring happiness to oneself and others and support goodness and person come to earn living in the right way.

2.) The attitude of questionnaires to the behavior of earning living in society according to Right livelihood of people in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province that have sex, age, education and occupation. There are details: 1.) deferent sex; deferent occupation in statistic level: .05 mach with hypothesis, in other front is not deferent and not mach. 2.) deferent age; total three fronts are not different and not mach with hypothesis. 3.) deferent education; ; total three fronts are not different and not mach with hypothesis. 4.) deferent occupation; total three fronts are not different and not mach with hypothesis.

3.) People in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province give suggestion about the behavior to earn living in the society according to Right livelihood of people in Bok Sub-district, Nonkun district, Sisaket province can de divided in details: 1.) the front of earning living is: people should focus benefit in modern science, appreciate local wisdom in proper way. 2.) Occupation: people should avoid occupation that causes immorality. 3.) Applying in daily life: people should preserve local culture.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ทั้งส่วนที่เป็นงานด้านวิชาการ และงานส่วนภาคสนาม ผู้เกี่ยวข้องในการทำ วิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระครูสารกิตโกศล รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี พระครูสมุห์เจวิยน กตปุญโญ พระครูธรรมจริวิวัฒน์ สิริวิฑูมโน พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์ ประธานที่ปรึกษาที่ได้เมตตาให้คำปรึกษาแนะนำ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชื่นศรีสวัสดิ์ ดร. สมชาย ฐานเจริญ ที่ปรึกษาร่วม ผู้ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง และตรวจแก้ไขข้อผิดพลาดในวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญเลิศ ราโชติ ที่ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ที่คอยให้ความสะดวกในการติดต่อประสานงานและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน และคณาจารย์ต่างๆ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ที่ให้คำแนะนำ ในการทำวิจัย และกำนังผู้ใหญ่บ้านญาติโยมชาวตำบลบทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและผู้ให้อุปถัมภ์ทุนในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภาคสนามในงานวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่าน

ความดีงามทั้งหลายที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ขอนอบน้อมวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บูชาแด่พระรัตนตรัย ขออุทิศบุญกุศลให้แก่บิดามารดา คุณอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดจนญาติทั้งหลายผู้มีอุปการคุณทุกท่านและที่ยังมิได้กล่าวนามไว้ในที่นี้

พระครูวิจิตรธรรมานนท์ (สงทอง)

๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
สารบัญตาราง	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๖ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎี	๖
๒.๑.๑ ความหมายและประเภทของพฤติกรรม	๗
๒.๑.๒ ทฤษฎีวิธีการศึกษาพฤติกรรม	๘
๒.๑.๓ ทฤษฎีนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆในการศึกษาพฤติกรรม	๑๓
๒.๑.๔ ทฤษฎีปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์	๑๗
๒.๑.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม	๒๒
๒.๒ หลักสัมมาอาชีวะในพุทธศาสนา	๒๓
๒.๒.๑ ความหมายและประเภทของสัมมาอาชีวะ	๒๓
๒.๒.๒ ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ	๒๖
๒.๒.๓ จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ	๒๘
๒.๓ หลักการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนา	๓๑

๒.๓.๑	ความหมายของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา	๓๑
๒.๓.๒	ประเภทของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา	๓๔
๒.๓.๓	ลักษณะการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา	๓๖
๒.๓.๔	หลักการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนา	๓๕
๒.๖	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๓
๒.๘	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๓
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๕๔
๓.๑	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	๕๔
๓.๒	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	๕๕
๓.๓	การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๕๖
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๘
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล	๕๕
๓.๖	สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๕
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
๔.๑	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
๔.๒	การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๓
ตอนที่ ๑	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๓
ตอนที่ ๒	การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๖๕
ตอนที่ ๓	การทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๗๐
ตอนที่ ๔	ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๘๖
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๕๐
๕.๑.๑	ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๐

๕.๑.๒	ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๕๐
๕.๑.๓	เปรียบเทียบจากการทดสอบสมมติฐานพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ	๕๑
๕.๑.๔	ผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๕๒
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๕๒
๕.๒.๑	พฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชน เขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๕๒
๕.๒.๒	การศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี มีเพศ อายุ การศึกษาและอาชีพ	๕๘
๕.๒.๓	รวบรวมข้อเสนอแนะ ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๐
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
๕.๓.๑	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๐๒
๕.๓.๒	ข้อเสนอแนะเชิงศึกษาวิจัยต่อ	๑๐๒
	บรรณานุกรม	๑๐๓
	ประวัติผู้วิจัย	๑๒๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัย ส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	๖๓
ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัย ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	๖๓
ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัย ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา	๖๔
ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัย ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ	๖๔
ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน	๖๕
ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต	๖๖
ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ	๖๗
ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	๖๘
ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ	๗๐

ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ	๓๐
ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามเพศ	๓๑
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตาม หลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามเพศ	๓๑
ตารางที่ ๔.๑๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพจำแนกตามเพศ	๓๒
ตารางที่ ๔.๑๔	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตาม หลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามเพศ	๓๒
ตารางที่ ๔.๑๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ	๓๓
ตารางที่ ๔.๑๖	แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ	๓๓
ตารางที่ ๔.๑๗	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ	๓๔

ตารางที่ ๔.๑๘	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ	๓๔
ตารางที่ ๔.๑๙	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอายุ	๓๕
ตารางที่ ๔.๒๐	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอายุ	๓๕
ตารางที่ ๔.๒๑	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ	๓๖
ตารางที่ ๔.๒๒	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ	๓๖
ตารางที่ ๔.๒๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอายุ	๓๗
ตารางที่ ๔.๒๔	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ	๓๗
ตารางที่ ๔.๒๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามการศึกษา	๓๘

- ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามการศึกษา ๓๘
- ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามการศึกษา ๓๕
- ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามการศึกษา ๓๕
- ตารางที่ ๔.๒๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามการศึกษา ๔๐
- ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามการศึกษา ๔๐
- ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามการศึกษา ๔๑
- ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัด ศรีสะเกษด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันจำแนกตามการศึกษา ๔๑
- ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ ๔๒

ตารางที่ ๔.๓๔	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ	๘๒
ตารางที่ ๔.๓๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ	๘๓
ตารางที่ ๔.๓๖	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ	๘๓
ตารางที่ ๔.๓๗	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกร ดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพจำแนกตามอาชีพ	๘๔
ตารางที่ ๔.๓๘	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัด ศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอาชีพ	๘๔
ตารางที่ ๔.๓๙	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอาชีพ	๘๕
ตารางที่ ๔.๔๐	แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอาชีพ	๘๕
ตารางที่ ๔.๔๑	แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต	๘๖

- ตารางที่ ๔.๔๒ แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิต
ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ
จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ ๘๖
- ตารางที่ ๔.๔๓ แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิต
ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ
จังหวัดศรีสะเกษ ด้าน การประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ๘๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
สั.ส.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

ปกรณวิเสศ

วิสุทธิ (ไทย) = วิสุทธิมรรคปกรณ (ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม / ชื่อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๔ / ๒๐๗ / ๒๖๔. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๔ ชื่อที่ ๒๐๗ หน้าที่ ๒๖๔

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๑ / ๒๒๘ / ๒๒๗ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๑ ชื่อที่ ๒๒๘ หน้าที่ ๒๒๗

ส่วนการอ้างอิงอรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี จะแจ้งชื่อ คัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น ขุ. ธ.อ. (บาลี) ๑ / ๒๑๕ / ๒๑๖ หมายถึง ขุททกนิกาย ธมฺมปทอฎฐกถา เล่ม ๑ ชื่อที่ ๒๑๕ หน้า ๒๑๖ แต่ในกรณีที่เป็นพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์/ เล่ม/หน้า และฉบับตามลำดับ เช่น อภ. ส. อ. ๘๖ / ๘๗. ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.หมายถึง คัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ เล่มที่ ๘๖ หน้า ๘๗ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ ด้วยเหตุผลเพราะคนไทยร้อยละ ๕๐ เปอร์เซนต์ ของประเทศนั้นนับถือพระพุทธศาสนาจนอาจเรียกได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติก็ได้ ในการประกอบกิจการใดในชีวิตล้วนแต่ผูกพันเชื่อมโยงต่อหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เพราะเหตุนี้สังคมไทยในอดีตจึงเป็นสังคมที่สุขสงบด้วยเพราะพุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามหลักธรรม แม้แต่การประกอบอาชีพใดๆ ในสังคมก็ล้วนแต่ยึดมั่นหลักการในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องดีงามเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม^๑

ในหลักธรรม ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ หลักสัมมาอาชีวะ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาเพราะเป็นหนึ่งในอริยอัฏฐังคิกมรรค ๘ ประการ^๒ ซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติของบุคคลผู้มุ่งหวังผลแห่งความสุขสงบเย็นในดำเนินชีวิตชีวิต การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะจะต้องกระทำอยู่กรอบแห่งศีลธรรมและกฎหมาย โดยยึดความสุจริตทั้งทางร่างกาย วาจาและจิตใจที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจ ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นเหตุสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคมให้เกิดขึ้น ปัจจุบันสังคมได้กำหนดให้ทุกคนเกิดการดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด และขัดแย้งกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ด้วยการยึดความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นแนวทางปฏิบัติในการแสวงหาเลี้ยงชีพ เห็นได้จากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับ เช่น การค้ายาบ้า การค้ามนุษย์หรือแม้แต่การค้าของเถื่อนต่างๆ^๓ ก็ล้วนแต่เป็นการประกอบอาชีพด้วยการหาเลี้ยงชีพที่ผิดตามหลักอาชีวะ ที่เรียกว่า มิจฉวานิชชา^๔ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นมิจฉาชีพ

---

^๑ สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐-๑๑.

^๒ อริยอัฏฐังคิกมรรค เป็นคำเรียกเต็มของ มรรคมีองค์ ๘ หรือ ๘ อริยธรรม แปลว่า “ทางมีองค์แปด ประการ อันประเสริฐ” ; ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๕.

^๓ ดูรายละเอียดใน ทีมข่าวไทยรัฐ, “จับยาบ้า/ จับบาร์โซว้เด็ก, ไทยรัฐ, (ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๑๕๗๓๒ ฉบับวันจันทร์ที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๕), หน้า ๑๕.

^๔ มิจฉวานิชชา แปลว่า การค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม ; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๔.

อาชีพ^๕ อันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นและสังคมให้ได้รับความเดือดร้อน ยิ่งภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในปัจจุบันเป็นประเด็นสำคัญที่มีสร้างผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของประชาชน ให้เกิดการประกอบอาชีพที่ยืดผลประโยชน์ อันเกิดจากความโลภเป็นหลักในการแสวงหาเลี้ยงชีพ แม้แต่ชาวชนบทก็ยังคงถูกระงับด้วยยอดขายรายได้ให้เกิดความกระหายอยากทำให้เกิดการทำ การเกษตรแบบเร่งเร้าให้ทันความต้องการด้วยกระบวนการต่างๆ ทั้งทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค วิธีการที่ผิดและฝืนธรรมชาติ^๖

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันว่ามีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักการของสัมมาอาชีพหรือไม่ ด้วยการตั้ง สมมุติฐานในการศึกษาในส่วนพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลจากสังคมเมืองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนิน ชีวิตของชาวบ้านว่ายังมีแนวทางในการดำเนินที่มีหลักการทางพุทธศาสนาแทรกฝังอยู่ใน กระบวนการแสวงหาเลี้ยงชีพที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข และวัตถุนิยม ด้วยการเข้าไปศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจเพราะมีอาชีพที่หลากหลายมีวิถีชีวิตที่ประกอบไปด้วย กลุ่มบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งอายุ เพศ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในพฤติกรรมการดำเนินชีวิตใน สังคมของชุมชนเขตตำบลก นี้เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพของชุมชนเขตบ้านก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อแสวงหา คำตอบและผลการวิจัยอันนำผลไปสู่การกระบวนการพัฒนาสังคมชาวพุทธให้เกิดความมั่นคงสุขสงบ เย็นต่อ

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพของชุมชนใน เขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพ ของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ต่างกัน

^๕ มิฉอาชีพอาชีพะ แปลว่า การเลี้ยงชีวิตในทางทุจริต หรือผิด นั่นเอง เป็นพฤติกรรมของการ กระทำ เช่น การลักขโมย การคดโกงผู้อื่น เป็นต้น ; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ ประมวลธรรม, หน้า ๓๓๔.

^๖ ดูรายละเอียดใน เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, ประเทศไทย : ยุทธศาสตร์ในการเผชิญวิกฤติโลก”, ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๑๕๕๕ – ๒๐๐๐, (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถิตักษน์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๑-๑๕๓.

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

๑. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

๒. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

๓. ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

๔. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. พฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบล บก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน เป็นอย่างไร

๒. พฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบล บก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความแตกต่าง กันหรือไม่อย่างไร

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของ ชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านใน เขตตำบลบก ๑๗ หมู่บ้าน รวม ๕๕๐ คน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ พฤติกรรมกรดำเนินการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๑ ด้านดำเนินชีวิตของผู้ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ต่างกัน

๒.๒ ด้าน เปรียบเทียบของผู้ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ต่างกัน

๒.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่เขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

๔. ขอบเขตด้านเวลา ได้แก่ ช่วงเวลาระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ๒๕๕๔

๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สัมมาอาชีวะ หมายถึง สัมมาอาชีวะในพระพุทธเถรวาทซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงชีพชอบ ในทางที่ชอบ ประกอบอาชีพสุจริต

การประกอบอาชีพ หมายถึง การทำงานของประชาชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

การประยุกต์ใช้ หมายถึงการนำเอาหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการทำงานของประชาชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

ชุมชน หมายถึงชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ความพอประมาณและความพอเพียง คือ ความสมดุลและความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามแต่อัธภาพของบุคคลเป็นไปตามหลักพุทธธรรมมัชฌิมาปฏิปทา

มรรคมืองค์ ๘ หมายถึงหนทางปฏิบัติหรือข้อปฏิบัติ ๘ ประการ ได้แก่ ๑) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖) สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗) สัมมาสติ ระลึกรชอบ ๘) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ

ความพอประมาณและความพอเพียง หมายถึงความสมดุลและความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามแต่อัธภาพของบุคคลเป็นไปตามหลักพุทธธรรม มัชฌิมาปฏิปทา

การเปรียบเทียบ หมายถึงเปรียบเทียบพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา

ข้อเสนอแนะ หมายถึง การเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

๑) ด้านการดำเนินชีวิต หมายถึงการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะคือพออยู่ รู้จักการประหยัดคอดออม มีความพอดีในการทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักการรับผิดชอบตามสิทธิ และหน้าที่ รู้จักความพอดีระหว่างการเปิดรับวัฒนธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

๒) ด้านการประกอบอาชีพ หมายถึงการประกอบอาชีพที่สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักการวางแผนในการดำเนินชีวิต รู้จักแหล่งข้อมูลให้บริการอาชีพ กล้าเผชิญหน้ากับปัญหา และเป็นผู้มีฝีมือในการประกอบอาชีพ

๓) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน หมายถึงมีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีความร่วมมือกับองค์กรของรัฐ มีจิตอาสา สร้างสรรค์งามตามภูมิปัญญา ไม่เอาัดเอาเปรียบแย่งชิงทรัพยากร ไม่ใช้ความรุนแรง ละเว้นอบายมุขที่ทั้งปวง ซื่อสัตย์ต่อการทำงาน หน้าที่ และครอบครัว ยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น เคารพกฎหมายบ้านเมือง สนับสนุนการเมืองที่โปร่งใส

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

๒. ทำให้ทราบการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

๓. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบล อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนตำบลบกก
อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษา

๒.๑ แนวคิดทฤษฎี

๒.๒ หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา

๒.๓ หลักการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนา

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Science) ซึ่งมีหลักสำคัญคือมุ่งศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ และใช้วิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม ซึ่งมีสาขาวิชาที่เป็นส่วนสำคัญในการศึกษาคือ จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะการเข้าใจระบบพฤติกรรมมนุษย์ ปัจจัยของพฤติกรรม ตลอดจนการกำหนดพฤติกรรม จะสามารถใช้เป็นหลักคิดและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาพฤติกรรมบุคคลและสังคมในปัจจุบันมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นได้ และเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วว่ามนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต แต่แนวคิดเรื่องกายและจิตนี้ในวงการปรัชญาจิตวิทยา (Philosophy of Psychology) ยังหาข้อสรุปที่ชัดเจนไม่ได้ แต่พอจะจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มทวินิยม และกลุ่มเอกนิยม^๑ โดยที่กลุ่มทวินิยม (Dualism) นี้เชื่อว่าจิตและกายแยกจากกัน ส่วนกลุ่มเอกนิยม (Monism) นี้เชื่อว่าจิตและกายเป็นสิ่งเดียวกัน แม้ว่าการหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องจิตและกายว่าเป็นของสองอย่างหรืออย่างเดียวกันจะยังไม่สรุปและคงดำเนินต่อไป

---

^๑ ธีระ อาชวเมธี, เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง จิตและกาย, จัดทำโดยสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัดสำเนา

๒.๑.๑ ความหมายและประเภทของพฤติกรรม

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการของอินทรีย์(Organism)ที่แสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิด และจินตนาการ ซึ่งเจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ และในส่วนของบุคคลอื่นสามารถรู้ได้ที่เรียกว่า พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) พฤติกรรมภายใน (Convert Behavior)^๒

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือกิจรยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่มนุษย์และสัตว์ย่อมจะแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น การพูด เดิน ร้องไห้ เป็นต้น หรืออาจไม่สามารถเห็นได้เช่น ความพอใจ หรือการนึกคิด เป็นต้น ^๓

พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมต่างๆประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตเห็นได้หรือไม่ก็ตาม เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การพูด การแสดงความรู้สึก เป็นต้น^๔

จากความหมายที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า พอรวบรวมและสรุปได้ว่า **“พฤติกรรม (Behavior)** หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจสังเกตเห็นได้โดยตรงหรือทางอ้อม” จึงทำให้มีการจำแนกพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้^๕

๑) พฤติกรรมภายใน

พฤติกรรมภายใน (Convert Behavior) คือพฤติกรรมที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของพฤติกรรมไม่สามารถที่จะรับรู้ได้โดยตรง ถ้าไม่แสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นจะรู้พฤติกรรมภายในของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ก็โดยการสันนิษฐานหรือคาดเดาเอาเองเท่านั้น แต่ถ้าหากมีพฤติกรรมภายนอกปรากฏออกมาก็จะทำให้บุคคลอื่นมีข้อมูล (Data)ประกอบการสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรมภายในนั้นเป็น

^๒ เดโช สวานานนท์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๒.

^๓ ค้อย ชุมสาย ณ อยุธยา, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๘), หน้า ๘

^๔ สมพร สุทัศนีย์, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐.

^๕ ถักขมา สรวิวัฒน์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗

กระบวนการทำงานของสมอง ซึ่งหมายถึงขั้นตอนการทำงานของสมองในรูปแบบต่างๆ มากมาย เช่น การคิด การตัดสินใจ และแรงบันดาลใจ

๒) พฤติกรรมภายนอก

พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเจ้าของพฤติกรรมสามารถที่จะรู้ได้ และบางพฤติกรรมเจ้าของพฤติกรรมเองก็อาจไม่รู้ด้วยซ้ำพฤติกรรมภายนอกนั้นบุคคลอื่นจะรู้ได้ต้องอาศัยการสังเกต ไม่ว่าจะใช้อวัยวะรับสัมผัสโดยตรงหรือใช้เครื่องมือ (Instrument) ช่วยในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูล จึงสามารถจำแนกพฤติกรรมภายนอกออกเป็น ๒ ประเภทย่อยๆ ดังนี้^๖

๒.๑) พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นสามารถสังเกตได้โดยใช้อวัยวะรับสัมผัสโดยตรง ซึ่งการสังเกตนั้นคนทั่วไปมักคิดว่าใช้ตาในการสังเกตเพียงอย่างเดียว เนื่องจากตารับรู้ (Perceive) และมีความหมายต่อกระบวนการคิดมากกว่าอวัยวะรับสัมผัสอื่นๆ แต่ที่จริงแล้วใช้ในทุกด้าน เช่น การใช้หูฟัง ใช้นกกดมกลิ่น ใช้นิ้วชิมรส ใช้นิ้วสัมผัส เป็นต้น ซึ่งถ้าพิจารณาถึงการใช้อวัยวะรับสัมผัสแต่ละด้านในการสังเกตพฤติกรรมแล้ว จะพบว่าอาจใช้สังเกตผลของพฤติกรรม (หรือร่องรอยของพฤติกรรม) หรืออาจใช้การสังเกตพฤติกรรมของตนเองที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมของผู้อื่นได้ ซึ่งล้วนนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจของพฤติกรรมโมลาร์ของเจ้าของพฤติกรรมได้ทั้งสิ้น ตัวอย่างพฤติกรรมโมลาร์ เช่น นายภราดรเล่นเทนนิส คล่องแคล่ว นางสาวมีสุขเป็นคนพูดเพราะ นายยิ่งศักดิ์ปรุงอาหารรสชาติดี เป็นต้น

๒.๒) พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นต้องใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกต ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ เช่น การเต้นของหัวใจ คลื่นสมอง ความดันโลหิต กระแสไฟฟ้าใต้ผิวหนัง และคะแนนจากบททดสอบ (Test) ก็อนุโลมให้อยู่ในประเภทนี้ด้วย แม้ว่าจะไม่ใช่การวัดทางสรีระก็ตาม การใช้ข้อมูลประเภทพฤติกรรมโมเลกุลนี้ ช่วยให้การสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น โดยทั่วไปพฤติกรรมภายในและภายนอกมักจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ไม่ได้แยกเป็นส่วนๆ ตามที่ได้อธิบายมาข้างต้น (เพื่อให้เข้าใจรายละเอียดที่

^๖ ฟูบูลย์ เทวรักษ์, จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอกภายใน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เอส.ดี เพลส, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐-๒๑.

ชัดเจนแยกอธิบายเป็นส่วนๆ) แม้ว่าบางคนจะชอบแสดงออกตรงข้ามกับที่ตนเองคิด ก็ถือได้ว่ามีพฤติกรรมภายในและภายนอกสัมพันธ์กัน แต่สัมพันธ์กันในทางลบ

๒.๑.๒ ทฤษฎีวิธีการศึกษาพฤติกรรม

วิธีการศึกษาพฤติกรรมมีหลายวิธีและแต่ละวิธีมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาที่กำลังศึกษาอยู่ แต่ทุกวิธีล้วนมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ มีลักษณะการจัดหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Approach) ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ มีการสังเกต พิสูจน์ หรือทดลองได้ วิธีการศึกษามีระบบ สามารถควบคุมได้ มีคำนิยามที่ชัดเจนแน่นอนและเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีความแม่นยำ ถูกต้องเที่ยงตรง การรายงานผลการศึกษาไม่มีอคติ มีความเป็นปรนัย น่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบได้ สำหรับวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่สำคัญมี ๕ วิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้^๑

๑. การสังเกต

การสังเกต (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะรับสัมผัสทางตาและหู การสังเกตใช้ได้ดีสำหรับการศึกษาลักษณะและพฤติกรรมภายนอกของบุคคล รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ วิธีการสังเกตแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑.๑ การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตโดยที่ผู้สังเกตจะต้องเฝ้าดูแลเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่อาศัยประสาทสัมผัสทางตาและหู ซึ่งอาจเป็นการสังเกตจากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ หรือการสังเกตจากการทดลองก็ได้ แต่ไม่ว่าจะสังเกตในสภาพการณ์ใดก็ตาม ในขณะที่สังเกตไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ว่ากำลังถูกสังเกต เพราะจะทำให้ผู้ถูกสังเกตบิดเบือนพฤติกรรมของตนเองไปได้

๑.๒ การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการสังเกตขณะที่ผู้สังเกตไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์หรือเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง แต่สังเกตผ่านสื่อต่างๆ หรือร่องรอยของพฤติกรรมที่หลงเหลือไว้ให้ผู้สังเกตเห็นได้ เช่น ร่องรอยนิ้วมือ สิ่งของที่หักพังไว้ อาการบาดเจ็บทางกาย เป็นต้น

^๑ ลักขณา สรวิวัฒน์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

๒. การสำรวจ

การสำรวจ (Survey) เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์เป็นการรวบรวมข้อมูลจากประชากรหรือจากกลุ่มตัวอย่าง และมักเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติ ความสนใจ การรับรู้ ความคิดเห็น ฯลฯ ข้อดีของการศึกษาโดยวิธีนี้คือสามารถตั้งคำถามได้ตรงจุดและคำตอบก็ได้จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ อย่างแท้จริง ต้องมีการวางแผนในการเลือกกลุ่มประชากรอย่างระมัดระวังเพื่อเป็นประชากรที่แท้จริง เครื่องมือที่มักใช้ในการสำรวจ คือแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้นหรือใช้กับบุคคลที่อ่านหนังสือไม่ออก และเขียนไม่ได้หรือไม่มีความถนัดในการใช้ภาษา

๓. การศึกษาแบบคลินิก

วิธีการศึกษาแบบคลินิก (Clinic) นี้ จะใช้มากในกรณีที่ผู้ป่วยมีความผิดปกติทางจิต โดยมุ่งศึกษาผู้ป่วยในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านบุคลิกภาพ การรับรู้ อารมณ์ ความคิด การเรียนรู้ เป็นต้น ในการศึกษาจะค้นคว้าปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง และนำเอาวิธีหลายๆ วิธีมาใช้ร่วมกัน เช่น การตรวจประวัติส่วนตัว การสังเกต การศึกษาหลายกรณี การตรวจด้านร่างกาย การใช้แบบทดสอบต่างๆ การสัมภาษณ์ การสำรวจภูมิหลังทางครอบครัว ฯลฯ เพื่อพยายามที่ค้นหาสาเหตุของความผิดปกติ นั้น เพราะเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์มักจะเป็นผลเนื่องจากประสบการณ์ที่ผ่านมารวมเข้ากับสภาพการณ์รอบๆ ตัวของบุคคลนั้น การนำเอาวิธีต่างๆ มาใช้ร่วมกันจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้นมากยิ่งขึ้น

๔. การทดสอบ

การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีการนำเสนอสิ่งเร้าให้บุคคลตอบสนองตามวิธีการหรือเกณฑ์ที่กำหนด สิ่งเร้าที่ใช้ในการทดสอบเรียกว่า แบบทดสอบ ซึ่งมักอยู่ในรูปของคำถาม รูปภาพ หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ผู้ถูกทดสอบอาจแสดงพฤติกรรมด้วยการเขียนตอบ การพูด การเล่น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นสามารถสังเกตได้ วัดได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้ แบบทดสอบนี้สามารถนำไปใช้วัดความสามารถต่างๆ ของบุคคล เช่น เจตคติ ความสนใจ ความถนัด สติปัญญา บุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ต่างๆ การใช้ทดสอบทำให้เราได้ข้อมูลจากบุคคลอื่นมากขึ้นและสะดวกกว่าวิธีอื่นไม่ทำให้ผู้ถูกทดสอบได้รับการรบกวนมากนัก และไม่ต้องใช้เครื่องมือห้องปฏิบัติการช่วยแต่อย่างใด แบบทดสอบที่ดีต้องมีความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ตลอดจน

สามารถนำไปใช้ได้สะดวก ตัวอย่างแบบทดสอบที่สำคัญ เช่น แบบทดสอบบุคลิกภาพของมินเนโซต้า (The Minnesota Multiphasic Personality Inventory: MMPI) แบบทดสอบสติปัญญาของเวคสเลอร์ (The Wechsler Adult Intelligence Scale: WAIS และ แบบทดสอบหยดหมึกโรรชาร์ค (The Rorschach Inkblot Test) เป็นต้น

๕. การทดลอง

การทดลอง (Experiments) เป็นการศึกษาแบบหนึ่งที่ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การศึกษา สมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลและสรุปผล การทดลองเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรม โดยผู้ทดลองเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยมีการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างออกไป เช่นการเปลี่ยนแปลงจำนวนเวลาอ่านหนังสือจากวันละ ๒ ชั่วโมง มาเป็นอ่านหนังสือวันละ ๔ ชั่วโมง เพื่อศึกษาว่าจะมีผลต่อการสอบปลายภาคเรียนอย่างไร เป็นต้น การทดลองสามารถทำได้ ๒ ลักษณะดังนี้

๕.๑ การทดลองในห้องปฏิบัติการ (Laboratory Experiments) การทดลองลักษณะนี้นิยมใช้สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Science) เช่น เคมี ฟิสิกส์ โดยมีการควบคุมสภาพแวดล้อมอย่างเข้มงวด ซึ่งทำได้ยากมาก แต่มีความสำคัญในการพิสูจน์ทฤษฎีที่ใช้อยู่ หรือสร้างขึ้นมาใหม่ ตัวอย่างการทดลองในห้องปฏิบัติการ เช่น การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างลิงธรรมดา กับลิงชิมแปนซี ซึ่งจะต้องใช้การศึกษาในห้องทดลอง เป็นต้น

๕.๒ การทดลองภาคสนาม (Field Experiments) เป็นการทดลองในสภาพธรรมชาติ เช่น การทดลองกับพนักงานบรรจุหีบห่อในโรงงาน ทดลองกับผู้ซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า ฯลฯ การทดลองลักษณะนี้ควบคุมตัวแปรในขณะทดลองได้ยากและไม่รัดกุมเท่าการทดลองในห้องปฏิบัติการ^๔

^๔ แสงเดือน ทวีสิน,จิตวิทยาการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเส็ง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒- ๑๓.

การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยวิธีการดังกล่าวต่างมีข้อดีและข้อจำกัด ดังแสดงไว้ในตารางที่ ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการศึกษาพฤติกรรมทั้ง ๕ วิธี

วิธีการ	ข้อดี	ข้อจำกัด
การสังเกต	๑. สามารถรู้พฤติกรรมของคนและสัตว์ในชีวิตจริงเพื่อเปรียบเทียบกันในห้องทดลอง ๒. ข้อมูลที่ได้จากวิธีนี้ นำไปใช้ในการวิจัยพฤติกรรมเฉพาะได้	๑. สรุปเหตุและผลไม่ได้แน่นอน
การสำรวจ	๑. สามารถศึกษาพฤติกรรมในชีวิตจริงของกลุ่มคนใหญ่ได้สะดวก	๑. ผลที่ได้มีอคติ เพราะคนส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะตอบเชิงบวก และเป็นการตอบที่ไม่น่าเชื่อถือ ๒. การค้นหาข้อมูลของวิธีการนี้ต้องอาศัยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากวิธีอื่นๆ ประกอบ
การทดสอบ	๑. สามารถวัดพฤติกรรมได้แน่นอนในเรื่องเฉพาะๆ ที่เที่ยงตรง ๒. นำข้อมูลของวิธีการนี้ไปใช้กับการวิจัยในหัวข้ออื่นๆ ได้	๑. พฤติกรรมบางอย่างใช้วิธีการนี้ไม่ได้ ๒. แบบทดสอบที่ไม่ได้มาตรฐาน จะทำให้สรุปพฤติกรรมผิดๆ
คลินิก	๑. ได้ข้อมูลของแต่ละคนในเชิงลึก ๒. สามารถแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของแต่ละคนได้ละเอียดถี่ถ้วน	๑. ข้อมูลที่ได้ไม่อาจใช้กับคนอื่นได้มากนัก ๒. สรุปเหตุและผลได้ไม่แน่นอน
การทดลอง	๑. สามารถควบคุมตัวแปรต่างๆ ได้ ๒. สามารถสรุปเหตุและผลของเรื่องที่ศึกษา	๑. ยากที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริงๆ เพราะเป็นสถานการณ์จำลองในห้องทดลอง

(ที่มา: Matlin, M.H. ๑๙๙๕, Psychology. 2nd ed. Fort Worth, TX : Harcourt Branch Javanovich college, p ๑๗)

๒.๑.๓. ทฤษฎีนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ ในการศึกษาพฤติกรรม

แนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ ในการศึกษาพฤติกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีพัฒนาการของแนวคิดที่จำแนกเป็นสำนักทางจิตวิทยา (Schools of Psychology) ได้มากมาย อย่างไรก็ตามแนวคิดที่นิยมใช้กันในปัจจุบันมีอยู่ ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มจิตวิเคราะห์ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มปัญญานิยม กลุ่มชีวจิตวิทยา และกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งทั้ง ๕ กลุ่มนี้มีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการที่ใช้ในการศึกษาแตกต่างกันออกไป ดังนี้^๕

๑. กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

กลุ่มนี้มีนักจิตวิทยาที่สำคัญคือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud: ๑๘๕๖-๑๙๓๙) และ คาร์ล จุง (Carl Jung: ๑๘๕๗-๑๙๖๑) โดยมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการใช้ในการศึกษา ดังนี้

๑) ความเชื่อพื้นฐาน เชื่อว่าพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตจะถูกกำหนดโดยจิตที่เป็นตัวควบคุมอยู่ภายใน (Internal Mental) และความขัดแย้งทางอารมณ์ (Emotional Conflicts) สาเหตุของความขัดแย้งนี้ ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากความต้องการทางเพศและความก้าวร้าว

๒) เนื้อหาที่เน้นในการศึกษา ให้ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้

๒.๑) กระบวนการของจิตใต้สำนึก (Unconscious) มีผลต่อทางพฤติกรรมของบุคคล โดย ฟรอยด์กล่าวว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นเพื่อสนองความพึงพอใจหรือความสบายใจเป็นประการสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการทางเพศ (Sexual Needs) เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

๒.๒) ลักษณะของพลังงานทางจิต (Mental Energy) ซึ่งพลังงานนี้จะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

(๑) อิด (Id) เป็นพลังงานส่วนที่เป็นพื้นฐานที่สุดซึ่งคิดตัวบุคคลมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งรวมถึงสัญชาตญาณด้วย ในส่วนนี้จะทำให้คนแสวงหาความสุข ความพอใจโดยถือตัวเองเป็นหลัก

^๕ แสงเดือน ทวีสิน,จิตวิทยาการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเส็ง, ๒๕๔๕),หน้า ๒๕-๓๐.

(๒) อีโก้ (Ego) เป็นส่วนของสามัญสำนึก ซึ่งมีเรื่องการเรียนรู้และการปรับตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อีโก้เป็นพลังที่อยู่กึ่งกลางระหว่างอิดและซุเปอร์อีโก้

(๓) ซุเปอร์อีโก้ (Super ego) เป็นพลังจิตระดับสูงสุด ซึ่งเป็นส่วนที่มนุษย์เกิดการเรียนรู้เรื่องคุณธรรมต่างๆ จากวัฒนธรรมและสังคม

พลังทั้ง ๓ จะมีส่วนผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับว่าพลังส่วนใดในการควบคุมบุคคลนั้นได้มากกว่ากัน

๒.๓) ประสบการณ์ในวัยเด็ก เป็นอีกหนึ่งที่น่าสนใจจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ให้ความสำคัญ เพราะเชื่อว่าประสบการณ์ในวัยเด็กจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง ๖ ปีแรกของชีวิต ซึ่ง فروยด์ เรียกว่า ช่วงวัยวิกฤติ (Critical Period) เป็นช่วงปูพื้นฐานของบุคลิกภาพของมนุษย์ โดยในช่วงวัยดังกล่าวถ้าเด็กได้รับความรัก ความเข้าใจจากบิดามารดา ก็จะเติบโตเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์

วิธีที่ใช้ในการศึกษา จะเน้นความสำคัญของการศึกษาเป็นรายบุคคล วิธีที่ใช้มากที่สุดคือการเชื่อมโยงอย่างอิสระ (Free Association) ซึ่ง فروยด์ นิยมใช้รักษาผู้ป่วยโรคจิต โดยปล่อยให้คนไข้ระบายความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระ ซึ่งเป็นการช่วยระบายความเครียดของคนไข้ และขณะเดียวกันนักจิตวิเคราะห์ก็สามารถนำข้อมูลที่คนไข้ระบายมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาได้ นอกจากนี้อาจใช้วิธีสะกดจิต (hypnosis) และการวิเคราะห์ฝัน (Dream Analysis) ร่วมด้วย

๒. กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorisms)

กลุ่มนี้มีนักจิตวิทยาที่สำคัญคือ จอห์น วัตสัน (John Watson: ๑๘๗๘-๑๙๕๘), เบอร์ธัส สกินเนอร์ (Berhus Skinner: ๑๙๐๔-๑๙๙๐) และ เอ็ดเวิร์ด ทอร์นไดค์ (Edward Thorndike: ๑๘๗๔-๑๙๔๕) โดยมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการในการศึกษา ดังนี้

๑) ความเชื่อพื้นฐาน เชื่อว่าการศึกษาด้านจิตวิทยาจะต้องศึกษาจากพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ทั้งพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์โดยเน้นว่าพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ โดยเน้นว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะถูกกำหนดโดยการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๒) เนื้อหาที่เน้นในการศึกษา ศึกษาพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ (Observable Behavior) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดกันได้ ใจมตีวิธีการที่ใช้ศึกษาพฤติกรรมในอดีตว่าเป็นวิธีที่ไม่มี ความเป็นวิทยาศาสตร์ จึงเปลี่ยนมาศึกษาสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นและวัดได้ ซึ่งก็คือพฤติกรรม นั้นเอง องค์ประกอบที่ทำให้เกิดพฤติกรรมมี ๓ ส่วน ได้แก่ สิ่งเร้า (Stimulus) คือตัวกระตุ้นให้เกิด พฤติกรรม อินทรีย์ (Organism) คือสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายที่เป็นตัวควบคุมทุกอย่างในการแสดง พฤติกรรม และการตอบสนอง (Response) คือพฤติกรรมที่แสดงออกมา

๓) วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการทดลองโดยมีการควบคุมตัวแปรในการศึกษา

๓. กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism)

กลุ่มนี้นักจิตวิทยาที่สำคัญคือ ฌอง ปิอาเจต์ (Jean Piaget: ๑๘๘๖-๑๙๗๐) และอัลเบิร์ต เอลลิส (Albert Ellis: ๑๙๘๗-ปัจจุบัน) โดยมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการใช้ในการ ศึกษา ดังนี้

๑) ความเชื่อพื้นฐาน เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นมาจาก กระบวนการต่างๆ ภายในสมอง เช่น กระบวนการเก็บสะสมข้อมูลและการแผ่กระจายของข้อมูล ดังนั้นการเข้าใจพฤติกรรมจึงศึกษาเรื่องการรับรู้ การจำ การคิด การตัดสินใจเป็นประการสำคัญ

๒) เนื้อหาเน้นในการศึกษา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความคิด ความรู้ และกระบวนการ ต่างๆ ของจิต นอกจากนั้นยังเน้นความสำคัญในการทำงานของสมอง อันส่งผลต่อพฤติกรรมของ มนุษย์ การอธิบายการทำงานของสมองนั้นใช้หลักการของคอมพิวเตอร์เป็นตัวศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจว่ามนุษย์เก็บข้อมูลสะสมไว้ในสมองและมีการตอบสนองได้เช่นเดียวกับคอมพิวเตอร์ ในปัจจุบัน แนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ค่อนข้างจะแตกต่างจากกลุ่มอื่น โดยที่กลุ่มนี้ยังคงเน้นเรื่อง สภาวะภายใน (Internal State) เช่นเรื่องความคิด ความจำ ความรู้สึก การตัดสินใจใน อารมณ์ เป็นต้น ดังนั้นข้อจำกัดของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้คือ เนื้อหาที่เน้นเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นและวัดได้ค่อนข้างยาก

๓) วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ศึกษาโดยเน้นกระบวนการคิด (Thought Process) และ วิธีการที่มนุษย์เก็บข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม (Information Processing Approach)

๔. กลุ่มชีวจิตวิทยา (Psychobiology)

กลุ่มนี้มีนักจิตวิทยาที่สำคัญคือ โยฮัน มุลเลอร์ (Johannes Mullers: ๑๘๐๑-๑๘๕๘) และ คาร์ล แลชเลย์ (Karl Lashley: ๑๘๘๐-๑๙๕๘) โดยมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการที่

ใช้ในการศึกษา ดังนี้

๑) ความเชื่อพื้นฐาน เชื่อว่าพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตสามารถอธิบายด้วยความรู้เรื่องพันธุศาสตร์ (Genetics) และระบบประสาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานของสมอง รวมทั้งเรื่องระดับฮอร์โมน และสารเคมีต่างๆ ในร่างกาย

๒) เนื้อหาที่เน้นในการศึกษา กลุ่มนี้ได้อธิบายว่าพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านชีวเคมี (Biochemistry) ในสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลจากการศึกษาวิจัยได้พบปัจจัยทางด้านชีวเคมีที่มีผลต่อเรื่องความรู้สึก การรับรู้ การเรียนรู้ ความจำ เป็นต้น ดังนั้นเขาจึงสนใจศึกษาเรื่องเซลล์ประสาท (Nerve Cells) ส่วนต่างๆ ของสมอง ผลของยาบางชนิดที่มีต่อการทำงานของสมอง เป็นต้น

วิธีที่ใช้ในการศึกษา เน้นเรื่องการศึกษาสมองในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพถ่ายสมอง การกระตุ้นสมองด้วยไฟฟ้า การวิเคราะห์เนื้อเยื่อของสมองตามหลักชีววิทยา เป็นต้น

๕. กลุ่มมนุษยนิยม (Humanisms)

กลุ่มนี้มีนักจิตวิทยาที่สำคัญคือ คาร์ล รอกเจอร์ส (Carl Rogers: ๑๙๐๒-๑๙๘๗) และ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow: ๑๙๐๘-๑๙๗๐) โดยมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นที่สำคัญ และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

๑) ความเชื่อพื้นฐาน เชื่อว่ามนุษย์มีพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตมาตั้งแต่กำเนิด

๑.๑) เนื้อหาที่เน้นในการศึกษา กลุ่มนี้จัดได้ว่าเป็นคลื่นลูกที่สามของแนวความคิดทางจิตวิทยา ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๐ กลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทุกด้านของมนุษย์ ไม่พิจารณาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว เชื่อว่ามนุษย์นั้นไม่ได้ถูกควบคุมด้วยจิตใต้สำนึก เช่นการอธิบายของกลุ่มจิตวิเคราะห์ ไม่ได้ถูกควบคุมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ เช่นการอธิบายของกลุ่มพฤติกรรมนิยม และไม่ได้ถูกควบคุมพื้นฐานทางชีวเคมี เช่น กลุ่มชีวจิตวิทยาแต่เชื่อว่ามนุษย์นั้นควบคุมตนเอง เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งดีงาม และมุ่งแสวงหาความเจริญงอกงาม แต่สิ่งที่ขัดขวางธรรมชาติที่ดีงามก็คือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์นั่นเอง

๑.๒) วิธีที่ใช้ในการศึกษา ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ (Interview Techniques) เพื่อตรวจสอบดูว่าคนนั้นมีวิธีการมองโลกในลักษณะใด เพราะการมองโลกของบุคคลจะมีผลต่อพฤติกรรมของผู้นั้นเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันแนวโน้มการศึกษาของนักจิตวิทยาจะไม่เน้นหรือให้ความสำคัญกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นการมองภาพรวม (Perspectives) มากกว่า ทั้งนี้เพราะการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การศึกษาโดยใช้หลักการผสมผสานโดยดึงเอาหลักการและเทคนิคของแต่ละกลุ่มออกมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ย่อมก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น

สรุป มนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต ซึ่งยังหาข้อสรุปที่ชัดเจนไม่ได้ว่าอยู่กันอย่างไร แต่จำแนกแนวคิดได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มทวินิยม ที่เชื่อว่ากายและจิตแยกจากกัน และกลุ่มเอกนิยม ที่เชื่อว่ากายและจิตเป็นสิ่งเดียวกันการกระทำของจิตมีลักษณะเป็นกระบวนการคือ เริ่มต้นจากการสัมผัส การรับรู้ การมีอารมณ์ ความต้องการ ความนึกคิด การตัดสินใจ และการสั่งกายให้แสดงออก ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วจนเจ้าของจิตไม่ตระหนักในกระบวนการนี้

ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมมีลักษณะการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ วิธีการที่นิยมได้แก่ การสังเกต การสำรวจ การศึกษาแบบคลินิก การทดสอบ และการทดลองแนวคิดของนักจิตวิทยาของกลุ่มต่างๆ ในการศึกษาพฤติกรรมที่นิยมในปัจจุบันมี ๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจิตวิเคราะห์ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มปัญญานิยม กลุ่มชีวิตจิตวิทยา และกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเชื่อพื้นฐาน จุดเน้นสำคัญ และวิธีการศึกษาแตกต่างกันหากผู้ศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานอย่างดีในการศึกษาต่อๆ ไป

๒.๑.๔ ทฤษฎีปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์

แม้การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนยากแก่การเข้าใจ แต่การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ก็ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่างๆ มากขึ้น ซึ่งในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์นั้นจะต้องอาศัยพื้นฐานสำคัญ คือ^{๑๑}

^{๑๑} ถวิล ธาราโกชน และศรีณย์ คำวิสุข, *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๑.

๑. ปัจจัยทางชีววิทยา
๒. ปัจจัยทางจิตวิทยา
๓. ปัจจัยทางสังคมวิทยา
๔. ปัจจัยทางจริยธรรม

๑. ปัจจัยทางชีววิทยา คือ พื้นฐานของพฤติกรรมด้านนี้มุ่งไปยังอินทรีย์ (Organism) ที่เป็นส่วนของกายภาพ (Physical) ซึ่งจำแนกได้เป็น ๓ ระบบ คือ ระบบประสาท ระบบต่อม และระบบกล้ามเนื้อ

๑.๑ ระบบประสาทจะเป็นกระบวนการทำงานทำนองเดียวกับกระแสไฟฟ้า จึงมีการใช้คำว่า กระแสประสาท (Nervous Impulse) ในการทำหน้าที่รับรู้หรือสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องมีการทำงานของเซลล์ประสาทหลายชนิดจำนวนมากเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ สำหรับระบบประสาทที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม แบ่งออกได้ ๒ ระบบ ระบบส่วนกลาง (Central Nervous System: CNS) ประกอบไปด้วยสมองและไขสันหลัง

๑.๒ ระบบต่อม ในระบบต่อม (Gland System) นี้มีต่อมที่ทำหน้าที่ผลิตสารต่างๆ ออกมาในรูปของเหลวที่มีสารเคมีผสมอยู่ อันเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง ระบบต่อมมี ๒ ประเภท ดังนี้ คือ

๑) ต่อมมีท่อ (Duct Glands หรือ Exocrine Glands) เป็นต่อมที่ผลิตของเหลวออกมาแล้วส่งผ่านท่อที่มีอยู่เพื่อเข้าสู่ร่างกายหรือออกนอกร่างกาย ที่รู้จักกันดี เช่น ต่อมน้ำลาย ต่อมน้ำตา ต่อมเหงื่อ เป็นต้น

๒) ต่อมไร้ท่อ (Ductless Glands หรือ Endocrine Glands) เป็นต่อมที่ผลิตสารเคมีที่เรียกว่า ฮอร์โมน (Hormones) ซึ่งมีความหมายว่าตัวกระตุ้น สารฮอร์โมนนี้จะไม่มีท่อส่งผ่าน ไปแต่จะส่งปนไปกับกระแสโลหิต จึงทำให้กระจายไปทั่วทุกส่วนของร่างกาย และมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตและพฤติกรรมของมนุษย์มาก

๑.๓ ระบบกล้ามเนื้อ (Muscle System) มีการทำงานที่แสดงออกในลักษณะการเคลื่อนไหว เช่น การพูด การเดิน การยืน เป็นต้น ตลอดจนการเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องกับการทำงานของหัวใจ ลำไส้ และต่อมต่างๆ กล้ามเนื้อ มีหลายประเภท ดังนี้ คือ กล้ามเนื้อลาย (Muscle System), กล้ามเนื้อเรียบ (Smooth System), และกล้ามเนื้อหัวใจ (Cardiac Muscle).

๒. ปัจจัยทางจิตวิทยา คือ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากความคิดและความรู้สึกเป็นสำคัญ เนื่องจากความคิดและความรู้สึกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทำงานของจิตที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นมีทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

๑) **อวัยวะรับสัมผัส (Sensory Organ)** มีดังนี้ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง การเคลื่อนไหว และการทรงตัว

๒) **สิ่งเร้า (Stimulus)** การที่มนุษย์ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาจากสิ่งเร้ามากระตุ้นสิ่งเร้าอาจจะเป็นวัตถุหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมก็ได้ หรือจะเป็นสิ่งเร้าภายในร่างกายก็ได้ สิ่งเร้าภายนอก เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สี เป็นต้น สิ่งเร้าภายนอกเช่น ความต้องการทางอารมณ์ ความเคยชินเป็นนิสัย จิตใต้สำนึก เป็นต้น สิ่งเร้าที่มีความรุนแรงและความถี่ต่างกันมีผลทำให้การแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นแตกต่างกัน รวมไปถึงหากสิ่งเร้าไปกระตุ้นในจิตใต้สำนึก ปฏิกริยา ตอบโต้ที่เกิดขึ้นนั้นจะรุนแรงกว่าปกติ

๓) **ความตั้งใจแน่วแน่** การที่บุคคลมีความคาดหวังสิ่งใดจะรับรู้รายละเอียดสิ่งนั้น ได้ดีครบถ้วน ถูกต้อง หรือตรงตามความเป็นจริงได้ โดยการมีความตั้งใจอย่างแท้จริง หากรับรู้สิ่งเร้าน้อยไปหรือขาดไปการแสดงออกโต้ตอบก็จะมีคุณภาพด้อยไปได้ เช่น การอยู่ภายใต้ฤทธิ์ยา หรือมีสิ่งแทรกแซงจากภายนอก จิตที่เกิดจากการวิตกกังวล หงุดหงิด หรือเบื่อหน่าย เป็นต้น อาการเหล่านี้จะมีผลทำให้ความรู้สึกขาดความแม่นยำ และมีผลกระทบต่อการบวนการทำงานของจิตและลดคุณภาพของพฤติกรรมตอบโต้ด้วย

๔) **การเรียนรู้** คือ การจดจำจากประสบการณ์ เมื่อสิ่งเร้าที่เคยประสบมาในอดีตปรากฏขึ้นอีก ก็สามารถที่จะรู้ และเข้าใจ สามารถตอบโต้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ ฉะนั้นถ้าการเรียนรู้บกพร่องด้วยคุณภาพและโอกาส บุคคลนั้นก็จะมีการทำงานของจิตที่บกพร่องไป มีผลทำให้พฤติกรรมการแสดงออกไม่เหมาะสม แต่ถ้าเราสามารถสร้างสถานการณ์ (Condition) ให้เรียนรู้เสียใหม่ (Relearn) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่มาแทนที่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ โดยมีการปรับพฤติกรรมเพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมและอยู่ในสังคมได้โดยได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป

๕) การเกี่ยวโยง คือ การเกี่ยวโยงระหว่างศูนย์ต่างๆ ในสมองทั้งกายวิภาค (Anatomical) และสรีรวิทยา (Physiological) ทุกขั้นตอนในการทำงานของจิตจะต้องมีการเชื่อมโยงกัน (Association) ระหว่างศูนย์ต่างๆ จึงจะเกิดการรับรู้สิ่งเร้านั้นได้ถูกต้อง อีกทั้งต้องเชื่อมโยงจากศูนย์การรับรู้ไปสู่ศูนย์ที่เกี่ยวกับอารมณ์ การพูด และการเคลื่อนไหวด้วย จึงเกิดพฤติกรรมโต้ตอบต่อสิ่งเร้านั้นๆ ได้

๖) ระดับความรู้สึกรู้ตัวของบุคคล (Consciousness) ซึ่งแบ่งออกได้ ๓ ระดับ ดังนี้ ๑) รู้สึกรู้ตัวอย่างเต็มที่ (Full Consciousness) ระดับนี้จะเป็นการรับรู้สิ่งเร้าและเกิดการโต้ตอบไปได้อย่างถูกต้อง การที่มนุษย์มีสติสัมปชัญญะรู้ว่าสิ่งใดคิดสิ่งใดถูก ๒) ครึ่งหลับครึ่งตื่น (Semi Consciousness or Semi coma) ระดับนี้จะเป็นการรับรู้สิ่งเร้าแต่ไม่เกิดการโต้ตอบ อาจอยู่ในภาวะภวังค์ ๓) หมดสติ หรือไม่รู้สึกรู้ตัวเลย (Unconsciousness or coma)

๔. ปัจจัยทางสังคมวิทยา

ปัจจัยพื้นฐานพฤติกรรมด้านนี้ มุ่งไปที่สิ่งแวดล้อมด้านสังคม สภาพของสังคมของแต่ละสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้^{๑๑}

๑) ประชากร

ประชากร คือ สมาชิกของสังคมที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หนึ่งอาจเริ่มต้นจากเผ่าพันธุ์หรือพวกเดียวกัน จากการศึกษาที่ประชากรอยู่ร่วมกันจึงได้ปฏิสัมพันธ์กัน ระยะต่อมาจำนวนผู้คนก็จะเริ่มมากขึ้นเนื่องจากการสืบพันธุ์ที่อาจเริ่มด้วยการผสมผสานเผ่าพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นเผ่าเดียวกันหรือต่างเผ่า และมีการอพยพออกไปหรือโยกย้ายเข้ามา ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป

๒) วัฒนธรรม

มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตามลักษณะร่วมของเผ่าพันธุ์เชื้อชาติ แต่มนุษย์แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะที่ไม่ซ้ำแบบกันทั้งทางด้านกายและใจ จึงต้องมีสิ่งต่างๆ ที่คอยประสานให้สังคมมีการอยู่ร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน จึงจะเป็นสุขได้ ดังนั้นแต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งมีความแตกต่างกันไป

^{๑๑} อุษณี จิตตะปาโล และนุตประวีณ์ เลิศกาญจนวัตติ, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จิตรวัฒน์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๑๙.

๓) การอยู่ร่วมกันในสังคม

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมเนื่องจากมนุษย์ต้องการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมถึงความกรที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะอย่างของสมาชิกในสังคม รวมถึงการมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ก็ล้วนตอบสนองมีจุดประสงค์เดียวกัน นั่นเอง

๔) สถาบันต่างๆ ทางสังคม

จากองค์ประกอบในเรื่องของประชากร วัฒนธรรม และการรวมกันทางสังคม ดังที่กล่าวมาทำให้เกิดสถาบันทางสังคมขึ้นกล่าวคือ เมื่อมีกิจกรรมร่วมกันและมีมากขึ้นก็จะสร้างเครื่องมือเพื่อช่วยในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จไปอย่างมีประสิทธิภาพ คนก็สร้างองค์การหรือหน่วยงานเพื่อให้คนในสังคมผูกพันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีการกำหนดบทบาทสมาชิกและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก รวมทั้งความรับผิดชอบของสมาชิก ตัวอย่างเช่น สถาบันครอบครัว สถาบันสังคม สถาบันศาสนา เป็นต้น

๕) ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ทรัพยากรต่างๆที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ สามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ตามความสามารถของมนุษย์ โดยถูกนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทรัพยากรบางอย่างก็สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ทรัพยากรบางอย่างก็ถูกใช้จนหมดและแสงทรัพยากรอย่างอื่นนำมาทดแทน ทรัพยากรต่างๆ เป็นสิ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ รวมทั้งสามารถกำหนดให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นได้ เช่น การกิน การสร้างที่อยู่ เป็นต้น

๖) รูปแบบการดำเนินชีวิต

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นจำเป็นจะต้องแสวงหาปัจจัย ๔ และมีการสืบพันธุ์เพื่อการดำรงอยู่แห่งเผ่าพันธุ์ จากเดิมนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์จะอยู่กันแบบเรียบง่ายเป็นครอบครัวใหญ่อยู่ตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมแบบครอบครัวเดี่ยวโดยมีปัจจัยด้านอื่นๆ เป็นตัวกำหนด

๕. ปัจจัยทางจริยธรรม

จริยธรรม เป็นการศึกษาปรัชญาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเน้นการพิจารณาความถูกผิดเป็นสำคัญ เมื่อบุคคลหรือองค์การต้องเผชิญกับปัญหา สถานการณ์ หรือโอกาสที่ต้องเลือกในหลายๆ ทางเลือกที่เป็นไปได้ จึงเกี่ยวข้องกับประเมินว่าถูกหรือผิด มีหรือไม่มีจริยธรรม

๒.๑.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม มี ๓ ทฤษฎี ดังนี้^{๑๒}

๑) ทฤษฎีอิทธิพลของสังคม ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งมีความเชื่อว่าสังคมมีส่วนในการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีลักษณะต่างๆ กัน ขึ้นอยู่กับมนุษย์จะอยู่ในกลุ่มใดของสังคมตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า เด็กจะเรียนรู้อะไรดีอะไรไม่ดีจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด โดยจะเลียนแบบกิริยา ท่าทาง การใช้ภาษา และความคิดอ่าน เพราะได้เห็นตัวอย่างจากการกระทำนั้นๆ ซึ่งผู้ที่อยู่ใกล้ชิดที่เด็กมักเลียนแบบ ได้แก่ ผู้ที่มีอำนาจหรือผู้ที่ตนรักและศรัทธา เช่น พ่อแม่ พี่น้อง หรือแม่แต่พี่เลี้ยง เป็นต้น

๒) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดของ ลอเรนซ์ โคห์ลเบิร์ก (Laurence Kohlberg : ๑๙๒๗ – ๑๙๘๗) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกา ที่เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทางจริยธรรม โดยเด็กจะมีจริยธรรมที่เจริญขึ้นตามความสามารถเรียนรู้ สติปัญญา และอารมณ์ของเด็ก ซึ่งหมายความว่าเมื่อเด็กอยู่ในสภาวะที่เริ่มเรียนรู้ เด็กก็จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากคนรอบข้าง ความสามารถของเด็กจะพัฒนาการอยู่เรื่อยๆ ดังจะเห็นว่าเมื่อเด็กมีอายุเพิ่มมากขึ้น สติปัญญาของเด็กก็จะเพิ่มมากขึ้น เด็กก็จะสามารถเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และจริยธรรมของเด็กก็จะเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม ตามทฤษฎีของ อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandaru : ๑๙๒๕ – ปัจจุบัน) ตามแนวทฤษฎีนี้บุคคลเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น การเลียนแบบนี้เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่นแล้วเกิดชอบพอใจในการกระทำแบบนั้นจึงมีการกระทำแบบนั้น การกระทำตามผู้อื่นอาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ เช่น เลียนแบบคนที่ตนชอบพอ หรือรักใคร่ และต้องการที่จะได้รับความพอใจเหมือนกัน และอาจมีความรู้สึกว่าคุณได้ใกล้ชิดกับคนที่ตนรักใคร่ในขณะนั้น เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากเด็กมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับพ่อแม่ เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากความใกล้ชิดผูกพัน การมีสัมพันธภาพที่ดี มีความปรารถนาดี จึงได้รับการถ่ายทอดมาโดยอัตโนมัติ ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม การเรียนรู้ทางสังคมมีหลักการว่า

^{๑๒} ลักขณา สรวัดน์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐-๓๔.

แบบ (MOdel) มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ โดยที่อินทรีย์จะให้การสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเดิน การแสดงอารมณ์ รวมถึงเรื่องของจริยธรรมด้วย

๒.๒ หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายและประเภทของสัมมาอาชีวะ

๑) ความหมายของสัมมาอาชีวะ

คำว่า “สัมมาอาชีวะ” ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ “สัมมา” และคำว่า “อาชีวะ” คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง ถูกถ้วน สมบูรณ์ จริง แท้^{๑๓} ส่วนคำว่า “อาชีวะ” หมายถึง อาชีพ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำมาหากิน^{๑๔} ซึ่งตรงกับ ความหมายที่ปรากฏ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ได้ให้ความหมายของ สัมมาอาชีวะว่า สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ^{๑๕} สำหรับชาวพุทธทั่วไปที่เป็น คฤหัสถ์นั้นจะต้องไม่ทำผิดศีลธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน และเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หลอกหลวงผู้อื่นเลี้ยงชีวิต ประจบสอพลอ บีบบังคับ ทูจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น ส่วนสำหรับ บรรพชิตหรือนักบวช หมายถึง การแสวงหาลาภในทางที่ไม่ควร เอ่ยปากขอ เป็นคนรับใช้ การ แลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินหรือทอง และเครื่องานวิชามีประการต่างๆ เช่น วิชาฤกษ์ คูยาม คูพื้นที่ คูดวียะ^{๑๖} เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น^{๑๗} นอกจากนี้พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต)ยังได้อธิบายเกี่ยวกับ สัมมาอาชีวะไว้ว่าพระพุทธศาสนา มองเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ โดยมุ่งเน้นด้านความต้องการแห่งชีวิตมนุษย์ คือมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย ๔ พอเพียงที่จะอยู่เป็นการถือเอาหลัก เพื่อการพัฒนาไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ดีกว่า คือการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและประสพสุขที่ ประณีตยิ่งขึ้น ไป เพราะฉะนั้นคำว่า สัมมาชีพ มิใช่หมายถึงเพียงแต่การใช้แรงงานให้เกิดผลผลิต แล้ว

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๖), หน้า ๓๒๕.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๖.

^{๑๕} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑,๑๓๐.

^{๑๖} ศ.ช. (ไทย) ๑๓/๓๔๑/๓๔๘.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, อ้างแล้ว, หน้า ๓๓๑.

ได้ปัจจัยเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ทำให้เป็นผู้ควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย เช่น การที่ภิกษุอยู่ในสมณะธรรมแล้วได้รับปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของภิกษุ หรือลูกประพาศิตนเป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ก็พึงนับว่าเป็นสัมมาชีพของลูกแล้ว^{๑๘}

พระราชธรรมนิเทศ (ระบแบบ จิตญาโณ) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพที่ชอบ คือ “เว้นจากมิจฉาอาชีวะ สำเร็จอาชีพที่ชอบ ศีลสิกขา สิกขาคือศีล ได้แก่ วาจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ พุศฺโดยทั่วไป จะพูดจะทำอะไรก็ให้ถูกชอบอย่าให้ผิด ประกอบอาชีพอะไรก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังไม่มีอาชีพ เช่น เป็นนักเรียนต้องอาศัยผู้ใหญ่ อุปการะให้ใช้ทรัพย์ควรใช้อย่างถูกต้องในทางที่ชอบ ที่ควรพยายามศึกษาตนเองให้รู้จักงดเว้นจากการประพฤติกการกระทำต่างๆ การดำเนินอาชีพถูกทาง บุคคลทุกคนต้องเลี้ยงชีพเพื่อให้เป็นอยู่ได้ อาชีพแต่ละอย่างมีทั้งดีและชั่วเลือกกระทำแต่สิ่งที่ไม่เดือดร้อนต่อผู้อื่นและเดือดร้อนตนเอง”^{๑๙}

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะว่า “เลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการแสวงหาปัจจัย ๔ หรือเครื่องบริโภคต่างๆ มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวควรแสวงหาโดยชอบด้วยหลักศีลธรรม กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ไม่ควรเป็นการแสวงหาเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หากผู้ประกอบการค้าขายก็ควรละเว้นจากการค้าขายสิ่งเหล่านี้คือ เครื่องประหารชีวิตมนุษย์และสัตว์ การค้าขายสัตว์เพื่อฆ่าเป็นอาหาร การค้าขายน้ำเมา และการค้าขายยาพิษ”^{๒๐}

สุวัฒน์ จันทรจันทง ได้กล่าวไว้ว่า “สัมมาอาชีวะ หมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยการทำมาหาเลี้ยงชีพที่สุจริตปราศจากการหลอกลวง ทฤษฎี ต้นทุน หน้าเลือด ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นภัยผู้ดำเนินตามแนวสัมมาอาชีวะ โดยนัยนี้ย่อมไม่ควรประกอบอาชีพในโรงงานผลิตอาวุธ โรงฆ่าสัตว์ โรงงานสร้างสารพิษอันก่อให้เกิดมลภาวะต่อมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการไม่กอบอาชีพตามบ่อนการพนัน โสเภณี และการยิงนกตกปลาซึ่งถือเป็นการฆ่าสัตว์ด้วยเช่นเดียวกัน”^{๒๑}

^{๑๘} คุรยละเอียดใน พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**, หน้า ๗๗๘-๗๗๙.

^{๑๙} พระราชธรรมนิเทศ (ระบแบบ จิตญาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๘.

^{๒๐} ดร.ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญาอินเดีย**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖๗.

^{๒๑} สุวัฒน์ จันทรจันทง, **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: อธิเนเพรส, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๕.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน ได้กล่าวไว้ว่า “สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตที่ชอบ ไม่ผิดกฎหมาย และศีลธรรมเว้นการเลี้ยงชีพเพื่อมา ไม่แสวงหามาด้วยการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นภัยต่อสังคมและบ้านเมือง จึงประสบแต่สัมมาชีพทุกชนิด ไม่ประกอบอาชีพทุจริต ทำให้กายใจสบายไม่ต้องคอยหลบซ่อนๆ จากศัตรูและบ้านเมือง”^{๒๒}

บุญมี แทนแก้ว ได้กล่าวไว้ว่า “สัมมาอาชีวะคือ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข จึงไม่ควรทำร้ายหรือทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์ทุกชนิด การดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำอะไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมิจฉาอาชีวะ ๕ ประการ การ โกง การ ล้อลวง การตลบตะแลง การมองคนในทางที่ผิด การเอาลากต่อลาก”^{๒๓}

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นนั่นเอง

๒) ประเภทของสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะสามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๒๔}

(๑) สัมมาอาชีวะระดับโลกิยะ ได้แก่ สัมมาอาชีวะที่เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลเป็นอุภติ คือการละเว้นมิจฉาชีวะ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ไม่ชอบ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ

(๒) สัมมาอาชีวะระดับโลกุตตระ หมายถึง การงด การเว้น การเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุ งดเว้นจากมิจฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลจากกิเลสเข้าศึกษามีจิตหาอาสวะมิได้เพียบพร้อมด้วย อริยมรรคอยู่ เป็นการเลี้ยงชีวิตชอบในระดับของพระโสดาบัน พระอริยบุคคลขั้นคั่นขึ้นไป จนถึง พระอรหันต์ ซึ่งจะให้ผลเป็นความสุขสงบเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์และเป็นไปเพื่อนิพพิทาความเบื่อหน่ายจากอารมณ์ที่เป็น โลภิยะทั้งปวง

หากพิจารณาจะเห็นได้ว่าจุดเน้นของพระพุทธศาสนาจะเน้นที่จิตใจ เจตนา อันเป็นการกระทำที่มีเจตนาที่ดี เพราะหากเริ่มต้นจากจิตที่มีเจตนาดีแล้ว ผลลัพธ์ที่ตามมาก็ย่อมคาดได้ว่าเป็นไปในทางทำดีอย่างแน่นอน ดังนั้นหากการหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพร้อมทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งทาง

^{๒๒} รศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๖.

^{๒๓} ผศ.บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๓.

^{๒๔} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑) หน้า ๓๓๕.

ร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป ประโยชน์อันพึงประสงค์ย่อมตกอยู่กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และธรรมชาติแวดล้อมตลอดจนถึงประเทศชาติอย่างแน่นอน

๒.๒.๒ ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากข้อหนึ่งในมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางไปสู่ความเป็นอริยบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่ความเป็นอรหันต์เป็นที่สุดแม้ว่าทางสายกลางฟังดูง่ายและเป็นที่เข้าใจกันกว้างๆ โดยคนทั่วไป แต่แท้จริงแล้วมัชฌิมาปฏิปทาก็ยังคงเป็นปัญหาอย่างมากในทางปฏิบัติ คือเมื่อถึงขั้นปฏิบัติจริงๆ ต้องประสบกับความยุ่งยากไม่น้อย จำต้องระวังไม่ให้หลงเดินนอกทาง อันเป็นทางแห่งกามสุขขัลลิกานุโยค หรือเป็นทางแห่งอัตตคิลมถานุโยค ต้องระมัดระวังด้วยปัญญาอย่างมาก ซึ่งหากจะสรุปความสำคัญของสัมมาอาชีวะแล้วสามารถสรุปได้ ๓ ประเด็นดังนี้

๑) สัมมาอาชีวะเป็นทางเป็นทางแห่งความสุข : การดำเนินชีวิตของคนเราทุกคนพยายามศึกษาหาความรู้พยายามทำงาน หรือประพฤติปฏิบัติตน เพราะต่างคิดว่าความสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นสิ่งที่มีความหวังแห่งความสำเร็จในชีวิตเป็นสิ่งดึงดูดกระตุ้นให้คนเราเกิดความพยายามประพฤติปฏิบัติโดยที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยก็เพราะความต้องการพ้นจากทุกข์ซึ่งในทางพุทธศาสนาความสุขสูงสุดก็คือ พระนิพพานเป็นที่สำคัญดังพุทธพจน์

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาไหลไปสู่สมุทร ป่าไปสู่สมุทร หลากไปสู่สมุทร แม่น้ำใด ภิกษุก็ฉะนั้นเหมือนกัน เมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก ย่อมโน้มไปสู่निพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน^{๒๕}

๒) สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องวัดความเจริญของพระพุทธศาสนา : ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะวัดได้จากว่ายังมีผู้ปฏิบัติอยู่หรือไม่ เพราะว่าตราบใดก็ตามที่ยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ ปรัชติสังฆกรรม ปฏิบัติสังฆกรรม และปฏิเวธสังฆกรรม ก็ยังมีทรงไว้อยู่ สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร ก็ยังมีอยู่ โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์^{๒๖} ดังนั้นก็ชี้วัดแสดงว่าศาสนายังมีความเจริญรุ่งเรือง แต่ในทางตรงข้ามกันหากไม่มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ไม่มีปรัชติสังฆกรรม ไม่มีปฏิบัติสังฆกรรม และไม่มีปฏิเวธสังฆกรรม สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร ก็ไม่มีอยู่ในโลกก็จะว่างจากพระอรหันต์ ดังพุทธพจน์ว่า

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๕๗/๖๐.

^{๒๖} คุราวละเอียดยใน วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๓/๒๐-๒๑., ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๔/๑๖๒.

ในธรรมวินัยที่ไม่มีอริยมรรคมีองค์ ๘ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๑ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๒ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๓ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๔ ในธรรมวินัยที่ไม่มีอริยมรรคมีองค์ ๘ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๑ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๒ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๓ ย่อมไม่มีสมณะที่ ๔^{๒๓}

๓) สัมมาอาชีวะเป็นอุดมการณ์ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา : ในระดับสูงสุดสำหรับผู้ประพาศพรหมจรรย์ มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ถ้าเรารักพระพุทธศาสนา รักพระพุทธเจ้าต้องจะบูชาพระองค์ ก็ควรบูชาด้วยการประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทานี้ เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ การทำประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ความเจริญ แก่มหาชน ดังที่พระพุทธเจ้าคริสต์แก่สาวกในครั้งที่ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า

ธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสพ เจริญทำให้ มาก ด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คืออะไร คือ... อริยมรรคมีองค์ ๘^{๒๔}

อนึ่ง มัชฌิมาปฏิปทานี้มีประโยชน์มากในชีวิตประจำวันมาก เรียกได้ว่าเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ (Ideology) และวิถีชีวิตของชาวพุทธ ถ้าหากจะถามว่า ชาวพุทธควรดำเนินชีวิตอย่างไร คำตอบก็คือ ควรดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ สำหรับคนทั่วไปอาจจะปฏิบัติในขั้นต่ำลงมา แต่ในแนวทางเดียวกัน เปรียบเหมือนด้ายเดียวกัน ถ้าเป็นเด็กก็กินน้อยหน่อย ผู้ใหญ่ก็กินมากขึ้น หรือผู้ใหญ่ด้วยกัน ถ้าโรครุนแรงมากอาจต้องเพิ่มยา ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

เราไม่สรรเสริญมิฉาปฏิปทา(การปฏิบัติที่ผิด) ของคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ผู้ปฏิบัติผิดย่อมทำอายุธรรมที่เป็นกุศลให้สำเร็จไปได้ เพราะเหตุแห่งการปฏิบัติผิดแต่เราสรรเสริญสัมมาปฏิปทาซึ่ง คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ของคฤหัสถ์ หรือบรรพชิตคฤหัสถ์หรือบรรพชิตผู้ปฏิบัติชอบทำอายุธรรมที่เป็นกุศลให้สำเร็จได้ เพราะเหตุแห่งการปฏิบัติชอบ^{๒๕}

^{๒๓} สมณะที่ ๑ สมณะที่ ๒ สมณะที่ ๓ สมณะที่ ๔ ในที่นี้ได้แก่ พระโศดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ตามลำดับ ดู ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๔/๑๖๒.

^{๒๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๑๓๐-๑๓๑.

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๒๔/๒๖.

แต่ถ้าหากจะกล่าวตามเหตุผล มีใครบ้างที่ไม่จำเป็นต้องมีความเห็นที่ถูกต้อง ความดำริ หรือความคิดอันถูกต้อง การพูดดี การทำดี อาชีพสุจริต ความพยายามที่ถูกต้องที่ชอบสติและสมาธิอัน ถูกต้อง ทุกคนยอมรับว่า สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน หากดำเนินชีวิตได้ดัง เช่นนี้ย่อมมีความสุข ความเจริญงอกงาม ความโปร่งใส ไม่มีความขัดแย้งในจิตใจอันเป็นสาเหตุ สำคัญประการหนึ่งของความทุกข์ ความวิตก กังวลของมนุษย์อีกด้วย

๒.๒.๓ จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ

จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะ นำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และส่งเสริมคุณธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญเพราะ เป็นเครื่องกระตุ้น ดึงดูด สนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดี เพราะเมื่อมีเป้าหมายแล้วสิ่งที่ดีก็จะมีมากยิ่งขึ้นอยากที่จะประพฤติปฏิบัติ ออกกำลังกาย เป้าหมาย อัน เป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป ซึ่งพอสรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. สัมมาอาชีวะเป็นอาชีพและหนทางสังคมที่สมบูรณ์แบบ สัมมาอาชีวะถือเป็นทาง สายกลางในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา การพัฒนาประเทศชาติจะต้องมีลำดับในการ พัฒนาโดยเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และขึ้นสู่การพัฒนาครอบครัว การพัฒนาสังคม ในการพัฒนาจิตใจนั้นในทางพุทธศาสนามุ่งไปที่ ปัญญา หรือมโนกรรม ซึ่งเมื่อ พัฒนาแล้วกระบวนการต่างๆก็จะเกิดขึ้นทันทีเหมือนฟันเฟืองที่ตัวหนึ่งหมุน ตัวอื่นๆก็จะหมุนตาม ทันที ในประเทศที่พัฒนาที่เจริญไม่ว่าจะเป็นสังคมใดก็ตามล้วนต้องการคนเก่งคนดี มีฝีมือ มี ประสิทธิภาพ เพราะหากมีคนเช่นนี้อยู่แม้เพียงคนเดียวประเทศชาติสังคมยังสามารถเจริญได้ดัง พุทธพจน์ว่า

บุคคลผู้เป็นเอก เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อ สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกคือใคร คือบุคคลผู้เป็นสัมมาทฎฐิมี ความเห็นไม่วิปริต บุคคลนั้นทำให้คนหมู่มากออกจากอสังกรรม ให้ตั้งอยู่ใน สังกรรม บุคคลผู้เป็นเอกนี้แล เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูล แก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๓๐}

การที่จะหาคนดีคนเก่งมีฝีมือเหล่านี้มาได้ต้องพยายามกระตุ้น ส่งเสริมให้คนในสังคม ของเราประพฤติปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาให้ได้ เพราะถ้าปฏิบัติได้แล้วการพัฒนาส่วนอื่นก็ จะเกิดขึ้นในประเทศชาติ ดังนั้นหลักมัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นทางเลือก และทางออกของสังคมทุก

^{๓๐} อรรถกถ. (ไทย) ๒๐/๓๐๕/๔๐.

สังคัม เป็นวิถีที่เอื้ออำนวยต่อการสร้าง การรักษาและการส่งเสริมสังคัมเปิด และสังคัมเปิดนี้เองเป็น ลักษณะของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายมาเป็นเวลานานนับแต่มนุษย์เริ่มรู้จักอยู่ ร่วมกันเป็นครอบครัวและชุมชน โดย ไม่เบียดเบียนกัน อยู่กันอย่างสันติและเป็นสังคัมในอุดมคติ ของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๒. สัมมาอาชีวะเป็นหนทางสู่การสิ้นสุดทางกรรมได้

สัมมาอาชีวะถือว่าเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิต(มัชฌิมาปฏิปทา)หรืออริยมรรค เป็นทางให้ถึงความดับกรรมสิ้นกรรม ดังพุทธพจน์ว่า ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ^{๑๑} คือ เป็นทางที่ต้องทำอย่างเอาจริงเอาใจตามหลักของ มัชฌิมาปฏิปทา ตามหลักและวิธีการที่ถูกต้อง เลิกการกระทำที่ผิดพลาด (มิจฉาทิฏฐิ) หรือทำด้วยความยึดมั่น (อุปาทาน) ในความคิดความชั่วที่เกี่ยวข้องกับตัวเองของตัวเอง ผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อไม่มีดีไม่มีชั่วที่ยึดมั่นไว้กับตัวแล้ว ทำอะไรก็ไม่เรียกว่ากรรม เพราะกรรมต้องเป็นอย่างไรอย่าง หนึ่ง คือ ไม่ดีก็ชั่ว การกระทำของอริยบุคคลจึงเป็นการกระทำไปตามความหมาย และวัตถุประสงค์ ของเรื่องที่ทำนั้นล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับต้นเหตุอุปาทานภายใน ทำด้วยปัญญาและกรุณา แต่ที่ว่าดีว่าชั่ว ก็ ว่าตามที่ปรากฏ ไม่ยึดมั่นว่าเป็นดีของตัวเอง หรือดีที่จะให้ตัวเองเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ การกระทำ แบบนี้ในทางธรรมไม่เรียกว่ากรรม^{๑๒} ดังพุทธทาสภิกขุกล่าวว่า

การเดินตาม ปฏิบัติอริยมรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่าประพฤติปฏิบัติ กรรมที่สาม ซึ่งจะเป็นที่สิ้นสุดแห่งกรรมดี และกรรมชั่ว ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า อริยมรรค นี้เป็นสิ่งที่เหนือดีเหนือชั่ว และก็มีผลทำให้รู้ความไม่มีตัวตนหรือ ของตน ในสิ่งทั้งปวง มันจึงดับราคะ โทสะ โมหะ ได้^{๑๓}

เมื่อปุถุชนประพฤติปฏิบัติอะไร ก็จะเป็นเพียงการทำประโยชน์ตามความหมายและวัตถุประสงค์ ของเรื่องนั้นๆ เท่านั้น แต่ย่อมจะมีความหวังผลประโยชน์ตอบแทนสักอย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีก็อาจจะ ละเอียดลงมาเป็นชื่อเสียงเกียรติคุณของตัวเอง หรือความรู้สึกลึกซึ้งใจว่าเป็นความดีของตัวเอง เป็นต้น แต่มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางนี้ เป็นการสำรวจกาย สำรวมวาจา และสำรวมใจ เป็นข้อ

^{๑๑} อรรถกถ. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๖๕.

^{๑๒} คุรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๘๗-๕๘๘.

^{๑๓} คุรายละเอียดใน พุทธทาสภิกขุ, หลักธรรมสำหรับนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๗๔.

ปฏิบัติเพื่อให้หมดการกระทำซึ่งมีเจตนาปรุงแต่งที่เรียกว่า กรรมดับกรรม นั้นแล้วมีแต่การกระทำที่บริสุทธิ์ ดังพุทธพจน์ว่า

ข้อที่ท่านทั้งหลายสำรวจกาย สำรวจวาจา สำรวมใจ ในกาลบัดนี้
นั้น เป็นการไม่กระทำบาปกรรมต่อไป เพราะกรรมเก่าสิ้นสุดไปแล้วเพราะ
คบะ (การบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก) เพราะไม่ทำกรรมใหม่ จึงไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ
(แห่งกรรม)ต่อไป เพราะไม่เป็นไปตามอำนาจแห่งกรรมต่อไป กรรมจึงสิ้นไป
เพราะกรรมสิ้นไป ทุกข์จึงสิ้นไป เพราะทุกข์สิ้นไป เวทนาจึงสิ้นไป เพราะเวทนา
สิ้นไป ทุกข์ทั้งปวงจึงจักเป็นอันสลายไป^{๓๔}

๓. สัมมาอาชีวะเป็นหนทางนำไปสู่นิพพานได้

สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา สัมมาอาชีวะเมื่อบุคคลประพฤติปฏิบัติให้มากแล้ว ทำความสุจริตให้มากแล้วเพื่อเป้าหมาย วัตถุประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดรู้เวทนา การละกามคุณ โดยอาศัยหลักมรรคมีองค์ ๘ เพื่อจะถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้ เพื่อถึงความสิ้นราคะ โทสะ และ โมหะ เพื่อถึงอมตธรรม เพื่อถึงนิพพาน ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายที่ชัดเจนอย่างยิ่ง สิ่งที่สำคัญจะต้องรู้ตระหนักชัดเจนถึงวัตถุประสงค์เฉพาะตัวธรรมนั้นๆ เป็นสำคัญว่าธรรมข้อนั้น ปฏิบัติเพื่อสนับสนุนหรือเกิดธรรมข้อใด จะสิ้นสุดลงที่ใด มีธรรมข้อใดรับช่วงต่อไป เหมือนการเดินทางไกลที่ต้องต่อยานพาหนะหลายทอดและอาจใช้ยานพาหนะต่างกันอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของมัชฌิมาปฏิปทา ก็เช่นกัน ถ้าเราทำให้เจริญมาก เจริญให้มากแล้ว ย่อมทำให้เราได้พบจุดมุ่งหมายเป็นขั้นๆ ไป จนถึงจุดมุ่งหมายสุดท้ายคือนิพพานได้ ดังพุทธพจน์ว่า

มัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้วเพื่อกำหนดรู้เวทนา เพื่อละกามคุณ เพื่อถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้ ย่อมเป็นทางให้ถึงความสิ้นราคะ โทสะ และ โมหะหรือเป็นทางอมตะ เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ย่อมคายบาปอกุศลกรรมออกอย่างเดียวไม่ให้กลับมา ย่อมให้ถึงนิพพาน มีนิพพานเป็นเบื้องหน้ามีนิพพานเป็นที่สุด^{๓๕}

สรุปว่า เมื่อมีเป้าหมายในการประพฤติปฏิบัติในขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ ในขณะที่เราปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือเมื่อสัมมาทิฐิเกิดวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของเขาก็ดำเนินไปสู่ความดำริที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) การพูดที่ถูกต้อง (สัมมาวาจา) การงานก็ถูกต้อง(สัมมากรรมันตะ) อาชีพที่กระทำถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ) ความเพียรความพยายามที่ถูกต้อง(สัมมาวายามะ) การระลึกที่ถูกต้อง

^{๓๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๗๕/๑๘๒.

^{๓๕} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๖-๗/๕-๑๐.

(สัมมาสติ) และสมาธิที่ถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) บุคคลก็ได้ชื่อว่า เดินตามทางของอารยชน มุ่งสู่ความ อริยะอย่างสมบูรณ์ได้ ซึ่งก็คือเข้าสู่แดนนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการประพฤติปฏิบัติหลัก มัชฌิมาปฏิปทา^{๓๖} และสามารถอยู่ร่วมและสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างรู้เท่าทันและรู้ตามความเป็นจริงได้

อนึ่งเมื่อพระพุทธองค์ทรงจัดเอาสัมมาทิฐิเป็นองค์ประกอบแรกของมรรคก็ หมายความว่า เอมโนกรรมเป็นจุดเริ่มต้นของทางและการเดินทาง กรรมทุกอย่างที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นก็เริ่มที่ใจ หรือ เจตนา(Attention) และสิ่งแรกที่เริ่มก็คือ ความเห็นสิ่งที่จริงและถูกต้อง และความรู้ที่เป็นจริงและถูกต้อง ความรู้ที่เป็นจริงที่เกิดจากการเห็นตรงตามที่เป็นจริงนี้ สามารถ นำไปใช้แก้ปัญหาและดับทุกข์ได้ กำจัดกิเลสได้ ความรู้เช่นนี้เรียกว่า ปัญญาและการเกิดการ ตัดสินใจและการตั้งใจจะทำตามปัญญานี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ ฯลฯ สัมมาสมาธิ

๒.๓ หลักการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา

ในการดำเนินชีวิตของของมนุษย์อาศัยความเชื่อและทัศนคติต่างๆ ตามที่ตนมี หรือความ เชื่อทัศนคติที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตย่อมมีความ แตกต่างกันไป ในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา^{๓๖}ก็เช่นกัน ย่อมที่จะมีการดำเนินชีวิตในสังคมาของตน โดยอาศัยทัศนคติความเชื่อที่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ยึดถือเป็นแนวทางประพฤติ ปฏิบัติว่าดีงามถูกต้อง ซึ่งในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจหลักดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา จำเป็นต้องศึกษาลำดับเนื้อหาดังต่อไปนี้ คือ

๒.๓.๑ ความหมายการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา

๒.๓.๒ ประเภทการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

๒.๓.๓ ลักษณะการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

๒.๓.๔ หลักการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา

๒.๓.๑ ความหมายการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความพิเศษใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตแบบหนึ่ง (A way of Life)^{๓๖} โดยที่ไม่ใช่เพียงแต่เป็นศาสนาเท่านั้น เพราะหากพิจารณาความหมายของคำว่าศาสนาจะตรงกับคำว่า “Religion” ซึ่งมีความหมายจำกัดเฉพาะศาสนาประเภทเทวนิยมที่มีการนับถือพระเจ้าเท่านั้น ซึ่งไม่ได้มี ความหมายถึงศาสนาประเภทเทวนิยมอย่างเช่นศาสนาพุทธที่ปฏิเสธการมีอยู่จริงของพระเจ้าใน ฐานะที่เป็นบุคคล อย่างไรก็ตามประเด็นการตีความของคำว่าศาสนานั้นไม่ใช่สาระที่สำคัญของการ พิจารณาในส่วนนี้ แต่สาระที่สำคัญของหลักคำสอนในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนานั้นเป็นที่

^{๓๖} แสง จันทร์งาม, ประทีปธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อมรรการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๖๘.

น่าสนใจแก่บุคคลทั่วไปที่ควรพิจารณาถึงคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดแก่โลก และชีวิตทั่วไป “หลักในการดำเนินชีวิต” นั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นไว้หลายแนวทาง เช่น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายคำว่า “ดำเนิน” ว่าหมายถึง “ให้เป็นไป”^{๓๓} ส่วนคำว่า “ชีวิต” นั้นคือ กายกับจิต อันได้แก่ ประกอบด้วยธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ที่ประกอบขึ้นเป็นชีวิตและธาตุที่สามารถรับรู้สิ่งต่างๆ โดยการดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับโลก สังคม และสิ่งต่างๆ

เพราะฉะนั้น“การดำเนินชีวิต” จึงหมายถึง ความเป็นไปของชีวิตคือ การประพฤติ และการปฏิบัติต่อชีวิตอันประกอบด้วยความประพฤติและการปฏิบัติทั้งในทางกาย ทางวาจา และทางใจ ต่อตนเองและสังคม ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับกรรมดีและกรรมชั่วจึงสามารถแบ่งการดำเนินชีวิตออกได้เป็น ๒ ทาง คือ^{๓๔}

๑) การดำเนินชีวิตในทางที่ดี หรือเรียกว่า การดำเนินชีวิตในทางกุศลกรรม การดำเนินชีวิตของผู้ที่ประกอบไปด้วยกรรมหรือการกระทำในทางกาย วาจา และใจที่ดี สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นมาได้ โดยอาศัยจิตสำนึกที่ดีภายใน ดังกล่าวไว้ในเรื่องของจริยธรรมในพุทธศาสนาว่าการดำเนินชีวิต ต้องอาศัยจริยธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นธรรมชาติ ๓ ระดับ คือ ระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคที่มีองค์ ๘ ประการ การดำเนินชีวิตที่เป็นกุศลกรรมจึงได้แก่ การสร้างกรรมดีในระดับต่างๆ เหล่านี้ ในทางกาย วาจา และใจ ที่ดีจะต้องเป็นไปด้วยความสุจริตและชอบธรรม ที่มีกุศล ๓ อย่างภายในเป็นสิ่งสำคัญคือ ความไม่โลภ ไม่โกรธ และไม่หลง^{๓๕}

จากข้อความข้างต้นพอสรุปให้เห็นว่า พุทธศาสนา อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดบทบาทในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ด้วยเหตุเพราะว่า มนุษย์กับธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ มนุษย์สร้างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี และธรรมชาตีก็นำมาเสริมชีวิตที่ดีให้แก่มนุษย์ การเป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า มนุษย์สร้างเหตุไว้ดี ผลจึงเกิดมาดีตามคือ เหตุผลของกรรมนั้น ย่อมให้ผลตามจริง ไม่ว่าจะเป็นกรรมระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน หรือกรรมระหว่างมนุษย์

^{๓๓} บุญพุกย์ จาตุรณะ, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๑,๓๐๒.

^{๓๔} สุจิตรา รมวรีน, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๓๕} วสิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

ต่อธรรมชาติ เช่น เมื่อเราโค่นต้นไม้ที่ปลูกไว้หน้าบ้าน อากาศที่เคยเย็นสดชื่นในยามเช้า ก็จะเปลี่ยนเป็นร้อนอบอ้าวไม่มีความร่มเย็นอีกต่อไป และสิ่งที่เป็นคุณสมบัติภายใน ที่เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างของการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีนั้น ก็ได้แก่ การมีกุศล หรือ ความคิดภายในเป็นพื้นฐานคือ ไม่โลภ สำนักในสิทธิมนุษยชน ไม่เห็นแก่ได้ มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ไม่โกรธ รู้จักข่มอารมณ์ไม่ว่าความรู้สึกให้อภัย ไม่ถือโทษ มีน้ำใจ และไม่หลง มีปัญญาครอบครอง เข้าใจเหตุผล และเฉลียวฉลาดทันต่อเหตุการณ์ และเมื่อมีคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว ก็ขึ้นอยู่กับ การดำเนินชีวิตที่จะเป็นไปตามกำลังของความสามารถที่จะรักษาธรรมในการดำเนินชีวิตได้ในขั้นใด ขั้นพื้นฐาน คือ การรักษาศีล ๕ ข้อ อันได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น การไม่ประพฤติผิดในกาม และการไม่ดื่มของมึนเมา ขั้นระดับกลาง ได้แก่ การรักษากุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น ไม่ผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดต่อเสียด ไม่พูดเพื่อเจ้อ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมา ไม่ผูกใจเจ็บแก่แก่นต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เห็นผิดจากคลองธรรม และขัดแย้งกฎธรรมชาติ ส่วนการดำเนินชีวิตในขั้นสูงนั้นได้แก่การดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ มีวาจาชอบ มีการกระทำที่ชอบ มีการเลี้ยงชีวิตที่ชอบ มีความเพียรพยายามชอบ มีสติชอบ และมีสมาธิที่ชอบ

๒) การดำเนินชีวิตในทางที่ไม่ดี หรือเรียกว่า การดำเนินชีวิตในทางอกุศลกรรม

การดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางที่เป็นตรงกันข้ามกับการดำเนินชีวิตในประเภทแรก กล่าวคือ มีการดำเนินชีวิตที่ประกอบไปด้วยการทุจริตทั้งในทางกาย ทางวาจา และในทางใจ ที่เกิดจาก ความโลภ อยากได้ เห็นแก่ได้ ดิ้นรนเพื่อมีสิทธิเหนือสิ่งของผู้อื่น มีความโกรธ คิดประทุษร้ายเขา จิตเดือดพล่าน โหดร้าย หมายทำร้ายผู้อื่นให้ถึงเจ็บและตาย และมีความหลง ไม่รู้จักจริง หลงผิด ไม่รู้จักเห็นจริงตามข้อมูลหรือข้อเท็จจริง เมื่อมีลักษณะภายในจิต ๓ ประการ มากขึ้นแล้ว ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาทางความประพฤติหรือปฏิบัติที่ชั่วช้า ไม่ดีงามต่างๆ คือ ความชั่วทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ เช่น มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ผู้อื่น ประพฤติผิดในกาม ชอบกล่าวคำเท็จ พูดต่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยายามหา มีความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการดำเนินชีวิตในทางอกุศลกรรมนี้ จะประกอบไปด้วยความประพฤติที่เป็นทุจริตทั้ง ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และในทางใจ ซึ่งการดำเนินชีวิตในลักษณะที่เป็นไปในทางอกุศลกรรม ก็หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ดีงามต่างๆ ในชีวิตโดยทั่วไป เช่น การหาเลี้ยงชีพโดยผิดศีลธรรม มี ลักทรัพย์ วิจารณ์เอาทรัพย์ ชิงเอาทรัพย์ ปล้นเอาทรัพย์ เป็นต้น และการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางอกุศลกรรมต่าง ๆ นี้ รวมแล้วเรียกว่า “บาป” คือการกระทำความชั่วในลักษณะอื่นๆ อีกมากมาย ที่เราเห็นกันอยู่ในสังคมของปัจจุบันนี้ ซึ่ง คำว่า “

อกุศลกรรม” หรือคำว่า “บาป” นี้ มีผลที่ได้รับ คือความทุกข์ ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า มีความหมายครอบคลุมถึงกรรมและศีลธรรมอื่นๆ ตามที่มีกล่าวไว้ในพุทธศาสนาด้วย เช่น การไม่รับผิชอบในสถานะของตนที่ควรพึงจะกระทำ ต่อครอบครัว ต่อสังคม^{๔๐}

นอกจากนี้แล้วยังได้มีผู้กล่าวถึงเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักของพุทธศาสนาเอาไว้ อีกว่า การดำเนินชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาการพัฒนาชีวิตจะต้องประกอบไปด้วย ๒ ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันตามหลักคำสอน คือ

๑. เป็นหลักความจริง ซึ่งถือว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนา
๒. เป็นจริยธรรม ซึ่งหมายความว่า เป็นธรรมที่ควรประพฤติและปฏิบัติ^{๔๑}

ดังนั้น ความหมายของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง ความเป็นไปของชีวิตตามหลักพุทธศาสนาด้วยการประพฤติปฏิบัติต่อชีวิตอันประกอบด้วยความประพฤติและการปฏิบัติทั้งในทางกาย ทางวาจา และทางใจ ต่อตนเองและสังคม ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือการดำเนินชีวิตที่เป็นกุศลกรรม มีผลที่ได้รับคือ ความสุข ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า และการดำเนินชีวิตที่เป็นอกุศลกรรม คือการดำเนินชีวิตในทางที่ชั่ว มีผลที่ได้รับคือ ทุกข์ ทั้งในโลกนี้ และในโลกหน้า นั่นเอง

๒.๓.๒ ประเภทการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ แม้ว่าจะมีหลากหลาย ซึ่งเป็นไปตามวัฒนธรรมในประเทศที่ตนได้อยู่อาศัย และพื้นฐานทางความรู้และความเชื่อทางศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่ก็ตาม แต่เมื่อก้าวถึงชีวิตในการดำเนินไปของทุกๆ ชีวิตแล้ว ย่อมมีพื้นฐานในความปรารถนาที่ไม่แตกต่างกัน นั่นคือ ปรารถนาสุข และไม่ต้องการทุกข์ ดังนั้นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราทุกๆ คนในโลกนี้ จึงมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑) การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน

การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน ของภุหุหัสถ์ หรือ ของฆราวาสนั้น มีความหมายอย่างเดียวกันคือ ผู้ที่ยังต้องการข้องเกี่ยวอยู่ในโลก ยังต้องการแสวงหาความสุขที่เป็นของชาวโลก คือ ชื่อเสียงเงินทอง ลาภ ยศ และสรรเสริญอยู่

ในเมื่อความจริงของโลกก็ยังมีบุคคลเช่นนี้อยู่ เพราะเป็นธรรมชาติของโลกมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่เมื่อเกิดมาแล้วสู่โลกนี้ ต่างก็มีความต้องการที่จะมีสิ่งเหล่านี้ คือปรารถนาความสุข

^{๔๐} เฉลียว เข็มตระกูล, **ปรัชญาชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^{๔๑} วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, อ่างแก้ว, หน้า ๑.

ความรื่นรมย์ยินดีใน รูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ อันเป็นที่พึงปรารถนา เมื่อความจริงของโลกอีกด้านหนึ่งยังเป็นเช่นนี้ พุทธปรัชญาก็มีหลักปฏิบัติที่ควร และเหมาะสมแก่บุคคลประเภทนี้ เพื่อดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข เพราะว่าความจริงของโลกอีกมุมหนึ่งยังเป็นเช่นนั้นอยู่จริง การปรารถนาในสิ่งที่เรียกว่า ความสุขชาวโลก หรือผู้ที่ครองเรือนนั้น ไม่ได้สมหวังแก่ทุกคนเพียงแค่นึกหรือปรารถนาเอา แต่ต้องดิ้นรนแสวงหา จึงจะสามารถมีตามที่ตนเองปรารถนาได้ แม้ดิ้นแล้วก็ยังไม้อาจที่จะสมหวังดังใจได้ในทุกรายไป ดังนั้นมุมกลับของความจริงที่กล่าวถึงนั่นก็คือ ความสมหวัง กับความผิดหวัง หรือ ความสุข กับความทุกข์ นั่นเอง ในหนังสือ ธรรมและชีวิต ของ วศิน อินทสระ ได้แบ่งหลักการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนตามสภาพของสังคัมที่สามารถเห็นได้ชัดเจนเช่นในปัจจุบัน ออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๔๒}

๑. ในระดับครอบครัว ที่จะต้องดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักฆราวาสธรรม เป็นเครื่องมือดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐานของผู้ครองเรือนที่ดี ที่จะเกื้อหนุนธรรมอื่นๆ ให้เจริญงอกงามติดตามมาได้ เช่น การเป็นบิดา มารดา สามี ภรรยา หรือเป็นบุตรเป็นธิดาที่ดี ก็รู้จักบุญคุณบิดาและมารดา และตอบแทนท่าน รู้จักเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์โดยซื่อสัตย์และสุจริต และสร้างฐานะที่ดีเป็นปรีกแผ่นแก้วศัสกุล มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ มีปัญญา ฯลฯ

๒. ในระดับสังคัม ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ในฐานะต่างๆ เช่นเป็นนักปกครอง เป็นผู้บริหารงาน เป็นมิตรกัน หรือเป็นเพื่อนร่วมงานกัน การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนในส่วนนี้ จึงต้องเป็นผู้รู้จักประมาณตนเองในการแสดงออก ประมาณในการใช้วาจา เพื่อให้เหมาะสมแก่บุคคลในฐานะต่างๆ และรู้จักการเลือกคบมิตรที่ดี รู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุข และหลีกเลี่ยงการคบคนพาล คนชั่วทั้งหลาย ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายมากสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน หากเป็นผู้บริหารจะต้องทำตนให้เป็นคนเที่ยงตรงไม่มีอคติลำเอียง ไม่มีมัวเมาหมกมุ่นบริโภค โภคะไม่ติดอบายมุข เป็นคนที่น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นแนวทาง เป็นคุณธรรมในการปฏิบัติตามที่ของตนในทางสังคัม ซึ่งคนหนึ่งคนในสังคมนั้นมีหลายหน้าที่จะต้องปฏิบัติแล้วแต่จะปฏิบัติต่อใครในสังคมนั้นๆ

^{๔๒} วศิน อินทสระ, ธรรมและชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑-๔๒.

๒) การดำเนินชีวิตของนักบวชในศาสนา

เป็นการดำเนินชีวิตอีกประเภทหนึ่งตามหลักพุทธศาสนา คือ นักบวชในพุทธศาสนา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ และสามเณร ผู้ที่มุ่งหวังความหลุดพ้น มีวิธีการดำเนินชีวิต และประพฤติกปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ดังที่พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งท่านได้กล่าวเอาไว้ว่าดังนี้

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์มีแบบและวิธีการปฏิบัติต่างๆ คือ การดำเนินชีวิตเพื่อความดีงามในฐานะที่เป็นภิกษุ ในฐานะสมาชิกแห่งสงฆ์และในฐานะเป็นผู้สั่งสอน โดยต้องอาศัยหลักของปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นเครื่องดำเนินชีวิตตามธรรมนั้นๆ จึงจะอำนวยผลให้ได้^{๔๓} จากคำที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ หรือชีวิตของนักบวชที่อยู่ในศาสนานั้น มีวิธีการที่เฉพาะที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยจะต้องมีหลักการปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงธรรมตามอุดมคติทั้ง ๓ ข้อ คือหลักการปฏิบัติที่เรียกว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นั้นเอง ในการดำเนินชีวิตเพื่อความดีงามในฐานะเป็นภิกษุมีจุดหมายชีวิตที่สูงกว่าการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน คือการประพฤติซึ่งพรหมจรรย์ หรือ การประพฤติสิ่งที่ดีงามอันประเสริฐ โดยจุดมุ่งหมายอยู่นอกเหนือจากความสุขในโลก หรือความสุขในทางโลกียะ คือการหลุดพ้นจากทุกข์ การเวียนว่ายตายเกิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระนิพพาน” โดยมีวิธีการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงกระแสที่เรียกว่า ทางสายกลางหรือมัชฌิมปฏิปทา

๒.๓.๓ ลักษณะการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก กล่าวไว้ในหนังสือ**ธรรมคุณฎี** ถึงการดำเนินชีวิตตามพระพุทธานุศาสนามีเพียง ๓ ชั้น ๓ ระดับ คือ ๑) ชั้นพื้นฐาน ที่อยู่ใน ระดับของศีล ๒) ชั้นกลาง อยู่ในระดับของการฝึกสมาธิ ๓) ชั้นสูงอยู่ในระดับของการฝึกปัญญาให้แก่กล้า จนหลุดพ้นอวิชชา ตัณหาและอุปาทาน^{๔๔} ซึ่งใน ๓ ระดับ มุ่งหวังเป้าหมายการบรรลุประโยชน์ของการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ ๓ ลักษณะ ได้แก่ (อรรถ ๓)

๑) ทิฏฐิธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่เป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต อันได้แก่ การมุ่งแสวงหาทรัพย์ภายนอก และทรัพย์ภายใน คือ ทรัพย์สินเงินทอง และทานบารมีธรรมต่าง ๆ

๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์ในภายหน้า หรือประโยชน์ขั้นสูงอย่างหนึ่งอันได้แก่ การแสวงหาความเจริญก้าวหน้าของจิตใจด้วยคุณธรรม มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา เป็นต้น

^{๔๓} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๔๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ธรรมคุณฎี, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๖๑

๓) ปรมัตถะ คือประโยชน์อย่างยิ่งหรือประโยชน์ชั้นสูงสุดอันได้แก่ จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายที่ชีวิตควรจะเข้าถึง คือรู้ว่าชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เป็นทุกข์และทุกข์นี้เป็นสิ่งที่เวียนว่ายไม่รู้จักที่สิ้นสุด มีกฎของไตรลักษณ์ ชั้นที่ ๕ ปฏิจจ-สมุปบาท อริยสัจ ๔^{๔๕}

จากเนื้อหาเหล่านี้ สามารถที่พิจารณาเห็นคำตอบของลักษณะของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา ๓ ลักษณะคือ

๑) **ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน** (ทฤษฎีธรรมมิกัตถะ) หมายถึงประโยชน์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นขั้นต้น เป็นปกติของมนุษย์ธรรมดาที่มุ่งหมายอยู่ในโลกนี้ ด้วยการแสวงหาทรัพย์ เกียรติยศ คู่ครองที่ดี ด้วยอาศัยความเพียร สติปัญญาแสวงหาในทางที่ชอบธรรม รู้จักการปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะความสุขของคฤหัสถ์ เรียกว่า กาม โภกิสุข หรือคิหิสุข อันได้แก่

๑) การแสวงหาทรัพย์ภายนอก โดยมีหลักการปฏิบัติตนดังนี้

(๑) มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพทำงาน

(๒) รู้จักการรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ให้ปลอดภัย

(๓) คบหาคนดีเป็นมิตร

(๔) เลี้ยงชีวิตด้วยความพอดี รู้จักการใช้จ่ายและประหยัดเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

ดำเนินชีวิตตามฐานะแห่งสภาพของความเป็นอยู่ที่เหมาะสม คือ เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยจนเกินกำลังความสามารถของตนเอง ประหยัดและเก็บออมเป็น ด้วยหลักการคือ ใช้ในการเลี้ยงชีพ ๑ ส่วน ใช้ดำเนินในกิจการงาน ๒ ส่วน และเหลือเก็บไว้ ๑ ส่วน

นอกจากนั้นยังต้องรู้จักเลือกสิ่งทีเกื้อกูลให้ทรัพย์ตั้งอยู่ได้นาน เช่น การรู้จักหาเพิ่มเติมไม่สร้างหนี้สิน ประกอบการงานที่ไม่มีโทษ และนำทรัพย์ที่หามาได้โดยสุจริตเหล่านั้นไปเลี้ยงบิดา มารดา ภรรยา บุตร และคนในปกครอง, มิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข รู้จักทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เพื่อบำรุงพระสงฆ์อันเป็นการรักษาศาสนา

๒) **การแสวงหาทรัพย์ภายใน** ได้แก่ การรู้จักแสวงหาบุญกุศลต่างๆ การรักษาศีล ประพฤติธรรมเพื่อความก้าวหน้าในคุณค่าภายในที่จะยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้น เช่น

(๑) มีฆราวาสธรรม ๔ ได้แก่ สัจจะ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน, ทมะ คือ การบังคับตน ปรับปรุงตน การข่มใจตน, ขันติ ความอดทน อดกลั้น, จาคะ คือ การเสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน

(๒) มีศีล ๕ คือ เว้นจากฆ่าสัตว์, เว้นจากการลักทรัพย์, เว้นจากประพฤตินิโคตนา, เว้นจากกล่าวคำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ, เว้นจากดื่มสุราเมรัยยาเสพติดให้โทษ

^{๔๕} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **ธรรมดุษฎี**, หน้า ๖๒.

(๓) มีอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ถันทะ มีใจรัก พอใจในสิ่งที่ทำด้วยความเข้มแข็งและอดทน, วิริยะ พากเพียร ขยันมั่นประกอบ, จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ, วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ

(๔) มีธรรมที่ควรงดเว้น คือ ความเป็นนักเลงผู้หญิง, ความเป็นนักเลงสุรา, ความเป็นนักเลงการพนัน, การคบคนชั่วเป็นมิตร เสพสุราของมีนเมา, เทียวกลางคืน, เทียวดูการละเล่น, เล่นการพนัน, คบคนชั่วเป็นมิตร, เกียจคร้านไม่ทำงาน

เห็นได้ว่า กระบวนการด้านการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ในพุทธศาสนาได้วางหลักการปฏิบัติไว้อย่างแยบยลทั้งในฐานะต่อตนเองและผู้อื่น มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับหลักความจริงที่มีตามธรรมชาติ เกื้อกูลทั้งสองฝ่ายระหว่างหลักการปฏิบัติกับผลที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่มีอยู่

๓) ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์เบื้องต้น(สัมปรายภพ) หมายถึง ประโยชน์ในภายหน้าหรือประโยชน์ขั้นสูงอย่างหนึ่งในด้านคุณค่าของชีวิตภายใน เพื่อเป็นหลักประกันของชีวิตในอนาคตและภพหน้า คือความเจริญก้าวหน้าของจิตใจด้วยคุณธรรม มีศรัทธา สីล จาคะ และปัญญา เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มุ่งแสวงหาอริยทรัพย์ เพื่อความก้าวหน้า และเรียนรู้ศึกษาในกฎของธรรมชาติที่เป็นจริง เช่น กฎของไตรลักษณ์ กฎของกรรม อริยสัจ ๔ เพื่อปลูกฝังให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคงในประโยชน์จากการที่ได้เรียนรู้ความจริงนำไปเสริมสร้างปัญญาให้แจ่มชัดในความจริงของชีวิตยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกฎของความเป็นจริงตามธรรมชาติ ในเรื่องกรรม ผลของกรรม และกฎของกรรม

คำว่า “กรรม” นี้หมายถึง การกระทำ ที่ประกอบด้วยเจตนา หรือความตั้งใจ กรรม หรือการกระทำนี้ มีความหมายเป็นกลางๆ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นดีหรือชั่วแต่อาศัยเอาเจตนาที่ตั้งใจกล่าวมาแล้วนั้นเป็นเครื่องชี้ว่า เป็นกรรมที่ดี หรือเป็นกรรมชั่ว เพราะฉะนั้นเจตนาจึงมีความสำคัญในการพิจารณาลักษณะของการกระทำ โดยหากมีกุศลเจตนา การกระทำย่อมเป็นกุศลกรรม คือกรรมดี หากมีอกุศลเจตนา การกระทำย่อมเป็นอกุศลกรรม คือ กรรมชั่ว และหากเป็นอพยาгодเจตนา การกระทำย่อมเป็นอพยาгодกรรมคือกรรมกลาง ๆ กรรมเหล่านี้เป็นเครื่องบอกทิศทางในภายภาคหน้าว่า เมื่อหลังจากที่ตายแล้วจะมีทิศทางในเบื้องหน้าเป็นไปอย่างไร หมายความว่า กรรมนั้นให้ผลในชาตินี้ และชาติต่อไป ดังพุทธพจน์ในวัฏฏปมสูตรว่า

“จิตเต สขกิลิฏฐะ ทุกกตติ ปาฏิกขุขา จิตเต อสขกิลิฏฐะ สุกตติ ปาฏิกขุขา” คือ เมื่อ จิตเศร้าหมองแล้วทุกคติเป็นอันต้องหวัง เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกตติเป็นอันหวังได้^{๔๖}

^{๔๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๒/๔๘.

...และจิตที่เศร้าหมองนั้น ได้แก่ จิตที่เกิดจากกรรม ๒ อย่าง ตามที่มีกล่าวใน
ทุกนิบาต อังคุตตรนิกาย คือ กุศลกรรม และ อกุศลกรรม...^{๔๗}

ในส่วนนี้สามารถที่จะอธิบายได้ว่า กรรมนั้นให้ผลตามชนิดของกรรม คือ ถ้าเป็น
กุศลกรรม หรือกรรมฝ่ายที่ดี จะทำให้ไปเกิดในที่ที่ดี คือ สுகตภพ และถ้าเป็นอกุศลกรรม หรือกรรม
ฝ่ายที่ชั่ว จะทำให้ไปเกิดในที่ที่ไม่ดีคือ ทุกตภพ การกระทำกรรมนั้นไม่สามารถกระทำแทนกันได้
เพราะกรรมนั้นเป็นของเฉพาะตัว บุคคลใดกระทำความกรรมย่อมเป็นผู้รับผลของกรรม ฉะนั้น
สัมปรายกัตถะ หรือ การดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งแสวงหาประโยชน์ในอนาคตตามหลักพุทธศาสนา จึง
เริ่มที่การปลูกฝังความเชื่อมั่นภายในอันเป็นนามธรรม เน้นในเรื่องเหตุและผลของความจริงที่มีอยู่
ตามธรรมชาติ คือ เหตุและผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นจากกาย วาจา และใจในอนาคต ด้วยการ
ยกคุณธรรมภายในให้สูงขึ้นมีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา การรู้จักเสียละ เพื่อให้มนุษย์รู้จัก และ
ยอมรับกฎกติกาของธรรมชาติที่มีอยู่ ที่เราเรียกว่า “ธรรมะ” เสียก่อนจึงจะสามารถพัฒนา
คุณธรรมอื่นๆ ให้องงามเจริญขึ้นมาได้

๓) ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สูงสุด(ปรมาตตะ) หมายถึง ประโยชน์สูงสุด
หรือ ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายที่ชีวิตควรจะเข้าถึง
พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นว่า ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เป็นทุกข์ และทุกข์นี้เป็นสิ่งที่เวียนว่ายไม่รู้จักที่
สิ้นสุด ทำให้เกิดเบื่อหน่ายในทุกข์แล้วหาทางหนีจากทุกข์นั้น ระดับนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนปรมาต
ธรรม อันประกอบด้วยธรรมะต่าง ๆ เช่นกฎของไตรลักษณ์ ชั้นที่ ๕

ในการดำเนินชีวิตในขั้นสูงสุดนี้ เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตขั้นสุดท้าย คือการรู้แจ้ง
ในความจริงของธรรมชาติต่าง ๆ เช่น วงจรการเกิด และการตายของชีวิต ที่มีความสัมพันธ์ตาม
กฎของธรรมชาติ ที่เรียกว่า “สังสารวัฏ” และสิ่งอื่น ๆ ที่อาศัยการเกิดของธรรม หรือกล่าวโดย
สรุปได้ว่า ในการดำเนินชีวิตขั้นปรมาตตะนั้น คือการดำเนินชีวิตเพื่อการเข้าถึงธรรมชาติ คือ
นิพพาน นั่นเอง

๒.๓.๔ หลักการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา

หลักการดำเนินชีวิตในสังคมาตามหลักพุทธศาสนา คือ การประพฤติและการปฏิบัติ
ต่อชีวิตของตนตามหลักคำสอนที่มีในพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตจึงต้องเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์
ของธรรมชาติด้วย คือ กฎของความเป็นจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่
เกิดจนถึงตายอยู่ ๕ ประการ หรือที่เรียกว่ากฎ ธรรมนิยาม อันได้แก่

๑) ธรรมนิยาม คือกฎแห่งกรรม ได้แก่ กฎแห่งการกระทำ คือ “ทำกรรมอย่างไรก็
จะได้ผลแห่งกรรมนั้น” เป็นกฎของเหตุผลที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ

^{๔๗} อ.จ.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๔๔๕/๑๓๑.

๒) อุดุนิยาม คือ กฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับอุณหภูมि ดิน ฟ้า อากาศ ฤดูกาล

๓) พิษนิยาม คือ กฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ ได้แก่ พันธุกรรม

๔) จิตนิยาม คือ กฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับการทำงานของจิต

๕) ธรรมนิยาม หรือกฎแห่งธรรมะ(ธรรมชาติ)คือกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกำหนดของธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กัน และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกันของสิ่งทั้งหลาย...และกฎของธรรมชาติทั้ง ๔ ข้อแรก คือ กรรมนิยาม อุดุนิยาม พิษนิยาม และจิตนิยาม เป็นกฎเฉพาะ ที่อยู่ภายใต้กฎของ ธรรมนิยามทั้งสิ้น^{๔๘}

ความเกี่ยวข้องกันระหว่างการดำเนินชีวิต หรือ กฎแห่งกรรมนี้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันกับกฎของธรรมชาติอื่น ๆ เพราะมนุษย์ต้องอาศัยธรรมชาติ คือ โลกและสังคมนี้ดำเนินชีวิตอยู่ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เพราะฉะนั้นกฎธรรมชาติทั้ง ๕ ข้อนี้ จึงต้องมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ด้วย เมื่อมองในแง่ของกฎที่เป็นธรรมชาติโดยรวมแล้วจะพบว่า ธรรมนิยามหรือกฎของธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่างๆ ขึ้นได้นั้น เป็นเช่น โรงงานที่ผลิตสินค้าขนาดใหญ่ทั้งระบบ ส่วนกฎธรรมชาติอื่นๆ เป็นเหมือนเครื่องจักรที่ทำหน้าที่เฉพาะของตนอยู่ในโรงงานนั้น ดังนั้น กรรม หรือการดำเนินชีวิตจึงต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ดำเนินชีวิตอยู่ หรือเมื่อเวลาล่วงเลยไปแล้ว ซึ่งนั่นหมายความว่า จะต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตามกฎของธรรมนิยาม หรือตามกฎของธรรมชาติที่ครอบคลุมทั่วทั้งสิ่งมีชีวิต และสิ่งที่ไม่มมีชีวิตอื่นๆ โดยทั่วไป หลักการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนาจึงเป็นการควบคุมกายและจิตให้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับสภาวะความจริงของธรรมชาติที่มีอยู่ เพราะเหตุว่าแต่ละส่วนของชีวิต หรือแต่ละส่วนในธรรมชาติทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งสิ้น กฎความจริงทั้งหลายในธรรมชาตินี้ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่แล้ว แต่มนุษย์เองต่างหากที่ไม่เข้าใจกฎของความจริงในข้อนี้

ฉะนั้นหลักในการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนาจะต้องนำหลักธรรมมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่มีอยู่ของธรรมชาติ และมีการดำเนินชีวิตไปใน ๒ ส่วนด้วยพร้อมกันคือ กายกับจิต และสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในชีวิตต่างๆ เช่น

^{๔๘} พระเทพวิสุทธิกวี(พิจิตร ฐิตาณ โณ), กฎแห่งกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖๒-๑๖๕.

สังคัมในครอบครัว คือ บิดา มารดาฯ และสังคัมในระดับชุมชน คือ มิตร ครูอาจารย์ฯ ให้ สอดคล้องและสัมพันธ์กันกับหลักหรือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติดด้วย^{๔๕}

ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าจะการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะดำเนินไปในทิศทางใด คือ เป็นไปในทางดี หรือเป็นไปในทางเลว ก็ต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วย เพราะการ ดำเนินชีวิตนั้นได้กระทำต่อโลก กระทำต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในโลกนี้ โลกจึงเหมือนกับบ้านหลัง ใหญ่ เมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้นกับสมาชิกที่อาศัยอยู่ หรือสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ผลกระทบก็ต้องเกิด ขึ้นกับทุก ๆ คนที่อยู่อาศัยในบ้านนั้นด้วย และเมื่อก้าวโดยรวมถึงหลักการดำเนินชีวิตในพุทธ ศาสนาแล้ว ก็คือกระบวนการพัฒนาตน หรือกระบวนการพัฒนาชีวิตที่มีกล่าวไว้ครอบคลุมหลักคำ สอนทั้งหมดในพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา ๓ อันได้แก่

๑. การดำเนินชีวิตด้านศีลสิกขา

เป็นข้อประพฤติกและข้อปฏิบัติที่ควรกระทำในการดำเนินชีวิต ไม่ให้ล่วงละเมิดศีล ศีลธรรมในทางกายซึ่งรวมถึงวาจาที่ได้แสดงออกมาแล้วด้วย และยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนา มนุษย์ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ทั้งนักบวชผู้ประพฤติก ปฏิบัติธรรม หรือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติในหมู่มนุษย์ในสังคัม คือ เรื่อง ศีลเป็นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่จุดหมายอันสูงสุด โดยเริ่มที่ศีล ดังที่ว่า ศีลเป็นที่ตั้ง และเป็นบ่อเกิด ของความดีทั้งหมด เป็นประธานของหลักธรรมทั้งปวง ดังนั้นในการดำเนินชีวิตในสังคัมจะให้เกิด มีความสุข จะต้องมี“ศีล” เป็นพื้นฐาน เป็นที่ตั้ง

๒. การดำเนินชีวิตด้านสมาธิสิกขา

สมาธิเป็นกระบวนการพัฒนาไปสู่จุดหมายขั้นสูงสุดของชีวิตมนุษย์ นอกจากศีลแล้ว สังคัมยังต้องการสมาธิมาเป็นองค์ประกอบในส่วนที่ต่อเนื่องให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ อย่าง ถูกต้อง และเป็นระบบแบบแผนยิ่งขึ้น คือ สัมมาวายามะ ได้แก่ เพียรพยายามชอบ เพียรสร้าง ความดี, สัมมาสติ ได้แก่ มีสติชอบ, และสัมมาสมาธิ ได้แก่ มีสมาธิชอบ เพราะมนุษย์มีกิเลส เป็นเครื่องหมักดองสันดานอยู่ และกิเลสต่าง ๆ ที่มีอยู่นี้ หลักของพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ คือ

อกิขฌาวิสมโลภะ คือ ความละโมภ ไม่สม่ำเสมอ, โทสะ คือ ความมีความคิดอันจะ ประทุษร้ายผู้อื่นอยู่เสมอ, โกรธะ คือ ความโกรธและ ความเกลียดชังกันและกัน, อุปนาหะ คือ การผูกความอาฆาตพยาบาทเอาไว้, มกขะ คือ การลบหลู่บุญคุณท่านทั้งหลาย, ปลาสะ คือ การยก ตนเทียมท่าน, อิสสา คือ ริษยามัจฉริยะ คือ ความตระหนี่, มายา คือ มายา, สาถยยะ คือ ความโอ

^{๔๕} พระมหามหาวินทร์ ปุริสูตตโม(อามตมนตรี), “ความสัมพันธ์ระหว่างสังคัมกับจริยธรรมใน พุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย), ๒๕๕๗, หน้า ๑๖๖.

อวด, ถัมภะ คือ หัวดี, สารัมภะ คือ การกล่าวแข่งดี, มานะ คือ ถือตัว, อติมานะ คือ การดูหมิ่น
ท่าน, มทะ คือ ความมัวเมา, ปมาทะ คือ ความเลินเล่อ^{๕๐}

กิเลสทั้งหลายที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์นี้ จะเป็นเครื่องกั้นคุณงามความดีอื่น ๆ
ของมนุษย์ไว้มิให้ได้บรรลุถึงซึ่งความดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิต

อารมณ์ที่หน่วงไว้ สกัถกัณไว้ ไม่ให้เกิดสมาธิรับรู้ความเป็นจริงทั้งหลายเหล่านั้น
ได้ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า นิเวรณ อันได้แก่กามฉันทะ คือ ความหลงใหลมัวเมาในกามมรรณ
แก่โดยใช้รสสุกัณมัฏฐาน หรือการพิจารณาภายในให้เห็นเป็นของไม่สวยงาม มี ผม ขน เล็บ ฟัน หน้
หรือ ความพยายามอาฆาต ใช้พรหมวิหาร ๔ เป็นเครื่องหักล้าง ความท้อแท้ใจหดหู่ และซึมเซา ใช้
กสิณ และอนุสติบำบัด เมื่อมีใจฟุ้งซ่านและหงุดหงิด ใช้อานาปานสติบำบัด หรือเมื่อเกิดวิตถล
ตกลงใจไม่ได้ ใช้จตุรคัควุฏฐานบำบัด เมื่อขจัดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เบาบางลงได้แล้วความสงบ
เบากาย เบาใจ และสมาธิ ก็จะเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว

ในการพัฒนาทางจิตให้มีความเข้มแข็งได้นั้น ต้องรู้จักที่จะฝึกฝนตนเอง และรู้จัก
ปรับปรุงตนเอง เพราะผู้ที่มีสมาธิเข้มแข็งและอดทน ย่อมทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข
ปราศจากความขัดแย้งและสมาธิที่ดีที่ผ่านการฝึกฝนอบรมมาดีแล้ว ย่อมเป็นผลของการพัฒนาทาง
กาย วาจา และทางจิต และมีผลประโยชน์อย่างมากต่อผู้ดำเนินชีวิตในสังคม

๓. การดำเนินชีวิตด้านปัญญาศึกษา

ปัญญาศึกษาถือเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์ที่เกิดมามีพัฒนาการ
ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง มีความแตกต่างกันในทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ บุคคลที่ได้รับ
การพัฒนาฝึกอบรมมาดีแล้วย่อมเปรียบเสมือนขุมทรัพย์อันยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ และเป็นผล
ให้การอยู่ร่วมกันโดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจให้สะอาดงดงาม ซึ่งความจริงแล้ว
ตามหลักของพระพุทธศาสนานั้น มีเป้าหมายที่ต้องการจะให้คนทั้งหลายพ้นทุกข์ได้ด้วยการที่มี
ปัญญารู้เห็นความจริงจนสามารถเข้าถึงสภาวะของธรรมจริงโดยไม่มีสิ่งปิดบัง ซึ่งเรียกว่าพระ
นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนา แต่การที่จะเข้าถึงความจริงทั้งหลายได้จนถึงขั้นหลุด
พ้นได้นั้น ต้องอาศัยเครื่องมืออย่างหนึ่งจึงจะสามารถกระทำได้ และเครื่องมือที่กล่าวถึงนั้นก็คือ
“ปัญญา” นั่นเอง เพราะคนจะเข้าถึงนิพพานได้ ก็โดยอาศัยปัญญาแทงตลอด ล่วงรู้ในธรรม
ทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่นั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญา คือ สัมมาทิฐิ ได้แก่ มีความเห็นชอบ
คือเห็นตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย เช่น การเห็นในความจริงของอริยสัจ เห็นความจริงใน

^{๕๐} กรมการศาสนา, คู่มือการศึกษา ธรรมศึกษาชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๓๗), หน้า ๔๒.

เรื่องของการกระทำที่ดี และทำชั่วจะได้ชั่ว, และสัมมาสังกัปปะ ได้แก่ คำริชอบ เช่น คำริที่ จะออกจากกาม ดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงตรัสเรื่องนี้ไว้ในชฎาสสูตรว่า

ภิกษุใดเป็นคนที่ผู้มีปัญญา ตั้งมั่นอยู่ในศีล อบรมจิตและอบรมปัญญา ให้เจริญมีความเพียร มีปัญญา รักษาตน ภิกษุนั้นพึง สางค้นหาพายุ้งได้ รากะ โทสะและอวิชชา อันชนเหล่าใด สාරอกแล้ว ชนเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์มีอาสวะสิ้นแล้ว ค้นหาพายุ้ง อันชนเหล่านั้นสางแล้ว และรูปย่อมดับไปไม่เหลือในที่ใด นาม รูป ย่อมปฏิกัสัญญา รูปสัญญา และค้นหาพายุ้งนั้น ย่อมขาดไปในที่สุด...^{๕๑}

เพราะฉะนั้น หลักการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธศาสนา จะต้องมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันระหว่างกฎของธรรมชาติ กับหลักการปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือหลักของศีลสมาธิและปัญญา หรือไตรสิกขาอันเป็นความรู้ที่เกิดจากการศึกษาความมีอยู่จริงของธรรมชาติ และศีลสมาธิปัญญานั้น พัฒนาเป็นหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาตินั้น เพื่อให้สอดคล้องและเกิดความสมดุลกัน ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอื่น ๆ หรือหากสามารถทำให้แจ้งในความจริงทั้งหลายที่มีอยู่นั้น ได้ตามความเป็นจริง ในฐานะที่ชีวิตของมนุษย์ก็เป็นธรรมชาติ หรือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งแล้ว ก็สามรถที่จะเข้าถึงความหลุดพ้น คือเข้าถึงพระนิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตได้

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กาญจนา นิมฺสนฺทร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสังเคราะห์แนวทางการป้องกันการดื่มสุราในกลุ่มวัยรุ่น พบว่า สถานการณ์การดื่มสุราของวัยรุ่นในชุมชนที่ศึกษาพบความรุนแรงมากขึ้น วัยรุ่นเริ่มดื่มสุราอายุน้อยลงและดื่มในปริมาณมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม ตามมุมมองของชุมชนได้แบ่งกลุ่มวัยรุ่นผู้ดื่มเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้หัดดื่มสุรา กลุ่มที่ดื่มสุราเป็นบางครั้ง กลุ่มที่ดื่มสุราเป็นประจำ กลุ่มสุดท้ายได้รับผลกระทบมากที่สุด เหตุผลในการดื่มมาจากความคึกคะนอง ของกลุ่มวัยรุ่น และแรงกระตุ้นจากสังคมที่มีความเชื่อและค่านิยมทางบวกต่อการดื่มสุรา^{๕๒}

พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสัน โดยในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และได้วิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสัน โद्य และคุณค่าของสัน โद्य

^{๕๑} ม.ม.(ไทย) ๑๕/๖๔๖/๑๒๐.

^{๕๒} กาญจนา นิมฺสนฺทร, รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเคราะห์แนวทางการป้องกันการดื่มสุราในกลุ่มวัยรุ่น, สำนักวิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑, หน้า ๑๑.

ทางจริยธรรมพบว่า การใช้หลักสันโดษในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองนั้นต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาด้านจิตใจของผู้บริหารเป็นอันดับแรก จากนั้นค่อยขยายผลมาสู่ครอบครัว หมู่บ้าน และสังคม เป็นการสร้างนิสัยของแต่ละคนให้รู้จักสันโดษ รู้หน้าที่ของตนในการแก้ปัญหาโดยใช้สารูปปล้นโดย ๓ อย่างคือ ๑) ความเหมาะสมโดยปริมาณ ๒) ความเหมาะสมโดยคุณภาพ ๓) ความเหมาะสมโดยธรรม นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมต่างๆ ให้เข้าใจถูกต้องชัดเจน รวมถึงควรมุ่งพัฒนาวิจัยหลักธรรมตามแนวพระไตรปิฎกทั้งในแผนระยะสั้น และระยะยาวเพื่อนำหลักธรรมมาพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะหลักธรรมเรื่องสันโดษ ซึ่งสามารถใช้แก้ปัญหาจากภายในมาหาภายนอก เหมือนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยทั่วไป ปัญหาภายใน หมายถึงปัญหาที่เกิดในจิตใจของมนุษย์ที่มีความโลภ โกรธ หลง รักสุขเกลียดทุกข์ เป็นธรรมดา ปัญหาภายนอก คือปัญหาที่เกิดจากเศรษฐกิจ การเมือง สังคมหากศึกษาหลักสันโดษให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๕๓}

ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ ศึกษา “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาตำบลบางคอร์ด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” พบว่าประชาชนได้เรียนรู้การทำแผนพัฒนาและการบริหารแผนพัฒนาที่ต้องเป็นเจ้าของงานพัฒนา ต้องเป็นตัวแสดงสำคัญในการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้กระบวนการของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๕๔}

พิมาน วงศ์อภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง จากการศึกษาพบว่า ลักษณะที่แสดงถึงการพึ่งตนเองขององค์กรประชาชนมี ๖ ประการ คือ (๑) มีกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการของสมาชิก (๒) มีผลกำไรจากการดำเนินงาน (๓) มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ (๔) มีการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เป็นอิสระ (๕) มีการปรับตัวเพื่อความมั่นคง (๖) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเสมอภาค ในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง พบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำหรือกรรมการที่มีลักษณะ ความตั้งใจ ซื่อสัตย์ ยอมรับความคิดเห็นจากสมาชิก ทำงานเป็นทีม (๒) การบริหารงาน จัด

^{๕๓} พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑, หน้า ๓๐.

^{๕๔} ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ, รายงานการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาตำบลบางคอร์ด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี, สำนักวิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๒, หน้า ๔๑.

โครงสร้างการทำงาน วางข้อกำหนดระเบียบต่างๆ หาทางแก้ไขร่วมกันกับสมาชิกและกรรมการ (๓) สมาชิกมีทัศนคติและเข้าใจในวัตถุประสงค์ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (๔) กระบวนการกลุ่ม (๕) สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง (๖) นักพัฒนา นักคิด (๗) องค์กรที่สนับสนุน (๘) พนักงาน เจ้าหน้าที่ทำงานด้วยความสุจริต จริ่งใจ รักการพัฒนามากกว่าค่าตอบแทน^{๕๕}

ปฐม นิคมานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย พบว่า รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จำแนกได้ ๕ รูปแบบที่สำคัญคือ ๑) การสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพของหมู่บ้านสืบกันมาช้านาน ๒) การสืบทอดอาชีพความถนัดเฉพาะอย่างภายในครอบครัวสืบทอดในสายตระกูล ๓) การเรียนรู้จากผู้รู้ในลักษณะของการไปอยู่ฝึกงาน ไปอยู่หรือบวชเรียนในวัด การเรียนโดยจ่ายค่าเรียนการทำงานเป็นระบบกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ภายนอกมาจัดสอนให้ ๔) การฝึกฝนด้วยตนเองเกิดจากความรู้สึกรักชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก การได้เห็นตัวอย่างแล้วทำตามและการมีผู้ชี้แนะในขั้นต้น ๕) เกิดขึ้นจากความบังเอิญ เช่น การฝันหรือการมีอำนาจลึกลับมาเข้าสิงทำให้มีความสามารถรักษาโรคบางอย่าง และทำนายทายทักสิ่งต่างๆ ได้^{๕๖}

ปราณี หมอนทองแดง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทิศทางพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และไม่ได้แบ่งออกเป็นปัจจัยภายในชุมชน คือ (๑) ผู้นำชุมชน (๒) แรงจูงใจ ของชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วม โครงการหรือองค์กรที่เสริมสร้างหลักประกันในชีวิต (๓) โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่มีการประกอบกิจกรรมทางเกษตรหลายอย่างโดยเฉพาะระบบการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม^{๕๗}

^{๕๕} พิมาน วงศ์อภัย, “ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษา ศูนย์บริการนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ.โนนสัง จ.อุดรธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๓, (บทคัดย่อ).

^{๕๖} ปฐม นิคมานนท์, “การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๓๘, (บทคัดย่อ).

^{๕๗} ปราณี หมอนทองแดง, “ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๓, หน้า ข.

พิสมัย สอนบุญมี ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความแตกต่างและความสอดคล้องของ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับพระพุทธศาสนาพบว่า ปรัชญาเศรษฐศาสตร์และพุทธศาสนาเริ่มต้น จากประเด็นหลักของความจริงที่ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นไม่สิ้นสุด แต่ทรัพยากรมีอยู่จำกัด นักเศรษฐศาสตร์จึงได้ศึกษาวิธีการผลิตสินค้าและบริการ เพราะต้องการที่จะบริโภคจำนวนที่ มากกว่าระบบเศรษฐกิจจะสามารถผลิตได้ คนในเศรษฐศาสตร์จึงเป็นผู้มีเหตุผลภายในกรอบของ การเห็นประโยชน์ส่วนตน ในการที่จะแสวงหาความสุขสูงสุด แต่พุทธศาสนาจะคำนึงถึงความ ต้องการที่ไม่จำกัด (โลก) นั้นควรที่จะถูกควบคุมหรือกำจัดให้หมดไป การดำเนินชีวิตด้วยมรรค ๘ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่สมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง^{๕๔}

พระธานี เขมธมโม (จำปา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาพบว่า สัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติที่สำคัญข้อหนึ่งในมรรคมีองค์ ๘ และเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขา เกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุลหลักการของสัมมาอาชีวะหรือการ เลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนาจะครอบคลุมกระบวนการดำเนินชีวิต ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน (อัตต ประโยชน์) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตตประโยชน์) และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตตประโยชน์) สัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้ง ทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ อีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการ ดำเนินชีวิต และยังมีคุณค่าต่อการเกื้อหนุนให้เกิดบุญกิริยามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตาม หลักสัมมาอาชีวะยังมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการเกื้อหนุนและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้อื่น และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้งด้านการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจน เกื้อหนุนการพัฒนาาระบบจริยธรรมทางสังคมด้านอื่นๆ ให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น^{๕๕}

พระมหา จิตนเรศ วุฑฒิชมฺโม (ศรีปโยค) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการ จัดการเรียนการสอน สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่าทัศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ดีกว่า นิสิตที่เป็นหญิง ส่วนในด้านสถานภาพ เพศ อายุ ระดับชั้นปี และอาชีพ ทัศนคติต่อการจัดการเรียน

^{๕๔} พิสมัย สอนบุญมี, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๗, หน้า ๒๕.

^{๕๕} พระธานี เขมธมโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, (บทคัดย่อ).

การสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ แตกต่างกันไปนี้อาจเป็นไปได้ตามสภาวะธรรมชาติประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและภาวะอื่นจึงทำให้ทัศนคติตัวชี้การเรียนรู้ไม่แตกต่าง^{๖๐}

พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฺฒโน (รณน้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวความคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน พบว่า หลักพุทธธรรมมีส่วนที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนเกี่ยวกับเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การซื้อขายแลกเปลี่ยน เช่น หลักความสุขของคฤหัสถ์ หลักปัจจัย ๔ หลักเป้าหมายของการบริโภค หลักการจัดสรรทรัพย์ หลักอิทธิบาท ๔ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคมธรรม ๔ และหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนิน กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจของตนเอง พอสรุปได้ดังนี้

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตประกอบด้วย หลักพุทธธรรม ๒ ประการ คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักจรรยาธรรม ๔

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการบริโภค ประกอบด้วย หลักพุทธธรรม ๑ ประการ คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคมธรรม ๔

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ ในด้านการบริหารองค์กร ประกอบด้วย หลักพุทธธรรม ๑ ประการ คือ หลักกอธิพานิชธรรม ๗

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ ในด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย หลักพุทธธรรม ๑ ประการ คือ หลักอตุตา หิ อตุตโน นาโถ^{๖๑}

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทาน หมายถึงความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากและไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือกล่าวอย่างย่อๆ ว่าคือความพอประมาณ และมีความมีเหตุผลคือซื่อตรงและไม่เบียดเบียนผู้อื่นเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณเน้นความสมควร ซึ่งมีรากฐานแนวความคิดมาจากพระพุทธศาสนา ในหัวข้อที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า“ทางสายกลาง”ส่วนเป้าหมายและการบริโภคในพระพุทธศาสนาต้องการจะทำให้ระบบทั้งระบบดำเนินไปในหลักที่ยั่งยืน โดยที่มนุษย์

^{๖๐} พระมหา จิตนเรศ วุฑฺฒิมุโม (ศรีปโยค), รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ๒๕๕๑, (บทคัดย่อ).

^{๖๑} พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฺฒโน (รณน้อย), “แนวความคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๕๕.

ลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในระดับชั้นต่างๆ เป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่นิพพาน ซึ่งเข้าถึงได้โดยปัญญา^{๖๒}

พระมหาสง่า พลสงคราม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย พบว่า การแสวงหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในสังคม ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้ฝึกฝนในการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตเรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ ๑) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖) สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗) สัมมาสติ ระลึกรชอบ ๘) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ^{๖๓}

พระสังวาล สิริจันโท (มุลขุนทด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์อริยมรรค: กรณีการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท พบว่า ปัญหาเรื่องการดำเนินชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อย่างแนบสนิทในทุกยุคทุกสมัย หรือเป็นปัญหาที่มนุษย์นั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เองผลของการวิจัยพอสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้

อริยมรรค ๘ กรณีในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถศึกษาและปฏิบัติได้ในสองระดับ คือ ในระดับแรกเป็นวิถีชีวิตของฆราวาสที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาในหลักสามประการคือ ทาน ศีล และภาวนา เน้นในหลักประกันสำหรับชีวิตที่ดีในอนาคตให้ได้รับความสุขความเจริญในสัมปรายภพเบื้องหน้า

ส่วนระดับสองคือวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกที่มีความพร้อมสูง คือ การดับทุกข์ ดับกิเลส ตัดกระแสของการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร เข้าถึงความสุขอันถาวรด้วยการปฏิบัติในศีล สมาธิ และปัญญา เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพ มีสมาธิมั่นคงแน่วแน่ และวิปัสสนาภาวนา เป็นการพัฒนา

^{๖๒} พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง” รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๕, (บทคัดย่อ).

^{๖๓} พระมหาสง่า พลสงคราม, “การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒, (บทคัดย่อ).

ปัญญาให้เกิดความรู้ และเข้าใจในสภาวะธรรมตามความเป็นจริง และเป็นปัญญาที่ทำให้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง^{๖๔}

เสกสรร วิทย์ปรีชากุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความคิดเห็นต่อมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลางเรื่องการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการรณรงค์ของโครงการต่างๆ รวมทั้งมีเห็นด้วยระดับมากในเรื่องการรณรงค์ของโครงการ^{๖๕}

พระแจ้ง ปิยธมฺโม (เวียสิงห์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สัมมาอาชีวะหมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง การประกอบอาชีพที่สุจริตไม่นำอันตรายมาสู่ตนเองและผู้อื่นและดำรงชีวิตแบบไม่ผิด ดำรงชีวิตเพื่อการงดเว้น เจตนางดเว้น เพื่อความบริสุทธิ์จริงๆ เว้นจากความชั่วที่อาจก่อให้เกิดโทษอื่นๆ สัมมาอาชีวะนั้นมีความสำคัญอย่างมากเพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์นั้น จะต้องดำเนินไปตาม อริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นทางสายเดียวเอกายนมรรค อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย ในอัฐสังกัสมรรคนี้ สัมมาอาชีวะ กล่าวได้ว่าเป็นองค์มรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งเป็นตัวหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจัดเป็นศีลสิกขาเพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับประพฤติเป็นประการสำคัญถ้ารู้จักใช้หลักการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องหรือความประพฤติที่ถูกต้องก็สามารถบรรเทาทุกข์ทำให้ความทุกข์ลดน้อยลง และมีความสุขได้ เพราะฉะนั้นการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะเป็นตัวชี้แนวทางหรือเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติให้ถูกต้องในแง่อื่นๆ เมื่อมีการเลี้ยงชีวิตถูกต้องแล้ว ก็ช่วยให้รู้จักพูดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือดำเนินชีวิตเป็นนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า การรู้จักการประพฤติที่

^{๖๔} พระสังวาล สิริจินุ โท (มุขขุนทศ), “การศึกษาวิเคราะห์อริยมรรค: กรณีการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, (บทคัดย่อ).

^{๖๕} เสกสรร วิทย์ปรีชากุล, “พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความคิดเห็นต่อมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐, หน้า ๖.

ถูกต้องหรือเลียงชีวิตในทางที่ชอบ เป็นตัวนำที่ชักพาหรือเปิดช่องไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องหรือชีวิตที่ดีงามทั้งหลาย^{๖๖}

พงษ์จันทร์ โอสายไทย ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา พบว่า หลักสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญานั้น คือการเลียงชีวิตในทางที่ชอบการไม่โกงหรือหลอกลวง การไม่ประจบสอพลอ การไม่บีบบังคับ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ ได้แก่การแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญ^{๖๗}

ศกุนตลา เหลืองสกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า วิธีการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ๑) เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่าน การสังเกต การทดลอง การปฏิบัติจริง ๒) เรียนรู้จากบุคคลในครอบครัว จากการพูดคุย การสังเกต การทดลองการปฏิบัติจริง และใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ ๓) ถ่ายทอดให้กับบุคคลในครอบครัวโดยการพูดคุย การสาธิต การปฏิบัติจริง ๔) การถ่ายทอดให้กับบุคคลนอกครอบครัวใช้การพูดคุย การสาธิต การฝึกปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง^{๖๘}

ศิริกุล ดำรงมณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ” พบว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ไม่ใช่ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเฉพาะกำไรสูงสุดหรือประโยชน์สูงสุด แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุด ที่จะสามารถนำพาให้คนในสังคมนั้นๆ ประสบกับความอยู่ดีมีสุขได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด แต่เศรษฐกิจพอเพียงสามารถอุ้มชูให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ นำไปสู่การแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนที่จะเกิด ด้วยการให้ความเข้าใจในการ

^{๖๖} พระแจ่ม ปิยธมฺโม (เวียสิงห์), “ความสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, (บทคัดย่อ).

^{๖๗} พงษ์จันทร์ โอสายไทย, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), (บทคัดย่อ).

^{๖๘} ศกุนตลา เหลืองสกุล, “กระบวนการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๓, (บทคัดย่อ).

ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เช่น ภาคการเกษตรใช้วิถีชีวิตแบบไทยที่มีเป้าหมายเน้นความพออยู่พอกิน ความพอประมาณ ความสมดุลและทางสายกลางสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ภาคอุตสาหกรรมมีการผนวกแนวคิดการคืนประโยชน์ให้แก่สังคมและสิ่งแวดล้อม ภาคการค้าระหว่างประเทศประกอบด้วยความพอประมาณและมีเหตุผล ภาคการบริการควรมีผู้ดำเนินการที่มีคุณภาพ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเสริมส่วนที่เป็นข้อดีของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ทั้งด้านการกระจายรายได้ ความมั่นคงในอาหาร ปัญหาการผูกขาด และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม^{๖๕}

สุภาพ กุมาพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดลำพูน” พบว่า นักเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีการเรียนรู้ทางการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนมากที่สุด และโดยภาพรวมนักเรียนประถมศึกษามีความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการทดสอบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษา เมื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ทางการเมืองระหว่างนักเรียนในเขตเมืองกับเขตชนบท โดยการทดสอบค่าที (T - test) ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่น ๕๕ เปอร์เซ็นต์ หรือที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อเปรียบเทียบแหล่งการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองกับเขตชนบท พบว่า นักเรียนในเขตเมืองมีแหล่งการเรียนรู้ทางการเมืองมากกว่านักเรียนในเขตชนบท และนักเรียนในเขตเมืองมีการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านสื่อมวลชนมากกว่านักเรียนในเขตชนบท^{๖๖}

อนุวัฒน์ เฮงศิริ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง” พบว่า ชุมชนเมืองเก่าพุมเรียงยังคงมีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมทั้งอิสลาม และพุทธศาสนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะครอบครัวยังเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ แต่การดำรงชีพยังไม่ได้มาตรฐานยังขาดความรู้ทางวิชาการ ทำให้ผลงานทางด้านศิลปะที่ยังมีอยู่มาก ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาให้ดีขึ้น คณะทำงานศึกษาวัฒนธรรมพุมเรียง จึงมีแนวทางในการพัฒนาคือ

^{๖๕} ศิริกุล ดำรงมณี, “เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๖, (บทคัดย่อ).

^{๖๖} สุภาพ กุมาพันธ์, “กระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดลำพูน” การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๔, (บทคัดย่อ).

๑. ส่งเสริมการค้าวิชาชีพของแต่ละเผ่าชน ในการร่วมมือกับสถาบันต่างๆ เพื่อกระตุ้นในการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องคิงาม ในการอยู่ร่วมกันของท้องถิ่น

๒. บูรณปฏิสังขรณ์ และพัฒนาศาสนสถาน โดยส่งเสริมให้ศาสนสถานจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

๓. ปรับปรุงส่งเสริมองค์กรและกลไกการบริหารปกครองของคณะสงฆ์ และผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ กฎหมาย กฎระเบียบ

๔. เผยแพร่แหล่งศิลปะ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว^{๑๑}

จะเห็นได้ว่า สัมมาอาชีวะหมายถึง การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบการไม่โกงหรือหลอกลวง การไม่ประจบสอพลอ การไม่ทำเลศนัยใช้เล่ห์ขอ การไม่บีบบังคับ การไม่ต่อลาภด้วยลาภ เป็นต้น

ฉะนั้นสัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ ได้แก่การแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรมด้านจิตใจและด้านปัญญาตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญ

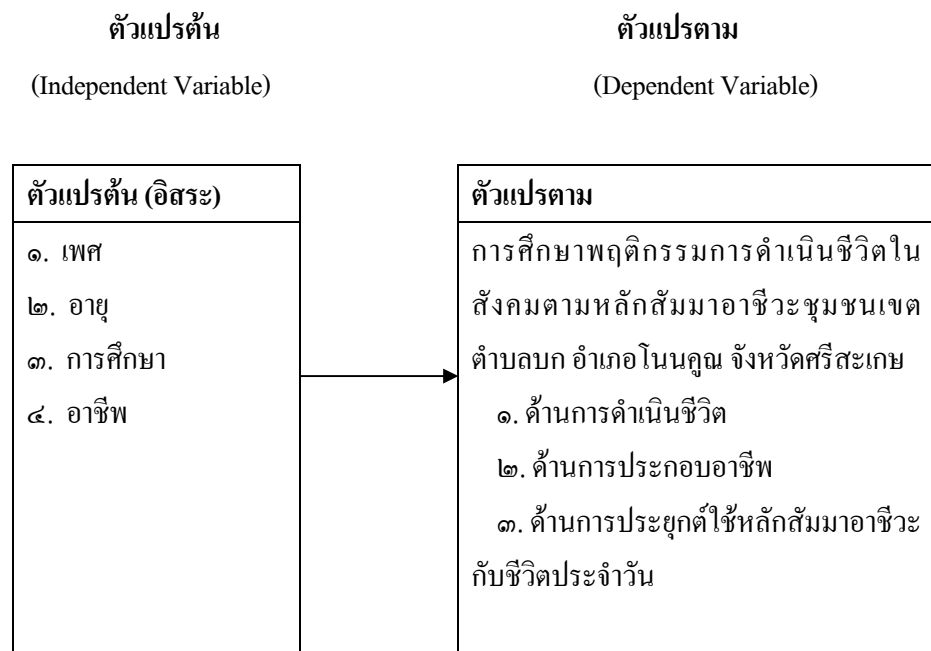
---

^{๑๑} อนุวัฒน์ เฮงศิริ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง, สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๐, หน้า ๔.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากทฤษฎีของ พระธานี เขมธมฺโม (เจ้าป่า) พวงพยอม เจริญทอง พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฒโน (รณน้อย) และได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นทางในการสร้างแบบคำถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยสามารถเขียนเป็นแผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

บทที่ ๓
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
- ๓.๓ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปรัชญาชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านในเขตตำบลบก ๑๗ หมู่บ้าน รวม ๕๕๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๒๒๖ คน ใช้วิธีการสุ่ม โดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของเครชีและมอร์แกน^๑

สำหรับรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังตารางที่ ๓.๑ ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่๑๗ หมู่บ้านเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

หมู่บ้าน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
บ้านบก หมู่ที่ ๑	๓๘	๑๘
บ้านโปร่ง หมู่ที่ ๒	๓๒	๑๓
บ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๓	๓๒	๑๓
บ้านเหล่าเสน หมู่ที่ ๔	๓๒	๑๓

ตารางที่ ๓.๑ (ต่อ)

^๑ บุญชมศรีสะอาด,การวิจัยเบื้องต้น,(กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

หมู่บ้าน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
บ้านหนองดินคำ หมู่ที่ ๕	๓๒	๑๓
บ้านหัวเหล่า หมู่ที่ ๖	๓๒	๑๓
บ้านโพนงาม หมู่ที่ ๗	๓๒	๑๓
บ้านแดง หมู่ที่ ๘	๓๒	๑๓
บ้านฝักข่าน้อย หมู่ที่ ๙	๓๒	๑๓
บ้านหนองไม้ไ้ หมู่ ๑๐	๓๒	๑๓
บ้านหัวเหล่าเหนือ หมู่ที่ ๑๑	๓๒	๑๓
บ้านหนองดินแดง หมู่ที่ ๑๒	๓๒	๑๓
บ้านแสนสำราญ หมู่ที่ ๑๓	๓๒	๑๓
บ้านบักใต้ หมู่ที่ ๑๔	๓๒	๑๓
บ้านหนองจำปา หมู่ที่ ๑๕	๓๒	๑๓
บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ ๑๖	๓๒	๑๓
บ้านแสนสุข หมู่ที่ ๑๗	๓๒	๑๓
รวม	๕๕๐	๒๒๖

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นจำนวน ๑๗ ฉบับ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๔ ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษในด้านต่าง ๆ ได้แก่ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) ๕ ระดับ โดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

คะแนน ๕ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน ๔ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับมาก

คะแนน ๓ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับปานกลาง
 คะแนน ๒ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับน้อย
 คะแนน ๑ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับน้อยที่สุด
 สำหรับวัดค่าตัวแปรทั้งหมด โดยได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น
 เกี่ยวกับข้อความเชิงบวก (Positive) ที่สร้างขึ้นจำนวน ๓๓ ข้อ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการ
 แปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ ๐.๕๑ ขึ้นไปปัดเป็นเลข
 จำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะใน
 ระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะใน
 ระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะใน
 ระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะใน
 ระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะใน
 ระดับน้อยที่สุด^๒

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนิน
 ชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ
 ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

๓.๓ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการ
 ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก
 สัมมาอาชีวะ

๒. ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และแบบตรวจสอบรายการ

^๒ รศ. ดร. สมชัย วงษ์นาคะ และรศ. ดร. ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์, เอกสารประกอบการสอน
 วิชาการวิจัย, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๕.

๓. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

๔. นำแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับตามที่ได้ศึกษาในข้อ๑-๓ แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจพิจารณาแก้ไข

๕. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามข้อ ๔ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความครอบคลุมของ เนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

๕.๑ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล ุฒิกการศึกษา ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน) ตำแหน่งผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต อุบลราชธานี

๕.๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิมล ศรีศักดิ์ ุฒิกการศึกษา กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) ตำแหน่งผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต อุบลราชธานี

๕.๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัญชา จำปารักษ์ ุฒิกการศึกษา กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) ตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยายพิเศษประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต อุบลราชธานี

จากนั้นนำร่างแบบสอบถามที่ผ่านทางตรวจแก้ไขของผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์หาค่า ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)^๓ มีสูตรในการหาค่าดังนี้

สูตร	IOC	$= \frac{\sum R}{N}$
เมื่อ	IOC	แทนดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
โดยที่	+๑	แน่ใจว่าสอดคล้อง
	๐	ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
	-๑	แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

^๓ ธีระศักดิ์ อุ่ณอารมณเณศ,เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา: การสร้างและการพัฒนา,(นครปฐม ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน ๓๓ ข้อ ใช้ได้จำนวน ๓๓ ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง ๐.๘๐ – ๑.๐๐

๖. แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อตรวจสอบอีกครั้ง

๗. ปรับปรุงแบบสอบถามแล้วนำไปทดลองใช้ (try - out) กับตัวแทนชุมชนตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถาม ไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{K}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

k = จำนวนข้อความเครื่องมือ

$\sum S_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทดลองใช้ประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองยโสธร จำนวน ๓๐ คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๔ ซึ่งแสดงผลเอาไว้อย่างละเอียดในภาคผนวก

๘. นำแบบสอบถามมาปรับปรุง แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาจัดพิมพ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตตำบลก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

๒. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถึงผู้นำชุมชนในเขตตำบลก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัยและแจกแบบสอบถาม

๓. ผู้วิจัยใช้การส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นประชาชนในเขตตำบลก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำแบบสอบถามไปมอบให้ประชากรและกลุ่ม

ตัวอย่าง โดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๒๒๖ ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๒๒๖ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งแยกวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามแจกแจงค่าความถี่(Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓. ทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนด้านอายุ ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe)

๔. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการทำวิจัย ๒ ประเภท ได้แก่

๑) สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป

๒) สถิติเชิงอนุมานหรืออ้างอิง(Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe)

สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

๑) การหาค่าร้อยละ (Percentage)^๔

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

P = ค่าร้อยละ

x = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

๒) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) หรือมัชฌิมเลขคณิต^๕

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

๓) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^๖

$$S = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$\sum fX$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N = จำนวนประชากร

^๔ นิกา เมธธาวิชัย, วิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๘

^๕ สังกดิ์ ชมภูวงศ์, การวิจัย, (นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

^๖ ส้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

๔) การทดสอบสมมติฐาน (t-test)^{๑)}

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ

$$t = \text{ค่าที-เทสต์ (t- test Independent) } df = n_1 + n_2 - 2$$

$$\bar{X}_1, \bar{X}_2 = \text{ค่าเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

$$S_1^2, S_2^2 = \text{ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

$$n_1, n_2 = \text{จำนวนคะแนนของกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

๕) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) หรือ

(F-test)^{๒)}

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ

$$F = \text{อัตราส่วนของความแปรปรวน}$$

$$MS_b = \text{ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม}$$

$$MS_w = \text{ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม}$$

^{๑)} พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด), (กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร , ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๓.

^{๒)} นิภา เมธธาวิชัย, วิทยาการวิจัย, อังแล้ว, หน้า ๑๑๐

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Quantitative Research)

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลก อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๒๒๖ คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการตารางของ (Kregcie and Morgan) และใช้สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random SamPling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จทางสังคมศาสตร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ สำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
P	แทน	ค่าร้อยละ (Percentage)
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Square)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t - distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F - distribution)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาได้แก่ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนาค จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ การศึกษาและอาชีพใช้ในการวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ดังปรากฏดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	๑๐๗	๔๗.๓
หญิง	๑๑๕	๕๒.๗
โดยรวม	๒๒๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงค่าเฉลี่ย ๕๒.๗ รองลงมาคือเพศชายค่าเฉลี่ย ๔๗.๓ คน

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
๒๐-๓๐ ปี	๒๕	๑๒.๘
๓๑-๔๐ ปี	๗๘	๓๔.๕
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๒๙.๒
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๗	๒๕.๕
โดยรวม	๒๒๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าข้อมูลทั่วไปของบุคคลมากที่สุด คือ อายุ ๓๑-๔๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๓๔.๕ รองลงมาคือ ๔๑- ๕๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๒๙.๒ และน้อยที่สุด คือ อายุ ๒๐-๓๐ ปี โดยเฉลี่ย ๑๒.๘

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๖๘	๓๐.๑
มัธยมศึกษา	๑๐๕	๔๘.๒
ปริญญาตรี	๓๗	๑๖.๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๕.๓
โดยรวม	๒๒๖	๑๐๐.๐

จากตาราง ๔.๓ พบว่าข้อมูลทั่วไปของบุคคลมากที่สุดคือมัธยมศึกษา ร้อยละ ๔๘.๒ รองลงมาคือประถมศึกษา ร้อยละ ๓๐.๑ และน้อยที่สุดคือ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๕.๓

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ความถี่	ร้อยละ
เกษตรกร	๑๐๕	๔๘.๒
รับราชการ	๔๑	๑๘.๑
ค้าขาย	๔๔	๑๙.๕
ธุรกิจส่วนตัว	๓๖	๑๕.๒
โดยรวม	๒๒๖	๑๐๐.๐

จากตาราง ๔.๔ พบว่าข้อมูลทั่วไปของบุคคลมากที่สุดคือเกษตรกร ร้อยละ ๔๘.๒ รองลงมาคือค้าขาย ร้อยละ ๑๙.๕ และน้อยที่สุดคือ ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๑๕.๒

ตอนที่ ๒ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ

การศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน

ด้านที่	พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑	ด้านการดำเนินชีวิต	๔.๑๕	๐.๔๔	มาก
๒	ด้านการประกอบอาชีพ	๔.๑๗	๐.๔๓	มาก
๓	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	๔.๒๑	๐.๓๓	มาก
โดยรวม		๔.๑๕	๐.๓๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้ง ๓ ด้าน พบว่า โดยรวมของด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่ามากที่สุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันโดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ รองลงมาคือ ด้านการดำเนินชีวิต โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ และน้อยที่สุดคือ ด้านการประกอบอาชีพ โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต

ข้อที่	ด้านการดำเนินชีวิต	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑	ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัถภาพอย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน	๔.๔๕	๐.๕๓	มาก
๒	ประชาชนมีการประหยัคคอดอม ใช้จ่ายทรัพย์อย่างเป็นประโยชน์ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย	๔.๒๐	๐.๖๗	มาก
๓	ประชาชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๔	ประชาชนให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้อสมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม	๔.๒๖	๐.๖๖	มาก

ข้อที่	ด้านการดำเนินชีวิต	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๕	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
๖	ประชาชนมีความพอดีระหว่างสิทธิและหน้าที่กับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๗	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง	๓.๕๕	๐.๖๑	มาก
๘	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถแข่งขันกับความสมถะ รู้จักพอ รู้จักร่วมมือ	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๙	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย	๔.๒๓	๐.๖๗	มาก
๑๐	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนกับความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
	โดยรวม	๔.๑๕	๐.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มากที่สุด คือ ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตราพออย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน โดยค่าเฉลี่ย ๔.๔๕ รองลงมา คือประชาชนให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๖ และน้อยที่สุด คือประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยค่าเฉลี่ย ๓.๕๕

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ

ข้อที่	ด้านการประกอบอาชีพ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑	ประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริต	๔.๒๖	๐.๖๕	มาก
๒	ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ	๔.๒๕	๐.๖๖	มาก
๓	ประชาชนมีความขวนขวายพยายามพัฒนาอาชีพตนเอง อยู่เสมอ	๔.๒๐	๐.๖๕	มาก
๔	ประชาชนมีความรู้เรื่องพัฒนาการด้านอาชีพและการ เปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางอาชีพ	๔.๒๐	๐.๖๗	มาก
๕	ประชาชนมีการวางแผน ออกแบบและวิธีการลงมือ วางแผนพัฒนาทางอาชีพระยะยาว	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
๖	ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้บริการด้านอาชีพ	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๗	ประชาชนมีที่ปรึกษาในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการ ประกอบอาชีพได้หลากหลายวิธี	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๘	ประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข ทุกรูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น)	๓.๕๗	๐.๖๑	มาก
๙	ประชาชนมีความเข้มแข็งต่อสู้อุปสรรคและปัญหาใน การทำงาน	๔.๒๓	๐.๖๗	มาก
๑๐	ประชาชนมีความพยายามฝึกรบรรมพัฒนาทักษะฝีมือของ ตนอยู่เสมอ	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
๑๑	ประชาชนยอมรับและแก้ไขเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือ ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
	โดยรวม	๔.๑๗	๐.๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า มากที่สุด คือประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริต โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๖ รองลงมา คือประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ

โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ และน้อยที่สุด คือประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุขทุกรูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น) โดยค่าเฉลี่ย ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีพะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

ข้อที่	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑	ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับองค์กรของรัฐ และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๒	ประชาชนมีจิตสาธารณะช่วยกันรักษาสมบัติของทางราชการและของชุมชน	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๓	ประชาชนมีการสร้างสรรค้งานตามภูมิปัญญาและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม	๓.๕๕	๐.๖๑	มาก
๔	ประชาชนไม่เอาใจเอาเปรียบแย่งชิงลักขโมยในทรัพย์สินของกันและกัน	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
๕	ประชาชนไม่เบียดเบียนข่มขู่หรือข่มเหงประทุษร้ายต่อกัน	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๖	ประชาชนมีการต่อต้านอบายมุขทุกรูปแบบ มีการพนัน เป็นต้น	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๗	ประชาชนมีการละเว้นจากยาเสพติดให้โทษหรือสิ่งต้องห้าม	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก
๘	ประชาชนมีการละเว้นล่วงละเมิดทางเพศในคู่ครองของคนอื่นและมีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตนเอง	๔.๒๓	๐.๖๗	มาก
๙	ประชาชนกล่าวคำสัจ งดการพูดเท็จ โกหกหลอกลวงหรือจงใจพูดให้ผิดจากความจริง	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก
๑๐	ประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๔๑	๐.๔๕	มาก

ข้อที่	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑๑	ประชาชนมีความเคารพกฎระเบียบของสังคมและประพฤติตนตามกฎหมายบ้านเมือง	๔.๓๘	๐.๕๐	มาก
๑๒	ประชาชนให้การสนับสนุนการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย	๔.๔๐	๐.๕๐	มาก
	โดยรวม	๔.๒๑	๐.๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มากที่สุด คือประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยค่าเฉลี่ย ๔.๔๑ รองลงมา คือประชาชนให้การสนับสนุนการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย โดยค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ และน้อยที่สุด คือประชาชนมีการสร้างสรรคงานตามภูมิปัญญาและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม โดยค่าเฉลี่ย ๓.๕๕

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มีเพศ, อายุ, การศึกษาและอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนอนนุช จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๓	๐.๔๐๘	มาก
หญิง	๑๑๕	๔.๑๖	๐.๓๗๓	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	๐.๓๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามเพศ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือเพศชาย รองลงมาคือเพศหญิง

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๗	๔.๒๓	๐.๔๐๘	๑.๓๗๔	.๐๕๕
หญิง	๑๑๕	๔.๑๖	๐.๓๗๗		
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	๐.๓๕๓		

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๗	๔.๒๒	๐.๔๔๕	มาก
หญิง	๑๑๕	๔.๑๕	๐.๔๓๓	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	๐.๔๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनุญ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามเพศ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพศชาย มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ รองลงมาคือเพศหญิง มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๗	๔.๒๒	๐.๔๔๕	๑.๑๑๕	.๒๑๕
หญิง	๑๑๕	๔.๑๕	๐.๔๓๓		
โดยรวม	๒๒๒	๔.๑๕	๐.๔๔๑		

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๗	๔.๒๑	.๔๕๗	มาก
หญิง	๑๑๕	๔.๑๓	.๔๑๓	มาก
โดยรวม	๒๒๒	๔.๑๗	.๔๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามเพศอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามเพศ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพศชาย มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ รองลงมา คือ เพศหญิง มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูล จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๗	๔.๒๑	.๔๕๗	๑.๔๓๑	.๐๓๑*
หญิง	๑๑๙	๔.๑๓	.๔๑๓		
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๗	.๔๓๖		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกัน ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูล จังหวัดศรีสะเกษ ด้านประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๗	๔.๒๕	.๓๕๐	มาก
หญิง	๑๑๙	๔.๑๘	.๓๒๓	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๒๑	.๓๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูล จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามเพศ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพศชาย มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ รองลงมาคือ เพศหญิง มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๗	๔.๒๕	.๓๕๐	๑.๔๘๕	.๐๖๓
หญิง	๑๑๕	๔.๑๘	.๓๒๓		
โดยรวม	๒๒๖	๔.๒๑	.๓๓๗		

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ

อายุ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๒๕	๔.๒๐	๐.๓๕๗	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๗๘	๔.๑๔	๐.๓๖๑	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๔.๒๑	๐.๔๐๘	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๗	๔.๒๓	๐.๔๑๕	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	๐.๓๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่าพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบึง อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ รองลงมาคืออายุ ๔๑-๕๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และน้อยที่สุด คืออายุ ๓๑-๔๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๘๐	๓	.๐๙๓	.๖๐๑	.๖๑๕
ภายในกลุ่ม	๓๔.๔๓๓	๒๒๒	.๑๕๕		
โดยรวม	๓๔.๗๑๓	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอายุ

อายุ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๒๕	๔.๒๑	๐.๔๖๑	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๓๘	๔.๑๓	๐.๔๑๓	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๔.๒๐	๐.๔๔๖	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๓	๔.๒๔	๐.๔๖๖	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	๐.๔๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๔ รองลงมาคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และน้อยที่สุด คืออายุ ๓๑-๔๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๔๗๓	๓	.๑๕๘	.๘๐๖	.๔๙๒
ภายในกลุ่ม	๔๓.๓๙๘	๒๒๒	.๑๙๕		
โดยรวม	๔๓.๘๗๐	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการ ดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ

อายุ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๒๙	๔.๑๗	.๔๐๐	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๗๘	๔.๑๒	.๔๐๕	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๔.๒๐	.๔๖๔	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๓	๔.๑๕	.๔๖๒	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๗	.๔๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อายุ ๔๑-๕๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ รองลงมาคืออายุ ๕๑ ปีขึ้นไป โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ และน้อยที่สุด คืออายุ ๒๐-๓๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๕๒	๓	.๐๘๔	.๔๓๕	.๗๒๖
ภายในกลุ่ม	๔๒.๕๕๖	๒๒๒	.๑๙๒		
โดยรวม	๔๒.๘๐๘	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประกอบอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้อง กับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอายุ

อายุ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๒๕	๔.๒๑	.๓๕๕	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๓๘	๔.๑๗	.๓๐๔	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๖	๔.๒๓	.๓๔๔	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๓	๔.๒๕	.๓๖๔	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๒๑	.๓๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ รองลงมาคืออายุ ๔๑-๕๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ และน้อยที่สุด คืออายุ ๒๐-๓๐ ปี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๑๒	๓	.๐๗๑	.๖๒๐	.๖๐๒
ภายในกลุ่ม	๒๕.๓๕๘	๒๒๒	.๑๑๔		
โดยรวม	๒๕.๖๑๑	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประกอบอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ไม่ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๖๘	๔.๒๑	.๔๑๓	มาก
มัธยมศึกษา	๑๐๕	๔.๑๘	.๓๖๕	มาก
ปริญญาตรี	๓๗	๔.๒๑	.๔๑๕	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๐๕	.๔๐๕	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	.๓๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตาม การศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ รองลงมาคือประถมศึกษา โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และน้อยที่สุด คือสูง กว่าปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนก ตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๑๗๖	๓	.๐๕๘	.๓๗๗	.๗๗๐
ภายในกลุ่ม	๓๔.๕๘๒	๒๒๒	.๑๕๖		
โดยรวม	๓๔.๗๕๘	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่าพฤติกรรมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่การศึกษาต่างกัน มีการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้อง กับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๖๘	๔.๒๐	.๔๖๖	มาก
มัธยมศึกษา	๑๐๕	๔.๑๘	.๔๒๔	มาก
ปริญญาตรี	๓๗	๔.๒๐	.๔๕๕	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๐๘	.๔๔๒	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	.๔๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่าพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตาม การศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประถมศึกษา โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ รองลงมาคือปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ และน้อยที่สุด คือสูง กว่าปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๐๘

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๑๖๓	๓	.๐๕๖	.๒๘๒	.๘๓๘
ภายในกลุ่ม	๔๓.๓๐๔	๒๒๒	.๑๙๓		
โดยรวม	๔๓.๘๓๐	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาต่างกัน มี พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน ไม่ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๖๘	๔.๑๕	.๔๕๘	มาก
มัธยมศึกษา	๑๐๕	๔.๑๖	.๔๐๓	มาก
ปริญญาตรี	๓๓	๔.๑๕	.๔๘๔	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๐๖	.๔๓๕	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๓	.๔๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่าพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตาม การศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประถมศึกษา โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ รองลงมาคือปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ และน้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๐๖

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้าน การประกอบอาชีพ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๓๕	๓	.๐๗๘	.๔๐๘	.๗๔๘
ภายในกลุ่ม	๔๒.๕๗๔	๒๒๒	.๑๙๒		
โดยรวม	๔๒.๘๐๙	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาต่างกัน มี พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประกอบอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ไม่ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๖๘	๔.๒๓	.๓๖๓	มาก
มัธยมศึกษา	๑๐๕	๔.๒๑	.๓๑๒	มาก
ปริญญาตรี	๓๗	๔.๒๔	.๓๔๘	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๑๒	.๓๗๑	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๒๑	.๓๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่าพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๔ รองลงมาคือประถมศึกษา โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และน้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้าน การประยุกต์ใช้กับ ชีวิตประจำวัน จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๑๔๔	๓	.๐๔๘	.๔๑๕	.๗๔๐
ภายในกลุ่ม	๒๕.๔๖๗	๒๒๒	.๑๑๕		
โดยรวม	๒๕.๖๑๑	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาต่างกัน มี พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ไม่ แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
เกษตรกร	๑๐๕	๔.๑๕	.๓๕๕	มาก
รับราชการ	๔๑	๔.๒๑	.๓๗๒	มาก
ค้าขาย	๔๔	๔.๒๒	.๓๗๔	มาก
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๓๒	๔.๑๔	.๔๓๒	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	.๓๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ค้าขาย โดย ค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ รองลงมาคือรับราชการ โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และน้อยที่สุด คือ ประกอบธุรกิจ ส่วนตัว โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๑๑๔	๓	.๐๓๘	.๒๔๓	.๘๖๖
ภายในกลุ่ม	๓๔.๖๔๔	๒๒๒	.๑๕๖		
โดยรวม	๓๔.๗๕๘	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
เกษตรกร	๑๐๕	๔.๑๘	.๔๔๓	มาก
รับราชการ	๔๑	๔.๒๓	.๔๐๕	มาก
ค้าขาย	๔๔	๔.๒๐	.๔๔๒	มาก
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๓๒	๔.๑๒	.๔๘๓	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๕	.๔๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รับราชการ โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ รองลงมาคือค้าขาย โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ และน้อยที่สุด คือ ประกอบธุรกิจ ส่วนตัว โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๓๖ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้าน การดำเนินชีวิต จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๒๓	๓	.๐๗๘	.๓๕๔	.๗๕๗
ภายในกลุ่ม	๔๓.๖๓๘	๒๒๒	.๑๙๗		
โดยรวม	๔๓.๘๖๐	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
เกษตรกร	๑๐๕	๔.๑๗	.๔๔๔	มาก
รับราชการ	๔๑	๔.๑๖	.๔๑๒	มาก
ค้าขาย	๔๔	๔.๒๐	.๔๑๓	มาก
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๓๒	๔.๑๑	.๔๗๕	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๑๗	.๔๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๗ พบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตาม อาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ค้าขาย โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ รองลงมาคือเกษตรกร โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ และน้อยที่สุด คือ ประกอบ ธุรกิจส่วนตัว โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๓๘ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๑๕๒	๓	.๐๕๑	.๒๖๓	.๘๕๒
ภายในกลุ่ม	๔๒.๖๕๗	๒๒๒	.๑๙๒		
โดยรวม	๔๒.๘๐๙	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประกอบอาชีพ ไม่แตกต่างกันไม่สอดคล้อง กับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๓๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนิน ชีวิต ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
เกษตรกร	๑๐๙	๔.๒๑	.๓๔๔	มาก
รับราชการ	๔๑	๔.๒๓	.๓๓๐	มาก
ค้าขาย	๔๔	๔.๒๔	.๓๐๔	มาก
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๓๒	๔.๑๙	.๓๗๗	มาก
โดยรวม	๒๒๖	๔.๒๑	.๓๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๙ พบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ ค้าขาย โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๔ รองลงมาคือรับราชการ โดยค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ และน้อยที่สุด คือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยค่าเฉลี่ย ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๔๐ แสดงวิเคราะห์ความแปรปรวน ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้าน การประยุกต์ใช้กับ ชีวิตประจำวัน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๐๖๑	๓	.๐๒๐	.๑๗๘	.๙๑๑
ภายในกลุ่ม	๒๕.๕๔๘	๒๒๒	.๑๑๕		
โดยรวม	๒๕.๖๑๑	๒๒๕			

จากตารางที่ ๔.๔๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้เสนอแนะและทัศนคติอื่น ๆ ต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของ ชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content) และ นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๕๒ แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนโนนคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนิน ชีวิต

ข้อที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑	ประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความ ซึ้นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม	๘๕
๒	ประชาชนควรมีความพอดีระหว่างความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ กับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล	๘๐
๓	ประชาชนควรมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพอย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน	๕๐

จากตารางที่ ๔.๕๒ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินชีวิต มีมากที่สุด คือ ข้อ ๑ ประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม รองลงมา คือ ข้อ ๒ ประชาชนควรมีความพอดีระหว่างความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล และข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อ ๓ ประชาชนควรมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพอย่างสมเหตุสมผลตามฐานะของตน

ตารางที่ ๔.๕๓ แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ

ข้อที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑	ประชาชนควรงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข	๘๓
๒	ประชาชนควรชวนขยายพัฒนาอาชีพตนเองอยู่เสมอ	๘๐
๓	ประชาชนควรเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการประกอบอาชีพได้หลากหลายวิธี	๕๑

จากตารางที่ ๔.๕๓ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพ มีมากที่สุด คือ ข้อ ๑ ประชาชนควรงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข รองลงมา คือ ข้อ ๒ ประชาชนควรชวนขยายพัฒนาอาชีพตนเองอยู่เสมอและข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อ ๓ ประชาชนควรเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการประกอบอาชีพได้หลากหลายวิธี

ตารางที่ ๔.๕๔ แสดงความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

ข้อที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑	ประชาชนควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น	๘๖
๒	ประชาชนควรละเว้นจากยาเสพติดให้โทษหรือสิ่งต้องห้าม	๘๒
๓	ประชาชนควรเคารพกฎระเบียบของสังคมและประพฤติตนตามกฎหมาย	๔๕

จากตารางที่ ๔.๕๔ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัด ศรีสะเกษ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน มีมากที่สุด คือ ข้อ ๑ คือ ประชาชนควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อ ๒ ประชาชนควรละเว้นจากยาเสพติดให้โทษหรือสิ่งต้องห้าม ข้อ ๓ ประชาชนควรเคารพกฎระเบียบของสังคมและประพฤติตนตามกฎหมายบ้านเมือง

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษที่มี เพศ อายุ และการศึกษา ต่างกัน๓) เพื่อนำข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะไปปรับใช้กับชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประชาชนที่อาศัยในเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่จะต้องศึกษาจำนวน ๕๕๐ คนและได้ใช้วิธีคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซีและมอร์แกน(Krejcie and Morgan) ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย โดยการแจกแบบสอบถามโดยบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างคือผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๒๒๖ คน

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์โดยแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษจำแนกตามเพศใช้การทดสอบ(t-test) สำหรับจำแนกตามอายุการศึกษาและอาชีพใช้การทดสอบ(F-test) หากพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ต่อด้วยวิธีหาความแตกต่างรายคู่ของเชฟเฟ้ (Scheffe's Method) และข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเรียงลำดับความถี่ (Frequency)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ และเป็นเพศชายจำนวน ๑๐๗ คน ร้อยละ ๔๗.๓ มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕ รองลงมาคือ ๔๑- ๕๐ ปี ร้อยละ ๒๕.๒ และน้อยที่สุด คือ อายุ ๒๐-๓๐ ปี ร้อยละ ๑๒.๘ มีระดับการศึกษามากที่สุดคือ มัธยมศึกษา จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒ รองลงมาคือ ประถมศึกษา ร้อยละ ๓๐.๑ และน้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๕.๓ การประกอบอาชีพมากที่สุดคือ เกษตรกรรม ร้อยละ ๔๘.๒ รองลงมาคือ ค้าขาย ร้อยละ ๑๕.๕ และน้อยที่สุด คือ ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๑๔.๒

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ ด้านการดำเนินชีวิต และน้อยที่สุดคือ ด้านการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปผลวิจัยดังนี้

๑) ด้านการดำเนินชีวิต ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพอย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

๒) ด้านการประกอบอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริตและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุขทุกรูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น)

๓) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรม

ท้องถิ่น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือประชาชนมีการสร้างสรรคงานตามภูมิปัญญาและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม

๕.๑.๓ ผลเปรียบเทียบจากการทดสอบสมมติฐานพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษที่มีเพศอายุการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศอายุการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษไม่แตกต่างกันเมื่อแยกทดสอบแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

๑) สมมติฐานที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษด้านการประกอบอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สมมติฐานที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) สมมติฐานที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี การศึกษา แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) สมมติฐานที่ ๔ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อาชีพ แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनคุณ จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก

สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

สามารถแยกเป็นด้านมีรายละเอียดดังนี้

๑) ด้านการดำเนินชีวิต เรียงตามลำดับดังนี้

๑. ประชาชนควรมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพอย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน ประชาชน

๒. ประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม

๓. ประชาชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน

๒) ด้านการประกอบอาชีพ เรียงลำดับดังนี้

๑. ประชาชนควรประกอบอาชีพที่สุจริต

๒. ประชาชนควรมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ

๓. ประชาชนควรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้บริการด้านอาชีพ

๓) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน เรียงลำดับดังนี้

๑. ประชาชนควรประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒. ประชาชนควรให้การสนับสนุนการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศที่โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย

๓. ประชาชนควรเคารพกฎระเบียบของสังคมและประพฤติตนตามกฎหมายบ้านเมือง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนยินดีในการหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม เว้นจากมิจอาชีพ ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธานีเขมธมโม (จำปา) ได้ศึกษา “สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” จากการศึกษาพบว่าสัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติที่สำคัญข้อหนึ่งในมรรคมงคล ๘

และเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุล หลักการของสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนาจะครอบคลุมกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งทางกายทางวาจาและทางใจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือประโยชน์ตน (อัตตประโยชน์) ประโยชน์ผู้อื่น(ปรัตตประโยชน์) และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตตประโยชน์)และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ปราณี หมอนทองแดง** ได้ศึกษา “ทิศทางพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ และไม่ได้แบ่งออกเป็นปัจจัยภายในชุมชน คือ (๑) ผู้นำชุมชน (๒) แรงจูงใจ ของชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมโครงการหรือองค์กรที่เสริมสร้างหลักประกันในชีวิต (๓) โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่มีการประกอบกิจกรรมทางเกษตรหลายอย่าง โดยเฉพาะระบบการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความมีสติซื่อตรง หมายถึง ความมีจิตใจตรง ไม่คิดคด ไม่คิดโกหก หลอกลวงรักษาความมั่นสัญญามั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์จันทร์ โอสายไทย** ได้ศึกษา “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา” จากการศึกษา พบว่าหลักสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญานั้น คือการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ การไม่โกงหรือหลอกลวง การไม่ประจบสอพลอ การไม่บีบบังคับ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ ได้แก่การแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญ

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการประกอบอาชีพซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากแต่เมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดทั้งนี้เพราะประชาชนยังมีปัญหาอุปสรรคที่จะยินดีในการเลี้ยงชีพชอบ ครองชีวิตชอบ คือ ไม่ให้การเลี้ยงชีพของตนทำให้อื่นและตนเองเดือดร้อน ครองชีพอย่างง่ายๆ ตามความจำเป็นแห่งธรรมชาติและสังคมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจุลศักดิ์จิรวฑฺฒโน (รตน้อย)** “การศึกษาแนวความคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”พบว่าหลักพุทธธรรมมีส่วนที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนเกี่ยวกับเศรษฐกิจในด้านต่างๆทั้งในด้านการผลิตการบริโภคการซื้อขายแลกเปลี่ยนเช่นหลักความสุขของคฤหัสถ์หลักปัจจัย๕หลักเป้าหมายของการบริโภคหลักการจัดสรรทรัพย์หลักอิทธิบาท๔หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิกรม๔และหลักสังคหวัตถุ๔เป็นต้นหลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจของตนเองพอสรุปได้ดังนี้

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตประกอบด้วยหลัก
พุทธธรรม๒ประการคือหลักอิทธิบาท๔หลักฌราวาสธรรม๔

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการบริโภคประกอบด้วยหลัก
พุทธธรรม๑ประการคือหลักกฐินมิกถสังวัตตินิกธรรม๔

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์การ
ประกอบด้วยหลักพุทธธรรม๑ประการคือหลักอปริหานิยธรรม๗

หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประกอบด้วย
หลักพุทธธรรม๑ประการคือหลักอศตาทิอศตโนนาโถ

และแบ่งเป็นรายด้านในการอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่๑คือด้านการดำเนินชีวิต พบว่าโดยรวมอยู่ใน
ระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนมีการแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้
ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้น
ในด้านพฤติกรรมด้านจิตใจและด้านปัญญาตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชน
สรรเสริญซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสังวาล สิริจันท (มุลขุนทด) “การศึกษาวิเคราะห์
อริยมรรค: กรณีการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท” ปัญหาเรื่องการดำเนินชีวิตมีความ
เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อย่างแนบสนิทในทุกยุคทุกสมัย หรือเป็นปัญหาที่มนุษย์นั้นไม่อาจ
หลีกเลี่ยงได้เองผลของการวิจัยพอสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้

อริยมรรค กรณีในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถศึกษาและ
ปฏิบัติได้ในสองระดับ คือ ในระดับแรกเป็นวิถีชีวิตของฆราวาสที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาใน
หลักสามประการคือ ทาน ศีล และภาวนา เน้นในหลักประกันสำหรับชีวิตที่ดีในอนาคตให้ได้รับ
ความสุขความเจริญในสัมปรายภพเบื้องหน้า

ส่วนระดับสองคือวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกที่มีความพร้อมสูง คือ การดับทุกข์ ดับกิเลส
ตัดกระแสของการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร เข้าถึงความสุขอันถาวรด้วยการปฏิบัติในศีล สมาธิ
และปัญญา เป็นการพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ มีสมาธิมั่นคงแน่นแน่ และวิปัสสนาภาวนา เป็นการพัฒนา
ปัญญาให้เกิดความรู้ และเข้าใจในสภาวะธรรมตามความเป็นจริง และเป็นปัญญาที่ทำให้พ้นทุกข์ได้
อย่างแท้จริง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอรรถภาพอย่าง
สมเหตุสมผล ตามฐานะของตน ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนมีการใช้ชีวิตเท่าที่สภาพความเป็นอยู่
และสภาวะทางเศรษฐกิจจะเอื้ออำนวย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือยมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอรรถภาพ
อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัยสอนบุญมี “ความ

แตกต่างและความสอดคล้องของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับพระพุทธศาสนา” พบว่าปรัชญาเศรษฐศาสตร์และพุทธศาสนาเริ่มต้นจากประเด็นหลักของความจริงที่ว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่สิ้นสุดแต่ทรัพยากรมีอยู่จำกัดนักเศรษฐศาสตร์จึงได้ศึกษาวิธีการผลิตสินค้าและบริการเพราะต้องการที่จะบริโภคจำนวนที่มากกว่าระบบเศรษฐกิจจะสามารถผลิตได้คนในเศรษฐศาสตร์จึงเป็นผู้มีเหตุผลภายในกรอบของการเห็นประโยชน์ส่วนตนในการที่จะแสวงหาความสุขสูงสุดแต่พุทธศาสนาจะคำนึงถึงความต้องการที่ไม่จำกัด (โลก) นั้นควรที่จะถูกควบคุมหรือกำจัดให้หมดไปการดำเนินชีวิตด้วยมรรคสามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่สมบูรณ์ได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจรัญวิจารณ์เมธี(นิลาพันธ์) ได้ศึกษา “ทัศนะเรื่องสันโดษในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและได้วิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสันโดษและคุณค่าของสันโดษทางจริยธรรม” พบว่าการใช้หลักสันโดษในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองนั้นต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาด้านจิตใจของผู้บริหารเป็นอันดับแรกจากนั้นค่อยขยายผลมาสู่ครอบครัวหมู่บ้านและสังคมเป็นการสร้างนิสัยของแต่ละคนให้รู้จักสันโดษรู้หน้าที่ของตนในการแก้ปัญหาโดยใช้สารูปสันโดษ๓ อย่างคือ๑) ความเหมาะสมโดยปริมาณ๒)ความเหมาะสมโดยคุณภาพ๓) ความเหมาะสมโดยธรรมนอกจากนี้ยังได้เสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมต่างๆให้เข้าใจถูกต้องชัดเจนรวมถึงควรมุ่งพัฒนาวิจัยหลักธรรมตามแนวพระไตรปิฎกทั้งในแผนระยะสั้นและระยะยาวเพื่อนำหลักธรรมมาพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมือง โดยเฉพาะหลักธรรมเรื่องสันโดษซึ่งสามารถใช้แก้ปัญหาจากภายในมาหาภายนอกเหมือนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปปัญหาภายในหมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ที่มีความโลภโกรธหลงรักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมดาปัญหาภายนอกคือปัญหาที่เกิดจากเศรษฐกิจการเมืองสังคมหากศึกษาหลักสันโดษให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนไม่ดำเนินชีวิตแบบพอดีพอเพียงในการเรียนรู้พัฒนาชีวิตในด้านต่าง ๆ ให้พอเหมาะสมคู่กัน ไม่ดำเนินชีวิตบนทางสายกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประทีปพรมลิตธิ์ ได้ศึกษา “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานหมายถึงความพอประมาณซื่อตรงไม่โลภอย่างมากและไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือกล่าวอย่างย่อๆว่าคือความพอประมาณและมีความซื่อตรงและไม่เบียดเบียนผู้อื่นเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณเน้นความสมควรซึ่งมีรากฐานแนวความคิดมาจากพระพุทธศาสนาในหัวข้อที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทาหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ทางสายกลาง” ส่วนเป้าหมายและการ

บริโภคในพระพุทธศาสนาต้องการจะทำให้ระบบทั้งระบบดำเนินไปในหลักที่ยั่งยืนโดยที่มนุษย์ลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในระดับชั้นต่างๆ เป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่นิพพานซึ่งเข้าถึงได้โดยปัญญา

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๒ คือด้านการประกอบอาชีพ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในการเลี้ยงชีพชอบ ครองชีวิตชอบ คือไม่ให้การเลี้ยงชีพของตนทำให้คนอื่นและตนเองเดือดร้อน ครองชีพอย่างง่ายๆ ตามความจำเป็นแห่งธรรมชาติและสังคมเลือกที่จะประกอบอาชีพสุจริตเพื่อการดำรงชีวิตแบบพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมาน วงศ์อภัย ได้ศึกษา “ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง” จากการศึกษาพบว่า ลักษณะที่แสดงถึงการพึ่งตนเองขององค์กรประชาชนมี ๖ ประการ คือ (๑) มีกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการของสมาชิก (๒) มีผลกำไรจากการดำเนินงาน (๓) มีอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจ (๔) มีการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เป็นอิสระ (๕) มีการปรับตัวเพื่อความมั่นคง (๖) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเสมอภาค ในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง พบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำหรือกรรมการที่มีลักษณะ ความตั้งใจ ซื่อสัตย์ ยอมรับความคิดเห็นจากสมาชิก ทำงานเป็นทีม (๒) การบริหารงาน จัดโครงสร้างการทำงาน วางข้อกำหนดระเบียบต่างๆ หาทางแก้ไขร่วมกันกับสมาชิกและกรรมการ (๓) สมาชิกมีทัศนคติและเข้าใจในวัตถุประสงค์ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (๔) กระบวนการกลุ่ม (๕) สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง (๖) นักพัฒนา นักคิด (๗) องค์กรที่สนับสนุน (๘) พนักงาน เจ้าหน้าที่ทำงานด้วยความสุจริต จริงใจ รักการพัฒนามากกว่าค่าตอบแทน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริต ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนประกอบอาชีพตามหลักการของสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งครอบคลุมกระบวนการดำเนินชีวิตทั้งทางกายทางวาจาและทางใจโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้านคือประโยชน์ตน (อัตตประโยชน์) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตตประโยชน์) และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตตประโยชน์) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (สำเรียงเพ็ชราม) ได้ศึกษา “การศึกษาหลักสัมมาอาชีวะของพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักเศรษฐกิจพอเพียง” จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจสามารถเป็นอยู่แบบพอมีพอกินให้พึ่งตนเองได้เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อยึดทางสายกลางประกอบสัมมาอาชีวะด้วยความขยันหมั่นเพียรสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่ตกเป็นทาสอบายมุขวัตถุนิยมและบริโภคนิยมหลักสัมมาอาชีวะจะเน้นการประกอบอาชีพมีลักษณะที่ไม่เป็นผลเสียแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายตลอดจนให้เห็นคุณค่าและโทษที่จะตก

แก่สังคมโดยส่วนรวมซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องมีการปรับแก้ไขสร้างความเข้าใจและ
 สัมมาอาชีวะยังเน้นไว้เป็นแนวทางไว้ว่าเป็นการปฏิบัติธรรมหรือการปฏิบัติหน้าที่ที่จำเป็นแก่การ
 ดำรงชีวิตจึงไม่สมควรมีทัศนคติต่อการทำงานในฐานะที่เป็นสาเหตุของความทุกข์แต่ให้อธิบายเป็นการ
 ปฏิบัติธรรมหรือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของมนุษย์จึงควรที่จะทำงานอย่างมีความสุขได้ด้วย

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุขทุก
 รูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น) ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยังประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของ
 อบายมุขตามกระแสบริโภคนิยม หวังเพียงแต่รายได้หรือผลกำไร ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ
 ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศิริวัฒน์อริยมณี (จันทะ) ได้ศึกษา “แนวคิดเศรษฐกิจ
 พอเพียงกับหลักพุทธธรรม” พบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กัน
 ในด้านต่างๆคือด้านปรัชญาด้าน โครงสร้างและกระบวนการกล่าวคือพระพุทธศาสนาในส่วนที่มี
 เนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอัน
 ประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้กลมกลืนประสานเชื่อมโยง
 กันคือเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูงคำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวม
 อย่างเป็นธรรมเป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วนๆ
 ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิมีความเห็นถูกต้อง
 สัมมาวาจาวิสุจริตสัมมากัมมันตะกายสุจริตสัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบไม่ประมาทยึดหลักความ
 สมดุล๗ประการคือความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมนุษย์กับมนุษย์และวัตถุกับจิตใจ

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่๓ คือด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน พบว่า
 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในสิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่
 จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและส่งเสริมกุศลธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญ
 เพราะเป็นเครื่องกระตุ้นดึงดูดสนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดี
 เพราะเมื่อรู้เป้าหมายแล้วสิ่งที่ดีก็จะยิ่งมีความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติอยากลิ้มรสเป้าหมายอัน
 เป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธานีเขมธมฺโม (จำปา) ได้ศึกษา
 “สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” พบว่าสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทาง
 จริยธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งทางกายทางวาจาทางจิตใจอีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการ
 พัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตและยังมีคุณค่าต่อการเกื้อหนุนให้เกิดบุญ
 กิริยามากยิ่งขึ้นนอกจากนี้การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะยังมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการ
 เกื้อหนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่นและมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้ง
 ด้านการปกครองการเมืองเศรษฐกิจตลอดจนเกื้อหนุนการพัฒนากระบวนการจริยธรรมทางสังคมด้านอื่นๆ

ให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้นซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบันกระแสบริโภคนิยมเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้คนรุ่นหลังละเลยการประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงนำมาซึ่งความเสื่อมในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นจึงต้องมีการปลูกฝังให้รักหวงแหนจารีตประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปฐมนิคมานนท์ศึกษา** “การค้นหาคำความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย” พบว่ารูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จำแนกได้ ๕ รูปแบบที่สำคัญคือ ๑) การสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพของหมู่บ้านสืบกันมาช้านาน ๒) การสืบทอดอาชีพความถนัดเฉพาะอย่างภายในครอบครัวสืบทอดในสายตระกูล ๓) การเรียนรู้จากผู้รู้ในลักษณะของการไปอยู่ฝึกงานไปอยู่หรือบวชเรียนในวัดการเรียนโดยจ่ายค่าเรียนการทำงานเป็นระบบกลุ่มและเจ้าหน้าที่ภายนอกมาจัดสอนให้ ๔) การฝึกฝนด้วยตนเองเกิดจากความรู้สึกรับสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็กการได้เห็นตัวอย่างแล้วทำตามและการมีผู้ชี้แนะในชั้นต้น ๕) เกิดขึ้นจากความบังเอิญเช่นการฝันหรือการมีอำนาจลึกลับมาเข้าสิงทำให้มีความสามารถรักษาโรคบางอย่างและทำนายทายทักสิ่งต่างๆ ได้

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประชาชนมีการสร้างสรรค์งานตามภูมิปัญญาและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยังไม่มีแหล่งความรู้ที่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรเสาะหาความรู้เหล่านี้เพื่อการประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศกุนตลาเหลืองสกุล** ศึกษา “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่นพบว่าวิธีการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ ๑) เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านการสังเกตการทดลองการปฏิบัติจริง ๒) เรียนรู้จากบุคคลในครอบครัวจากการพูดคุยการสังเกตการทดลองการปฏิบัติจริงและใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้คือ ๓) ถ่ายทอดให้กับบุคคลในครอบครัวโดยการพูดคุยการสาธิตการปฏิบัติจริง ๔) การถ่ายทอดให้กับบุคคลนอกครอบครัวใช้การพูดคุยการสาธิตการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

๕.๒.๒ การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการค้าเงินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลกอ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษจังหวัดอุบลราชธานีมีเพศอายุการศึกษาและอาชีพดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ ต่างกัน มีพฤติกรรมการค้าเงินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลกอ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษด้านการประกอบอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะ

สัมมาอาชีวะเป็นองค์มรรคในการพัฒนาในด้านพฤติกรรมทางด้านกายและวาจา(ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญาทำให้การพัฒนาครบกระบวนการพัฒนาไตรสิกขาเพื่อควมามีชีวิตที่ดีงามประณีตยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสนาะผดุงฉัตรศึกษา“เศรษฐกิจตามวิถีพุทธ” พบว่าการแสวงหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในสังคมในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้ฝึกฝนในการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตเรียกว่ามรรคมีองค์๘ ได้แก่ ๑) สัมมาทิฐิเห็นชอบ๒) สัมมาสังกัปปะคำริชชอบ๓) สัมมาวาจาจาชอบ๔) สัมมากรรมันตะการงานชอบ๕) สัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบ๖) สัมมาวายามะเพียรชอบ๗) สัมมาศีระลึกชอบ๘) สัมมาสมาธิตั้งใจชอบ

๒) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษรวมทั้ง๗ด้านไม่แตกต่างกันผลการวิจัยพบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษไม่แตกต่างกันเพราะผู้ที่มีอายุต่างกันย่อมมีประสบการณ์ต่างกันผู้ที่มีอายุปานกลางและอายุมากย่อมมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับพระมหาจิตนเรศวฑุฒิธมโม (ศรีปโยค) “ทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีทัศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ดีกว่านิสิตที่เป็นหญิงส่วนในด้านสถานภาพเพศอายุระดับชั้นปีและอาชีพทัศนคติต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นไปตามสภาวะธรรมชาติประสบการณ์สิ่งแวดล้อมและภาวะอื่นจึงทำให้ทัศนคติตัวชี้การเรียนไม่แตกต่าง

๓) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษรวมทั้ง๗ด้านไม่แตกต่างกันผลการวิจัยพบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาต่างกันมีการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษแตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพกฤษณ์“กระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดลำพูน” พบว่านักเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีการเรียนรู้ทางการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนมากที่สุดและโดยภาพรวมนักเรียนประถมศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับมากเมื่อทำการทดสอบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่าครอบครัวโรงเรียนและสื่อมวลชนมีอิทธิพล

ต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาเมื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ทางการเมืองระหว่างนักเรียนในเขตเมืองกับเขตชนบทโดยการทดสอบค่าที (T – test) ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่น ๙๕ เปอร์เซ็นต์หรือที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อเปรียบเทียบแหล่งการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองกับเขตชนบทพบว่านักเรียนในเขตเมืองมีแหล่งการเรียนรู้ทางการเมืองมากกว่านักเรียนในเขตชนบทและนักเรียนในเขตเมืองมีการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านสื่อมวลชนมากกว่านักเรียนในเขตชนบท

๔) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอ โนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษรวมทั้ง๗ด้านไม่แตกต่างกันผลการวิจัยพบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพมีการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอ โนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษไม่แตกต่างกันเพราะผู้ตอบแบบสอบถามมุ่งให้ประชาชนยินดีในการหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม เว้นจากมิจลาชีพ ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรมตามหลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ พระแจ่ม ปิยะมโหม (เวียงสิงห์) ศึกษา “ความสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า สัมมาอาชีวะหมายถึง การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง การประกอบอาชีพที่สุจริตไม่นำอันตรายมาสู่ตนเองและผู้อื่นและดำรงชีวิตแบบไม่ผิด ดำรงชีวิตเพื่อการงดเว้น เจตนางดเว้น เพื่อความบริสุทธิ์จริงๆ เว้นจากความชั่วที่อาจก่อให้เกิดโทษอื่นๆ สัมมาอาชีวะนั้นมีความสำคัญอย่างมากเพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์นั้นจะต้องดำเนินไปตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นทางสายเดียวเอกายนมรรค อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย ในอัฐสังคิมมรรคนี้ สัมมาอาชีวะ กล่าวได้ว่าเป็นองค์มรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งเป็นตัวหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจัดเป็นศีลสิกขาเพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับประพฤติเป็นประการสำคัญถ้ารู้จักใช้หลักการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องหรือความประพฤติที่ถูกต้องก็สามารถบรรเทาทุกข์ทำให้ความทุกข์ลดน้อยลง และมีความสุขได้ เพราะฉะนั้นการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะเป็นตัวชี้นำทางหรือเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติให้ถูกต้องในแง่อื่นๆ เมื่อมีการเลี้ยงชีพถูกต้องแล้ว ก็ช่วยให้รู้จักพูดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือดำเนินชีวิตเป็นนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า การรู้จักการประพฤติที่ถูกต้องหรือเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เป็นตัวนำที่ชักพาหรือเปิดช่องไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องหรือชีวิตที่ดีงามทั้งหลาย

๕.๒.๓ รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิต

ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอ โนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) จากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่๑คือด้านการดำเนินชีวิตพบว่าข้อที่มีค่าความถี่สูงสุดคือประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ์ ศึกษา “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาตำบลบางคอรัศ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” พบว่าประชาชนได้เรียนรู้การทำแผนพัฒนาและการบริหารแผนพัฒนาที่ต้องเป็นเจ้าของงานพัฒนาต้องเป็นตัวแสดงสำคัญในการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้กระบวนการของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) จากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่๒ คือด้านการประกอบอาชีพพบว่าข้อที่มีค่าความถี่สูงสุดคือประชาชนควรงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพิศสุขวิฑูรย์ ได้ศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย” พบว่าปัจจัยนำปัจจัยเอื้อปัจจัยเสริมมีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง๔ภาคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดพบว่าปัจจัยนำที่มีผลต่อการทำนายพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดได้ดีที่สุดเป็นลำดับแรกคือทัศนคติรองลงมาก็คือการรับรู้ภาวะสุขภาพความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและความรู้เรื่องเพศเพศหญิงมีความรู้ทัศนคติการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและมีพฤติกรรมป้องกันการติดยาเสพติดถูกต้องและสูงกว่าเพศชายปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการทำนายพฤติกรรมในการป้องกันภาวะติดยาเสพติดได้ดีที่สุดเป็นลำดับแรกคือรายได้นักเรียนที่ได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายวันมากและนักเรียนที่สามารถหารายได้พิเศษด้วยตัวเองมักจะใช้จ่ายเงินไปในทางที่ผิดบางครั้งซื้อบุหรี่เหล้ายาบ้ามาลองเสพแต่เป็นส่วนน้อยส่วนใหญ่แล้วจะปฏิเสธยาเสพติดทุกชนิดเพราะกลัวและเห็นว่าเป็นอันตรายต่อสุขภาพและผิดกฎหมายปัจจัยเสริมที่มีผลต่อการทำนายพฤติกรรมป้องกันการติดยาเสพติดได้ดีที่สุดเป็นลำดับแรกคือการมีครอบครัวที่อบอุ่นบิดามารดาอยู่ด้วยกันและมีความรักความเอื้ออาทรต่อการได้รับการคำแนะนำที่ถูกต้องและการสนับสนุนที่ดีจากบิดามารดามีส่วนทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาเสพติดถูกต้องเหมาะสมในระดับสูงลำดับสองคือเพื่อนลำดับสามคือข่าวสารจากสื่อต่างๆลำดับสี่คือครู

๓) จากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่๓ คือด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันพบว่าข้อที่มีค่าความถี่สูงสุดคือประชาชนควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุวัฒน์เฮ็งศิริ ศึกษา “ชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง” พบว่า ชุมชนเมืองเก่าพุมเรียงยังคงมีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมทั้งอิสลาม และพุทธศาสนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะครอบครัวยังเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ แต่การดำรงชีพยังไม่ได้มาตรฐาน ยังขาดความรู้ทางวิชาการ

ทำให้ผลงานทางด้านศิลปะที่ยังมีอยู่มาก ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาให้ดีขึ้น คณะทำงานศึกษาวัฒนธรรมพุมเรียง จึงมีแนวทางในการพัฒนาคือ

๑. ส่งเสริมการดำรงชีพของแต่ละเผ่าชน ในการร่วมมือกับสถาบันต่างๆ เพื่อกระตุ้นในการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องคิงาม ในการอยู่ร่วมกันของท้องถิ่น

๒. บูรณปฏิสังขรณ์ และพัฒนาศาสนสถาน โดยส่งเสริมให้ศาสนสถานจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

๓. ปรับปรุงส่งเสริมองค์กรและกลไกการบริหารปกครองของคณะสงฆ์ และผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ กฎหมาย กฎระเบียบ

๔. เผยแพร่แหล่งศิลปะ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Finding) จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วสามารถสรุปผล โดยแบ่งเป็น ๒ ระดับดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

ผลจากการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ควรนำไปปรับใช้กับประชาชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว สังคมและประเทศชาติให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะประชาชนควรเน้นหนักในการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบการไม่โกงหรือหลอกลวง การไม่ประจบสอพลอ การไม่บีบบังคับ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ ได้แก่การแสวงหารายได้โดยวิธี ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตลอดจนไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว สังคมและประเทศชาติให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ด้านที่ ๑ การดำเนินชีวิตประชาชนมีการแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาส ในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรมด้านจิตใจและด้านปัญญาตลอดถึงไม่ผิดจารีตประเพณีซึ่งเป็นอาชีพที่วิญญูชนสรรเสริญ

ด้านที่ ๒ ด้านการประกอบอาชีพประชาชนยินดีในการเลี้ยงชีพชอบ ครองชีวิตชอบ คือไม่ให้การเลี้ยงชีพของตนทำให้อื่นและตนเองเดือดร้อน ครอบงำอย่างง่าย ๆ ตามความจำเป็นแห่งธรรมชาติและสังคมเลือกที่จะประกอบอาชีพสุจริตเพื่อการดำรงชีวิตแบบพอเพียง

ด้านที่ ๓ ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันประชาชนควรยินดีในสิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและส่งเสริมกุศลธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นเครื่องกระตุ้นดึงดูดสนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดีเพราะเมื่อรู้เป้าหมายแล้วว่าสิ่งที่ดีก็จะมีผลความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติอยากลิ้มรสเป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑) ศึกษาทัศนคติที่มีต่อสัมมาอาชีวะทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิต

๒) ศึกษาความสำเร็จในการบริหารธุรกิจที่เกิดจากสัมมาอาชีวะที่ปรากฏใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท

๓) ศึกษาการนำสัมมาอาชีวะไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรต่างๆ

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา. คู่มือการศึกษา ธรรมศึกษาชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๗.

เฉลิม เอี่ยมตระกูล. ปรัชญาชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

เดโช สวานานนท์. จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, ๒๕๑๒.

ค้อย ชุมสาย ณ อยุธยา. จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๘.

ถวิล ธาราโกชนน์ และศรัณย์ คำริสุข. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๘.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕

ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ. เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา. (นครปฐมภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕

นิภา เมธราชวิชัย. วิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕.

บุญชื่น ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๓.

บุญพฤกษ์ จาฎารมะ. พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.

ไพบุลย์ เทวรักษ์. จิตวิทยา: ศึกษาพฤติกรรมภายนอกภายใน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เอส.ดี.เพลส, ๒๕๓๖.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

พระเทพดิลก . อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **ธรรมนุญชีวิต**, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๗

_____. **แก่นแท้ของพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓).

_____. **พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ธรรมปริทรรศน์**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พุทธทาสภิกขุ. **หลักธรรมสำหรับนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พระเทพดิลก. **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๕

พระเทพวิสุทธิกวี(พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **กฎแห่งกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๓.

วศิน อินทสระ. **หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **ธรรมคุณฎี**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สมักร บุราวาศ. **พุทธปรัชญามองพุทธศาสนาด้วยทรรศนะทางวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๔.

สงศรี ชมภูวงศ์. **การวิจัย**. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗

สมพร สุทัศนีย์. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สุจิตรา อ่อนค้อม. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕

สุจิตรา รัตนัน. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐.

สุวัฒน์ จันทร์จำนง. **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: อลิ้นเพชร, ๒๕๔๐.

สุวัฒน์ จันทรวงศ์. **แก่นพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสถาปัตย์ลิเคชั่นจำกัด,
๒๕๔๓

สุวรรณ เพชรนิล. **พุทธปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๔๔.

สุนทร ณ รังสี. **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น**. ศรีสะเกษการพิมพ์.
จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๕๔๕.

แสง จันทรงาม. **ประทีปธรรม**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๑๓.

แสงเดือน ทวีสิน. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสิ่ง, ๒๕๔๕.

ลักขณา สรวิวัฒน์. **จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น,
๒๕๔๐

อนุวัฒน์ เอ็งศิริ และคณะ. **รายงานการวิจัยเรื่องศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง**. สภาวัฒนธรรม
อำเภอไชยา สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๐.

อุยณิ จิตตะปาโล และนุศประวีณ์ เลิศกาญจนวัดี. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จิตรวิวัฒน์, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

กาญจนา นิมสุนทร. “รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเคราะห์แนว
ทางการป้องกันการดื่มสุราในกลุ่มวัยรุ่น”. **สำนักวิจัยและบริการ**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
, ๒๕๕๑.

ปฐม นิคมานนท์. “การค้นหาคำรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ, ๒๕๓๘.

ปราณี หมอนทองแดง. “ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

พงษ์จันทร์ โอสายไทย “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมมาอาชีวะในพุทธปรัชญา” **วิทยานิพนธ์ศาส
ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

- พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑.
- พระมหาจตุลศักดิ์ จิรวุฒโน (รณน้อย). “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์. “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”. รายงานการศึกษานิพนธ์. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.
- พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี (จันต๊ะ). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).
- พระมหา จิตนเรศ วุฑฒิชุมโม (ศรีปโค). “รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน”. **การศึกษานิพนธ์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.
- พระธานี เขมรุมโม (จำปา). “ศึกษานิพนธ์สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระสังวาล สิริจันโท (มุลขุนทด). “การศึกษาวิเคราะห์อริยมรรค: กรณีการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท” **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา พุทธปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระแจ้ง ปิยธมฺโม (เวียงสิงห์). “ความสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาสง่า พลสงคราม. “การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- พระมหาพนวินทร์ ปุริสุตฺตโม (อามาตมนตรี). “ความสัมพันธ์ระหว่างสังฆกรรมกับจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พิมาน วงศ์อภัย. “ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษา ศูนย์บริการนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ.โนนสัง จ. อุตรธานี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

พิสมัย สอนบุญมี. “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗.

ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ์. “รายงานการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาดำบลบางคอร์ด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” **สำนักวิจัยและบริการ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๒.

ศิริกุล ดำรงมณี. “เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ศกุนตลา เหลืองสกุล “กระบวนการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

สุภาพ กุมาพันธ์. “กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดลำพูน”. **การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔

เสกสรร วิทยปริชากุล. “พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความคิดเห็นต่อมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระสาขารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาสาขารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

(๓) บทความในวารสาร/นิตยสาร

อภิชัย พันธเสน ศ.ดร.. “เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง กับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์”, **บทความประกอบการสัมมนาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนา** ฯลฯ ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์ซิตี้ จอมเทียน พัทยา, ธันวาคม ๒๕๔๒ :๒๕.

ธีระ อาชวเมธี. “เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง จิตและกาย”. **จัดทำโดยสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา** อัดสำเนา. ๒๐ .ธันวาคม ๒๕๔๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ปริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

๑. ปริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

ปริบทของพื้นที่การศึกษาผู้วิจัยมุ่งจะกล่าวถึง พื้นที่ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอโนนคูณ ตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษประมาณ ๔๕ กิโลเมตรมีสภาพต่างๆ โดยทั่วไปดังนี้

๒. ประวัติความเป็นมา

เดิมตำบลบกก อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอกันทรารมย์ ต่อมาเมื่อ วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้แยกการปกครองออกจากอำเภอกันทรารมย์ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ตั้งเป็นอำเภอโนนคูณ มีหมู่บ้านในเขตการปกครองครั้งแรกจำนวน ๑๐ หมู่ คือบ้านบก หมู่ที่ ๑ บ้านโปร่งหมู่ที่ ๒ บ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่าเสน หมู่ที่ ๔ บ้านหนองดินดำ หมู่ที่ ๕ บ้านหัวเหล่า หมู่ที่ ๖ บ้านโพนงาม หมู่ที่ ๗ บ้านแดง หมู่ที่ ๘ บ้านผักข่าน้อย หมู่ที่ ๙ บ้านหนองไม้ไผ่ หมู่ ๑๐ ปัจจุบันนี้มี ๑๗ หมู่บ้าน เพิ่มบ้านหัวเหล่าเหนือ หมู่ที่ ๑๑ บ้านหนองดินแดง หมู่ที่ ๑๒ บ้านแสนสำราญ หมู่ที่ ๑๓ บ้านบกใต้ หมู่ที่ ๑๔ บ้านหนองจำปา หมู่ที่ ๑๕ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ ๑๖ และบ้านแสนสุข หมู่ที่ ๑๗ รวมเป็น ๑๗ หมู่บ้าน

๓. สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง

ตำบลบกก ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอกันทรารมย์ โดยมีพื้นที่ทั้งหมด ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอกันทรารมย์
ทิศใต้	ติดกับตำบลโพธิ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลโนนคือ
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอน้ำเกลี้ยง

๔. สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของตำบลบกก โดยทั่วราษฎรประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นประมาณร้อยละ ๗๕ มีพื้นที่ทำนาทั้งหมด ประมาณ ๑๑,๐๐๐ ไร่ ผลผลิตจากการทำนาเฉลี่ย ผลผลิตข้าวประมาณไร่ละ ๒๕ ถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการทำนาคือในห้วงเดือนสิงหาคมมากที่สุดที่ราษฎรสามารถเก็บกักน้ำในนาข้าวเพื่อหล่อเลี้ยงต้นข้าวได้อย่างเพียงพอ นอกจากนั้นพื้นที่บางส่วนยังใช้น้ำ

เพื่อการเกษตรจากลำห้วยใกล้บ้าน จากสระบางเพื่อหล่อเลี้ยงต้นข้าวได้อย่างเพียงพอ นอกจากนั้นพื้นที่บางส่วนยังใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากลำห้วย โดยการสูบน้ำด้วยเครื่องสูบน้ำ ซึ่งทำให้ราษฎรที่ได้น้ำจากลำห้วยไม่เดือดร้อน

๕. สภาพทางสังคม

ลักษณะการดำเนินชีวิต เป็นแบบสังคมชนบท มีสาธารณูปโภคได้แก่ ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ ระบบประปาหมู่บ้าน ถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต และถนนลูกรังใช้ติดต่อระหว่างหมู่บ้าน ถนนลูกรังบางส่วนให้สัญจรภายในหมู่บ้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่ใช้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในหมู่บ้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่ใช้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในหมู่บ้านและครัวเรือนของตน ในแต่ละหมู่บ้านมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจด้านสาธารณสุขด้านสิ่งแวดล้อมความสวยงามของบ้านเรือนบ้านอย่างดี การดำรงชีวิตของประชาชนอยู่แบบ ญาติพี่น้องต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเสมอ เคารพเชื่อฟังผู้นำ ผู้อาวุโส โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสประจำตระกูล ดังจะเห็นได้จากกรณีมีเรื่องทะเลาะวิวาทหรือการการขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโส จะเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการไกล่เกลี่ยเสมอ เรื่องราวต่างๆ จะยุติไม่มีการฟ้องร้องกัน

๖. วิสัยทัศน์, พันธกิจ, เป้าหมาย, และยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑) วิสัยทัศน์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบก

“การศึกษาก้าวไกล ห่วงใยชุมชน ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง”

๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนางานองค์การบริหารส่วนตำบลบก

ยุทธศาสตร์หลักที่จะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ ๖ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- (๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
- (๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
- (๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต
- (๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- (๕) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี
- (๖) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและชุมชนเข้มแข็ง

๓) เป้าหมาย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

- (๑) การคมนาคม น้ำเพื่อการบริโภค-อุปโภค ไฟฟ้าแสงสว่าง มีความสะดวก
อย่างเพียงพอและทั่วถึง
- (๒) เด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ได้รับการสงเคราะห์ รวมทั้งปราศจาก
โรคติดต่อต่างๆ
- (๓) ประชาชนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี
- (๔) มีการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและการรักษาความสะอาดความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง สิ่งแวดล้อมไม่เป็นพิษ
- (๕) ประชาชนมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น
- (๖) ประชาชนมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
- (๗) มีการบริหารงาน และจัดการบ้านเมืองที่ดี
- (๘) ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น
- (๙) ประชาชนและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
- (๑๐) มีสนามกีฬาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสวนสาธารณะ

๔) พันธกิจพันธกิจ/ภารกิจ (Mission)

องค์การบริหารส่วนตำบลกมีภารกิจที่ต้องดำเนินการเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาล
เช่น นโยบายการรองรับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น นโยบายเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงนโยบายการ
ปฏิรูประบบราชการและ ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลก มีศักยภาพในการบริหาร
จัดการทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การบริหารส่วนตำบลก ได้
วางแผนและแนวทางในการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ๑ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้
- ๒ ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
- ๓ ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย มีภารกิจที่
เกี่ยวข้อง ดังนี้
- ๔ ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว มีภารกิจที่
เกี่ยวข้อง ดังนี้

๕ ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๖ ด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๗ ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติการกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วน

ภารกิจทั้ง ๗ ด้านตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจะแก้ไขปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ประกอบด้วยการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสำคัญ^๑

---

^๑ สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น, (จังหวัดศรีสะเกษ : ศรีสะเกษการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า.

ภาคผนวก ข

วิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบล
บก อำเภอนोनาคูณ จังหวัดศรีสะเกษ” ชื่อนักศึกษา พระครูวิจิตรธรรมานนท์ สาขาวิชา พุทธ
ศาสนา

๑. ชื่อสกุล-ของผู้เชี่ยวชาญ	พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล
วุฒิทางการศึกษา	วุฒิการศึกษา พธ.บ. ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
๒. ชื่อสกุล-ของผู้เชี่ยวชาญ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพิมล ศรีศักดิ์
วุฒิทางการศึกษา	ประโยค ๑-๒ พธ.บ. กศ.ม. (การบริหาร)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
๒. ชื่อสกุล-ของผู้เชี่ยวชาญ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัญชา จำปารักษ์
วุฒิทางการศึกษา	พธ.บ. กศ.ม. (การบริหาร)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

คำชี้แจง

แบบวัดของการวิจัยตอนที่ ๒ ทำขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบได้วัดระดับการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอนोनาคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ในแต่ละหัวข้อหากท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นว่าคำถามในข้อใดที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามทัศนคติของท่าน โปรดทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องความคิดเห็น

- ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ให้คะแนน ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้ไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ข้อ	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย
		รายชื่อ ๑	รายชื่อ ๒	รายชื่อ ๓	
	ด้านการดำเนินชีวิต				
๑	ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพอย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของคน	+1	+1	+1	1
๒	ประชาชนมีการประหยัดคอออม ใช้จ่ายทรัพย์สินอย่าง เป็นประโยชน์ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย	+1	+1	+1	1
๓	ประชาชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือสนใจเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	+1	+1	+1	1
๔	ประชาชนให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้ สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่าง เหมาะสม	+1	+1	+1	1
๕	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถในการ ทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงคนใน ฐานะปัจเจกบุคคล	+1	+1	+1	1
๖	ประชาชนมีความพอดีระหว่างสิทธิและหน้าที่กับความ รับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม	+1	+1	+1	1
๗	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนา งานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง	+1	+1	+1	1
๘	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถแข่งขันกับ ความสมถะ รู้จักพอ รู้จักร่วมมือ	+1	+1	+1	1
๙	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเปิดรับวัฒนธรรม ต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย	+1	+1	+1	1
๑๐	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืนกับความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	1
	ด้านการประกอบอาชีพ				
๑๑	ประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริต	+1	+1	+1	1
๑๒	ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ	+1	+1	+1	1

ข้อ	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย
		รายชื่อ ๑	รายชื่อ ๒	รายชื่อ ๓	
๑๓	ประชาชนมีความขวนขวายพยายามพัฒนาอาชีพตนเองอยู่เสมอ	+1	+1	+1	1
๑๔	ประชาชนมีความรู้เรื่องพัฒนาการด้านอาชีพและการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางอาชีพ	+1	+1	+1	1
๑๕	ประชาชนมีการวางแผน ออกแบบและวิธีการลงมือวางแผนพัฒนาทางอาชีพระยะยาว	+1	+1	+1	1
๑๖	ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้บริการด้านอาชีพ	+1	+1	+1	1
๑๗	ประชาชนมีที่ปรึกษาในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการประกอบอาชีพได้หลากหลายวิธี	+1	+1	+1	1
๑๘	ประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุขทุกรูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น)	+1	+1	+1	1
๑๙	ประชาชนมีความเข้มแข็งต่อสู้อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน	+1	+1	+1	1
๒๐	ประชาชนมีความพยายามฝึกรูปแบบพัฒนาทักษะฝีมือของตนอยู่เสมอ	+1	+1	+1	1
๒๑	ประชาชนยอมรับและแก้ไขเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ	+1	+1	+1	1
๒๒	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับองค์กรของรัฐ และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง	+1	+1	+1	1
๒๓	ประชาชนมีจิตสาธารณะช่วยกันรักษาสมบัติของทางราชการและของชุมชน	+1	+1	+1	1
๒๔	ประชาชนมีการสร้างสรรค์งานตามภูมิปัญญาและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม	+1	+1	+1	1
๒๕	ประชาชนไม่เอาัดเอาเปรียบแข่งชิงลักษณะโมฆะในทรัพย์สินของกันและกัน	+1	+1	+1	1

ข้อ	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย
		รายชื่อ ๑	รายชื่อ ๒	รายชื่อ ๓	
๒๖	ประชาชนไม่เบียดเบียนข่มขู่หรือข่มเหงประทุษร้ายต่อกัน	+1	+1	+1	1
๒๗	ประชาชนมีการต่อต้านอบายมุขทุกรูปแบบ มีการพ่นนเป็นต้น	+1	+1	+1	1
๒๘	ประชาชนมีการละเว้นจากยาเสพติดให้โทษหรือสิ่งต้องห้าม	+1	+1	+1	1
๒๙	ประชาชนมีการละเว้นล่วงละเมิดทางเพศในคูครองของคนอื่นและมีความซื่อสัตย์ต่อคูครองของตนเอง	+1	+1	+1	1
๓๐	ประชาชนกล่าวคำสัจ งดการพูดเท็จ โกหกหลอกลวงหรือจงใจพูดให้ผิดจากความจริง	+1	+1	+1	1
๓๑	ประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น	+1	+1	+1	1
๓๒	ประชาชนมีความเคารพกฎระเบียบของสังคมและประพฤติตนตามกฎหมายบ้านเมือง	+1	+1	+1	1
๓๓	ประชาชนให้การสนับสนุนการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชน

เขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

ปีการศึกษา ๒๕๕๔

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิต
ในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อสอบถามการดำเนินชีวิตใน
สังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

๒. การตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ขอความกรุณาให้ท่านตอบตรงตามความเป็นจริง และ
ตอบให้ครบทุกข้อ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้ามีคุณค่าต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา
คำตอบของท่านผู้ค้นคว้าจะเก็บไว้เป็นความลับ และจะใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เท่านั้น ซึ่งจะไม่
ผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวท่าน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของท่านแต่อย่างใด

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ตามข้อความที่เป็นจริง

สถานภาพของผู้สอบถาม

๑. เพศ

( ) ชาย

( ) หญิง

๒. อายุ

( ) ๒๐-๓๐ ปี

( ) ๓๑-๔๐ ปี

( ) ๔๑-๕๐ ปี

( ) ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

( ) ประถมศึกษา

( ) มัธยมศึกษา

( ) ปริญญาตรี

( ) สูงกว่าปริญญาตรี

๔. อาชีพ

( ) เกษตรกรรม

( ) รับราชการ

( ) ค้าขาย

( ) ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก
สัมมาอาชีวะ ของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อโดยละเอียด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับ
แนวคิด เกี่ยวกับพฤติกรรมการศึกษาการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต
ตำบลก อำเภอนोनูน จังหวัดศรีสะเกษ เพียงข้อละ ๑ เครื่องหมาย

ข้อที่	การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	ด้านการดำเนินชีวิต ประชาชนมีความเป็นอยู่พอเพียงตามอัตภาพ อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะของตน					
๒	ประชาชนมีการประหยัดอดออม ใช้จ่ายทรัพย์สิน อย่างเป็นประโยชน์ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย					
๓	ประชาชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือ สนใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ใน ชุมชน					
๔	ประชาชนให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ใน ความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญา แบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม					
๕	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถ ในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถ ในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล					
๖	ประชาชนมีความพอดีระหว่างสิทธิและหน้าที่ กับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม ส่วนรวม					
๗	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อ พัฒนางานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ตนเอง					

ข้อที่	การดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะ	ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๘	ประชาชนมีความพอดีระหว่างความสามารถแข่งขันกับความสมณะ รู้จักพอ รู้จักร่วมมือ					
๙	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย					
๑๐	ประชาชนมีความพอดีระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนกับความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
๑๑	ด้านการประกอบอาชีพ ประชาชนประกอบอาชีพที่สุจริต					
๑๒	ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ					
๑๓	ประชาชนมีความขวนขวายพยายามพัฒนาอาชีพตนเองอยู่เสมอ					
๑๔	ประชาชนมีความรู้เรื่องพัฒนาการด้านอาชีพและการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางอาชีพ					
๑๕	ประชาชนมีการวางแผน ออกแบบและวิธีการลงมือวางแผนพัฒนาทางอาชีพระยะยาว					
๑๖	ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้บริการด้านอาชีพ					
๑๗	ประชาชนมีที่ปรึกษาในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการประกอบอาชีพได้หลากหลายวิธี					

ข้อที่	ด้านการประกอบอาชีพ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๘	ประชาชนงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุขทุกรูปแบบ (มีการขายสุรา เป็นต้น)					
๑๙	ประชาชนมีความเข้มแข็งต่อสู้อุปสรรคและปัญหาในการทำงาน					
๒๐	ประชาชนมีความพยายามฝึกรบรรมพัฒนาทักษะฝีมือของตนอยู่เสมอ					
๒๑	ประชาชนยอมรับและแก้ไขเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ					
๒๒	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับองค์กรของรัฐ และปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง					
๒๓	ประชาชนมีจิตสาธารณะช่วยกันรักษาสมบัติของทางราชการและของชุมชน					
๒๔	ประชาชนมีการสร้างสรรค์งานตามภูมิปัญญา และสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยมปัจจุบันได้เหมาะสม					
๒๕	ประชาชนไม่เอาัดเอาเปรียบแย่งชิงลักขโมยในทรัพย์สินของกันและกัน					
๒๖	ประชาชนไม่เบียดเบียนข่มขู่หรือข่มเหงประทุษร้ายต่อกัน					
๒๗	ประชาชนมีการต่อต้านอบายมุขทุกรูปแบบ มีการพนัน เป็นต้น					
๒๘	ประชาชนมีการละเว้นจากยาเสพติดให้โทษหรือสิ่งต้องห้าม					

ข้อที่	ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๕	ประชาชนมีการละเว้นล่วงละเมิดทางเพศใน คูครองของคนอื่นและมีความซื่อสัตย์ต่อ คูครองของตนเอง					
๓๐	ประชาชนกล่าวคำสัจ งดการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง หรือจงใจพูดให้ผิดจากความจริง					
๓๑	ประชาชนประพฤติตนตามจารีตและยึดมั่นใน วัฒนธรรมท้องถิ่น					
๓๒	ประชาชนมีความเคารพกฎระเบียบของสังคม และประพฤติตนตามกฎหมายบ้านเมือง					
๓๓	ประชาชนให้การสนับสนุนการเมืองการ ปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับประเทศที่โปร่งใสเป็นประชาธิปไตย					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อสอบถามพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลัก สัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนนทบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการนำหลักสัมมาอาชีวะไปใช้ในการดำเนินชีวิต

๑.ด้านการดำเนินชีวิต

.....

.....

.....

.....

๒.ด้านการประกอบอาชีพ

.....

.....

.....

.....

๓.ด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิต

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

พระครูวิจิตรธรรมานนท์
พระนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

ที่ ศธ. ๖๑๓๐.๕/๑๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
กิโลเมตรที่ ๘ ถนนสมเด็จ อำเภอเมือง จังหวัด
อุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย
เจริญพร นายสมบัติ โสภากู กำนันตำบลบก

ด้วย พระครูวิจิตรธรรมานนท์ (สงทอง) รหัส ๕๐๐๗๔๐๕๓๗๑ นิตยระดับปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“การศึกษาพฤติกรรมการค้าเงินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ
จังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีพระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ผศ. ชื่น ศรีสวัสดิ์ และ ดร. ชมชาย ฐานเจริญ เป็น
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาในการทำงานวิจัย จึงขอความ
ร่วมมือจากท่านในการวิจัยครั้งนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่าน
ด้วยดี

(พระครูธรรมศรีวิวัฒน์ สิริวิฑูณ โน คร.)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาเขตอุบลราชธานี

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี

Tel (Fax) : ๐-๔๕๔๒-๒๑๖๑

ที่ ศธ. ๖๑๓๐.๕/๑๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
กิโลเมตรที่ ๘ ถนนสมเด็จ อำเภอเมือง จังหวัด
อุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิมล ศรีศักดิ์

ด้วยพระครูวิจิตรธรรมนันท (องทอง) รหัส ๕๐๐๗๔๐๕๓๗๑ นิตยระดับปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตอุบลราชธานี
กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต
ตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีพระครูศรีปริชิตยาภิวัฒน์, ผศ. ชื่น ศรีสวัสดิ์ และ ดร. ชมชาย
ฐานเจริญ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี พิจารณาเห็นว่า
ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงขอเจริญพรท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
เครื่องมือการวิจัย ตามเอกสารที่ส่งมาด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

(พระครูธรรมศรีวิวัฒน์ สิริวิadhanโน ดร.)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาเขตอุบลราชธานี

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี

Tel (Fax) : ๐-๔๕๔๒-๒๑๖๑

ที่ ศธ. ๖๑๓๐.๕/๑๒๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
กิโลเมตรที่ ๘ ถนนสมเด็จ อำเภอเมือง จังหวัด
อุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัญชา จำปารักษ์

ด้วยพระครูวิจิตรธรรมนันท (สงทอง) รหัส ๕๐๐๗๔๐๕๓๗๑ นิสิตระดับปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตอุบลราชธานี
กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต
ตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีพระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ผศ. ชื่น ศรีสวัสดิ์ และ ดร. ชมชาย
ฐานเจริญ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี พิจารณาเห็นว่า
ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงขอเจริญพรท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
เครื่องมือการวิจัย ตามเอกสารที่ส่งมาด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

(พระครูธรรมศรีวิวัฒน์ สิริวิฑูโน ดร.)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาเขตอุบลราชธานี

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี

Tel (Fax) : ๐-๔๕๔๒-๒๑๖๑

ที่ ศธ. ๖๑๓๐.๕/๑๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
กิโลเมตรที่ ๘ ถนนสมเด็จ อำเภอเมือง จังหวัด
อุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล

ด้วยพระครูวิจิตรธรรมนทร์ (สงทอง) นิตยระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตอุบลราชธานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลบก อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีพระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ศศ.ชั้น ศรีสวัสดิ์ และ ดร.ชมชาย ฐานเจริญ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนท่านเป็นผู้ทรงวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ตามเอกสารที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

(พระครูธรรมศรีวิวัฒน์ สิริวิฑูล โน ดร.)

เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา
วิทยาเขตอุบลราชธานี

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี

Tel (Fax) : ๐-๔๕๔๒-๒๑๖๑

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan

จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๑๕๐	๑๐๘	๔๖๐	๒๑๐	๒๒๐๐	๓๒๓
๑๕	๑๔	๑๖๐	๑๑๓	๔๘๐	๒๑๔	๒๔๐๐	๓๓๑
๒๐	๑๙	๑๗๐	๑๑๘	๕๐๐	๒๑๗	๒๖๐๐	๓๓๕
๒๕	๒๔	๑๘๐	๑๒๓	๕๕๐	๒๒๖	๒๘๐๐	๓๓๘
๓๐	๒๘	๑๙๐	๑๒๗	๖๐๐	๒๓๔	๓๐๐๐	๓๔๑
๓๕	๓๒	๒๐๐	๑๓๒	๖๕๐	๒๔๒	๓๕๐๐	๓๔๖
๔๐	๓๖	๒๑๐	๑๓๖	๗๐๐	๒๔๘	๔๐๐๐	๓๕๑
๔๕	๔๐	๒๒๐	๑๔๐	๗๕๐	๒๕๔	๔๕๐๐	๓๕๔
๕๐	๔๔	๒๓๐	๑๔๔	๘๐๐	๒๖๐	๕๐๐๐	๓๕๗
๕๕	๔๘	๒๔๐	๑๔๘	๘๕๐	๒๖๕	๖๐๐๐	๓๖๑
๖๐	๕๒	๒๕๐	๑๕๒	๙๐๐	๒๖๙	๗๐๐๐	๓๖๔
๖๕	๕๖	๒๖๐	๑๕๕	๙๕๐	๒๗๔	๘๐๐๐	๓๖๗
๗๐	๕๙	๒๗๐	๑๕๙	๑๐๐๐	๒๗๘	๙๐๐๐	๓๖๘
๗๕	๖๓	๒๘๐	๑๖๒	๑๑๐๐	๒๘๕	๑๐๐๐๐	๓๗๐
๘๐	๖๖	๒๙๐	๑๖๕	๑๒๐๐	๒๙๑	๑๕๐๐๐	๓๗๕
๘๕	๗๐	๓๐๐	๑๖๙	๑๓๐๐	๒๙๗	๒๐๐๐๐	๓๗๗
๙๐	๗๓	๓๑๐	๑๗๕	๑๔๐๐	๓๐๒	๓๐๐๐๐	๓๗๙
๙๕	๗๖	๓๒๐	๑๘๑	๑๕๐๐	๓๐๖	๔๐๐๐๐	๓๘๐
๑๐๐	๘๐	๓๖๐	๑๘๖	๑๖๐๐	๓๑๐	๕๐๐๐๐	๓๘๑
๑๑๐	๘๖	๓๘๐	๑๙๑	๑๗๐๐	๓๑๓	๗๕๐๐๐	๓๘๒
๑๒๐	๙๒	๔๐๐	๑๙๖	๑๘๐๐	๓๑๗	๑๐๐๐๐๐	๓๘๔
๑๓๐	๙๗	๔๒๐	๒๐๑	๑๙๐๐	๓๒๐		
๑๔๐	๑๐๓	๔๔๐	๒๐๕	๒๐๐๐	๓๒๒		

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	:	พระครูวิจิตรธรรมานนท์
วันเกิด	:	วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๑๗
สถานที่เกิด	:	๑๑๒ หมู่ ๔ บ้านเหล่าเสน ต. บก อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ
อุปสมบท	:	เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๘
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดบ้านเหล่าเสน ต.บก อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	:	พ.ศ.๒๕๔๒ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด บ้านเหล่าเสนจนถึงปัจจุบัน เป็นครูสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านดิน คำเหล่าเสนใต้ ต.บก อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมวัดบ้านโนนคูณวิทยา ต.โนนค้อ อ. โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ
การศึกษา	:	พ.ศ.๒๕๔๙ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขา รัฐศาสตร์ บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี ต.กระโสม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ..... ประธานกรรมการ
(พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร.)

..... กรรมการ
(พระครูศรีปริยัตยาภินัน, ดร.)

..... กรรมการ
(ผศ. ชื่น ศรีสวัสดิ์)

..... กรรมการ
(ดร.เรืองเดช เขจรศาสตร์)

..... กรรมการ
(ดร.สมชาย ฐานเจริญ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูศรีปริยัตยาภินัน, ดร. ประธานกรรมการ
ผศ. ชื่น ศรีสวัสดิ์ กรรมการ
ดร.สมชาย ฐานเจริญ กรรมการ